ÜÇ DENİZ HAVZASI ÜLKELERİ ORTAK YÖNETİM KÜLTÜRÜ VE YENİDEN YAPILANMA SORUNLARI SEMPOZYUMU 13-16 EKİM 2011 TARİHİNDE İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİNDE YAPILDI

2

PETROL PARALARI DÖNÜP DOLAŞIP BATIDAKİ FİNANS MERKEZLERİNE GERİ DÖNÜYOR

Avrupa Parlamentosu Dış Politikalar Genel Müdürlüğü

3

İNSANLIK İLE DOĞA ARASINDAKİ ÇATIŞMA ÇİN'İN ARTAN SU KRİZİ

Elisabeth Economy

6

HAVACILIK ENDÜSTRİSİNİN DEĞİŞEN YÜZÜ

Steven McGuire

8

SAVAŞI YENİDEN DÜŞÜN DÜNYA BARIŞI, DÜŞÜNDÜĞÜNDEN DAHA YAKIN OLABİLİR...

Joshua S Goldstein

10

AYDIN

EMPERYAL ÇÖKÜŞ

Obama rejiminin önde gelenleri arasında derin ve sessiz bir rahatsızlık hakim. En üst düzey yetkililer arasında "en iyi ve en parlak olanları", tufana kapılmadan önce gemiden atlama telaşında: Ekonomi gurusu Larry Summers, Rahm Emmanul, Stuart Levey, Peter Orzag, Bob Gates, Tim Geithner ve felaket savaşlardan, ekonomik yıkımlardan, refahın tek bir elde toplanmasından ve yaşam standartlarımızın düşmesinden sorumlu olan daha niceleri... Tüm bunlar, ya görevden çekildiler; ya da "emekliliklerini ilan ettiler". Ekonominin ve sosyal programlarımızın düştüğü durumun tüm sorumluluğunu ise, Başkan Obama ve Başkan Yardımcısı Joe Biden'e bıraktılar. Bu denli derin bir kriz karşısında bu kişilerin aileleriyle daha fazla vakit geçirmek bahanesiyle ortadan korkakça kaybolmalarını başka türlü nasıl açıklayabiliriz ki?

Prof. James Petras

ABD hükümeti (Beyaz Saray ve Kongre), CIA verilerine göre, Afganistan'da tahminen "50-75 kadar El Kaideli ile savaşmak için", her ay 10 milyar dolar, her yıl da 120 milyar dolar para harcıyor. Obama'nın yönetimde olduğu son 30 ay içinde, Washington Afganistan'da 300 milyar dolar para harcadı. Her "El Kaideli tip" için hacanan 4 milyar dolar da cabası. Eğer bunu Beyaz Saray tarafından "El Kaide teröristlerinin yuvalandığı" iddia edilen üslerin ve ülkelerin sayısıyla çarparsak, ABD'nin bütçe açığının mevcut mali yıl sırasında 1,6 trilyon dolar gibi astronomik bir meblağa niçin yülselmiş olduğunu anlayacağız.

Obama'nın başkanlığı sırasında, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun hayat pahalılığı ödemesi dondurulduğu; bu da %8'in üzerinde net bir azalıma neden oldu. Söz konusu oran, tam da, Pakistan sınırlarındaki dağlarda 5 düzine El Kaide teröristini avlamak için harcanan meblağa eşdeğerdi.

Pentagon ve Beyaz Saray'ın Afganistan dağlarında bir avuç teröristi ele geçirmek için ayda 10 milyar dolar para harcadığına inanmak oldukça tuhaf... Peki, Afganistan'daki savaşın anlamı ne? Bu soruya sıklıkla verilen bir yanıt var: Savaş, gerçekten de, kitle temelinde örgütlenen İslami-milliyetçi-gerilla hareketi Taliban'a karşı... Bununla birlikte, Taliban hiçbir zaman ne ABD topraklarında ne de denizaşırı bölgelerinde herhangi bir terörist saldırıya girişmedi. Taliban'ın mücadelesinin amacı belliydi: yabancı birlikleri Afganistan'dan dışarı atmak. Dolayısıyla, Taliban, herhangi bir "uluslararası terörist ağ"ın parçası değil. Eğer ABD'nin Afganistan'da verdiği savaş, terörizmi sonlandıramayacaksa, on yıldan uzun süredir bu kadar fazla insan gücü ve para harcamanın ne anlamı var?

Akla birçok varsayım geliyor:

1. Afganistan'daki jeopolitika: ABD, Çin sınırında ve etrafında ileri karakol üsleri kuruyor.
2. ABD'nin Afganistan'daki üsleri, ayrılıkçı / silahlı etnik çatışmaları tetiklemek ve İran, Çin, Rusya ve Orta Asya Cumhuriyetlerine karşı "böl-yönet" taktikleri uygulamak için bir sıçrama tahtası işlevi görüyor.
3. Washington'un 2001 yılında Afgan savaşını başlatması ve ardından kolay şartlarda yaşanan fetih, Pentagon'u, düşük maliyetli ve kolay bir askeri zaferin an meselesi olduğuna inandırdı. Bu da, ABD'nin yenilmez bir güç olduğuna, dünyanın her bir yanında kendi kurallarını empoze edebildiğine dair imajı güçlendirebilirdi. Hem de, SSCB'nin felaketle sonuçlanan deneyiminin aksine...
4. Afgan savaşında elde edlien erken başarı, benzeri savaşlar başlatmanın bir ön adımı olarak görüldü. Öncelikle Irak'a, ardından İran, Suriye ve daha ötesine... Tüm bunlar ise, üçlü bir amaca hizmet edecekti: İsrail'in bölgesel gücünün artırılması, stratejik petrol kaynaklarının denetimi ve ABD'nin askeri üslerinin Güney ve Orta Asya'dan, Basra Körfezi üzerinden geçerek Akdeniz'e dek genişletilmesi.

Bush ve Obama yönetimindeki millitaristler ve Siyonistlerin formüle ettiği stratejik politikalar ise; Sovyetsonrası Amerikan imparatorluğunun odak noktasına yerleştirmek

üzere, istikrarlı uydu devletler kurmak için para, silah, güç ve rüşvetin yeterli olacağını öngörmüşlerdi. Afganistan, bu tür savaşların ilk adımı olarak kolay bir lokma olarak görülmüştü. Her zaferin ülke içindeki ve Avrupalılar nezdindeki muhalefetin altını oyacağı bekleniyordu. Neo-konların iddiasına göre, emperyal savaşın ilk maliyetleri, fethedilen ülkelerden elde edilen refah ile (özellikle de petrol üreten ülkeleri mevzu bahis ise) ödenecekti.

ABD'nin Taliban hükümetini hızlı bir şekilde yenmesi ise, askeri strateji uzmanları nezdinde, "geri kalmış" ve yeterli derecede silahlandırılmamış İslamcı kişilerin, ABD'nin gücüyle başa çıkamayacağını teyit etmiş oldu.

Yanlış Varsayımlar, Başarısız Stratejiler: Trilyon Dolarlık Felaket

Sivil strateji uzmanları ve onların askeri muadillerinin formüle ettiği her varsayım yanlış çıktı. El Kaide, marjinal düzeyde bir düşmandı ve halen de öyle olmayı sürdürüyor. Emperyal bir işgalciye karşı uzun süreli savaş yürütebilecek, büyük zayiat verdirecek, yerel düzeydeki herhangi bir rejimin altını oyabilecek ve kitlelerin desteğini ardına alabilecek yegane güç ise, Taliban ve onunla bağlantılı ulusal direniş hareketleridir. İsrail'in etki alanındaki Amerikan düşünce kuruluşları, uzmanlar ve İslamcı düşmanları etkisiz, acemi ve alçak olarak tarif eden danışmanlar ise, Afgan direnişini tamamen yanlış okudular. Gözleri ideolojik antipatiyle tamamen kör olan bu üst düzey danışmanlar ve Beyaz Saray-Pentagon yetkilileri, İslamcı – ulusalcı liderlerin taktik, stratejik, siyasi ve askeri dirayetini kavrayamadılar; komşu ülke Pakistan ve ötesinde onlara kitlelerin verdiği desteği göremediler.

Obama'nın İslam düşmanı ve İsrail-yanlısı uzmanlara büyük bir bağımlılık içindeki Beyaz Sarayı ise, Amerikan birliklerini daha da izole edip, birlik sayılarını üçe katlayarak Afgan topluluğunu daha da yabancılaştırdı; yabancı işgaline otantik bir alternatif olarak Taliban'ın elini kuvvetlendirdi.

Başarılı ve birbiri ardı sıra yapılan savaşların ardındaki yeni-muhafazakar boruhattı rüyalarına gelince, bun-

Devamı 3. Sayfada

NORVEÇ'TEKİ TERÖR: BREİVİK, UYUŞTURUCU TİCARETİ VE KÜRESEL DÜZEYDEKİ GÖLGE ELİTLER
Peter Dale Scott
11

MALUM İMPARATORLUK: ABD'NİN JEOPOLİTİĞİ
Stratfor
14

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI'NA HOŞGELDİNİZ DÜNYA'YI KİM YÖNETİYOR? EN ZENGİN %0,1'LİK KESİM Mİ?
David DeGraw *
18

KÖLELER EFENDİ Mİ OLACAK ÇİN'İN AVRUPA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ NÜFUZU GİDEREK ARTIYOR
Alexandra Scherle
22

AÇLIK GEZEGENİ 21.YÜZYILDA KÜRESEL GIDA KITLIĞI
Russel Sticklor
23

ÜÇ DENİZ HAVZASI ÜLKELERİ ORTAK YÖNETİM KÜLTÜRÜ VE YENİDEN YAPILANMA SORUNLARI SEMPOZYUMU 13-16 EKİM 2011 TARİHİNDE İSTANBUL AYDIN UNİVERSİTESİNDE YAPILDI

Üç Deniz Havzası, Akdeniz, Karadeniz, Hazar Denizin etrafındaki ülkelerdeki idari sistemlerinin ve yönetim şekillerinin yeniden ele alındığı sempozyum, 35 ülkeden akademisyen ve bilim adamlarının katılımlarıyla gerçekleşti. Sempozyumda, 42 ayrı oturumda katılımcıların, bölgelerindeki yaşanan hareketlilik ve değişim hakkındaki görüşlerini sunmaları, son dönemde üç deniz havzasında yaşanan olayların nedenlerini ortaya koymaları ve gelecek için öngörüde bulunabilme açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihi birikim açısından bakıldığında bu bölgedeki ülkeler ortak yönetim kültürüne sahipti. Ancak, son yüz yılda ve özellikle de son yıllarda ülkelerin yapılanmalarında gerçekleşen hızlı değişimin bilimsel açıdan incelenmesi ilk kez oldu.

Sempozyuma davet edilen bölge ülkelerinin akademisyenleri ve bilim adamları kendi ülkelerinin yönetim ve idari sistemlerindeki süreci ve buna etki yapan faktörleri tebliğ şeklinde sundular. Ayrıca her üç havzada yer alan ülkeler bölgesel olarak panellerde tartışılıp Masaya yatırıldı. Ortadoğı ve Kuzey Afrika'da bugün "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreci, Balkanlardaki Farklılıkları ve uyum sorunlarını, Orta Asya ve Kafkaslardaki bölgesel dinamikler ve Sovyet sonrası gelişmeleri oturumlarda ele alınan konulardan sadece bazılarıdır.

Sempozyumda işlenen temel başlıklar Tarihsel Mirasın Siyasal ve Yönetsel Yapılanmaya Etkisi, Toplum ve Değişme, Kültür ve Sanat Sorunları, Demokratikleşme ve Hukuk Devleti, Kamu Politikaları ve Reform, Sivili Toplum Kuruluşları ve Demokrasi, Medya (Güç İlişkileri ve Medya Sorunları) Uluslararası ilişkiler, uluslararası örgütler ve bölgesel işbirliği konuları olmuştur.

Sempozyumun temel vurguları

Üç deniz havzasındaki ülkeler son yüzyılda (20. yüzyılda) nasıl bir tarihi gelişme süreci yaşamışlar; siyasi ve idari yapılarında, temel hatlarıyla hangi değilim ve dönüşümler yaşanmıştır

- Bölge ülkelerinin yaşadıkları sorunların ortak ve farklı yönleri nelerdir?
- Geçirdikleri değişim ve dönüşüm süreçleri birbirine benzemekte midir?
- Yaşadıkları değişim ve dönüşüm hareketleri birbirlerini nasıl etkilemektedir?
- İdari ve siyasi yapılarında yaşanan çözümlerinde, geleneklerinin, ulusal birikimlerinin, yerel bölgesel değerlerinin veya Bayılı modellerinin rolü nedir?
- Sorunları ele alırken benimsedikleri yaklaşım tarzları ve getirdikleri çözümleri ne kadar etkili olmaktadır ve toplumlar tarafından ne kadar kabul görmektedir?
- Uygulanan çözümlerden sonra yeni sorunlar ortaya çıkmakta mıdır?
- Bölge ülkelerinde yeni bir yönetim kültürü oluşmakta mıdır?
- Sorunlarını teşhis etmede ve çözüm yılları bulmada bölge ülkelerinin kendi iç deneyimlerini diğer ülkelerle paylaşma becerilerini hangi düzeydedir?
- Yaşanılan ortak siyasi ve idari problemler hangi bakış açısıyla ele alınabilir ve bunlara hangi ortak çözümler getirebilir.

Bu sorular kapsamında üç deniz havzası kapsamındaki coğrafi bölgelerde yer alan ülkelerin farklı perspektiflerden ele alınması konunun analitik ve çok boyutlu olarak incelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle sempozyum kapsamında ve coğrafi alanında yer alan ülkelerin karşılaştırılması, sempozyum adında çizilen çerceve kapsamında şu açılardan ele almıştır:

- Siyasi ve idari sistemlerinin oluşumuda rol oynayan temel süreçlerdeki gelişmeler ve bunların birbirlerini etkileri nelerdir:
- Devlet yapılarının şekilenme süreci içinde siyasi ve idari kurumlarının gelişimi ve dönüöümü nasıldır.
- Geçen yüzyılın başından itibaren genel olarak siyasi sistemlerinde ve bununla bağlantılı olarak yönetim yapılarında reform gereği doğrultusunda başlatılan değişim ve yeniden yapılanma girişimleri ve model arayışları nelerdir:
- İdari yapı ve kurumlarının oluşumunda ve geçirdikleri değişim aşamalarında paylaştıkları ortak tarihi mirasın ve yönetim kültürlerinin etkilerinin yanında yerel ve bölgesel değerlerin rolü nedir?
- Üç deniz havzası ülkelerinin yönetim yapılarının örgütsel ve işlevsel olarak karşı karşıya oldukları sorunlar nelerdir
- Üç deniz havzası ülkeleriin batı dan transfer ettikleri modellerin kendi iç siyasi ve idari yapılarına uyarlanması ve bu alanda yaşanan uyum sorunları nelerdir
- Uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler bunları bölge ülkelerinin yapı ve modellerinin oluşumundaki rolü ve etkisi nedir?

Havza ülkelerinde Siyasal gelişmeler, sempozyumun ilk oturumunu oluşturmuştur. Hawai Üniversitesi'nden İbrahim Aoude, Mısır'da son yaşanan gelişmeleri, 1952 yılından itibaren Mısır'ı etkisi altına alan ekonomik ve politik etkileri dikkate alarak analiz etmiştir. Bu analiz Mübarek'in Ulusal Demokratik Partisi'nin düzmece seçimler ve politik atamalarla Halk Meclisi ve Meclis'I Suraya hükmetmekte etkisini, küresel ekonomik gelişmeleri ve Mübarek döneminin Mısır'daki kitle politikalarını ne yolla etkilediklerini konusunu; muhalefet partilarinin ve gruplarının politik ve ekonomik sistemlerdekik reformlarda nasıl yetersiz kaldıklarını ortaya koymaları açısından önemli bir analizdir. Aynı bölgede çok daha once demokratikleşme ve yapısal değişim sürecine giren Romanya'nın tecrübesini bizimle paylaşan Iona Cristina Mihail'in analizi de farklı bir coğrafyadan farklı bir yaklaşımı gündeme getirmiş oldu.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ UYGULAMA GAZETESİ
AYDIN
1 Ekim 2011 - 1 Kasım, Sayı 07

İmtiyaz Sahibi : İAÜ Mütevelli Heyet Bşk. Dr. Mustafa AYDIN
Genel Yayın Yönetmeni : Özgül YAMAN
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Av. Nigar ÇELİK
Yazı İşleri Müdürü : Nabi SARIBAŞ
Haber Merkezi : Erhan YÜKSEL
Dünya Haberleri : Turquie Diplomatique
Tasarım ve Uygulama : İstanbul Aydın Üniversitesi Görsel Tasarım Birimi S. Deniz AKINCI
Basım Yeri : Ceren Matbaa Namık Kemal Mah. 122. Sok. No:8 Esenyurt/İSTANBUL
İletişim : İstanbul Aydın Üniversitesi Florya Yerleşkesi Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Küçükçekmece/ İSTANBUL 0212 444 1 428 - 1224

lar da, İsrail'in düşmanlarını yok etmek ve Basra Körfezi'ni bir Musevi gölü haline getirmek odaklıydı. Dolayısıyla, Irak, Afganistan ve Pakistan'da uzun süre devam eden savaşlar, aslında, İran'ın bölgesel etkisini güçlendirdi; tüm Pakistan halkını ABD'ye karşı kışkırttı ve Orta Doğu boyunca ABD'ye karşı kitle hareketlerini tetikledi.

Birbiri ardı sıra yaşanan emperyal bozgunlar ise, müşterilerden sel gibi petrol akacağı yerde, ABD hazinesinde kitlesel düzeyde bir "iç kanama"yla sonuçlandı. Bu konuda yapılan son akademik çalışmaya göre, Irak, Afganistan ve Pakistan'daki savaşların askeri maliyeti; 3,2 trilyon doları geçti ve ayda 10 milyar doların üzerinde bir artış kaydediyor. Taliban ise, bir yandan Afganistan üzerindeki "psikolojik hakimiyetini sıkılaştırıyor." Son raporlara göre, Kabil'in merkezinde Intercontinental gibi en iyi korunan 5 yıldızlı bir otel bile, militanların uzun süren bir saldırısı ve ele geçirme girişimi karşısında kırılgan konumda; çünkü Taliban her yerde; hatta Afgan güvenlik güçlerinin arasına bile karışmış durumda. Birçok kentte, köyde ve kırsalda "gölge" hükümetler kuruyorlar.

Emperyal Çöküş, Boş Hazine ve Bozgun

İmparatorluğun parçalanması, ABD hazinesini de boşalttı. Kongre ve Beyaz Saray borçlanma tavan değerlerini artırmak konusunda mücadele verirken, savaşın maliyeti, Amerika'daki orta sınıf ve işçi sınıfı için istikrarlı yaşam standartları tutturma olasılığını ortadan kaldırıyor ve en zengin %1'lik dilim ile Amerikan halkının geri kalanı arasında artan eşitsizlikleri güçlendiriyor. Emperyal savaşlar, ABD hazinesinin yağmalanması üzerine temelleniyor. Emperyal devlet, olağanüstü vergi muafiyetleri yoluyla, refahı bir grup süper-zengin kişinin elinde yoğunlaştırırken, orta sınıf ve işçi sınıfının durumu giderek kötüleşiyor; geriye sadece düşük ücretli işler kalıyor.

1974 yılında Amerikan halkının en zengin %1'lik kesimi, ulusal toplam gelirin %8'ine karşılık gelirken; 2008 yılı itibariyle ulusal gelirin %18'ini kazanmaya başladılar. Bu %18'lik dilimin büyük bölümü ise, en zengin %1'lik kesimin süper-zengin olan %1'lik bir bölümünün ellerinde toplanmış durumda. Yani, Amerikan toplumunun %0,01'lik kısmından söz ediyoruz. Süper zenginler hazineyi talan edip işgücünü sömürürken, orta gelirli sınıfa hitap eden iş kolları ise azalıyor: 1993'ten 2006'ya dek, orta gelirli sınıfa hitap eden istihdamda %7'nin üzerinde bir düşüş kaydedildi. Dünya çapında eşitsizlikler artarken, ABD, başlıca kapitalist ülkeler arasında en fazla eşitsizliğin görüldüğü ülke olarak gösteriliyor.

Çöken bir imparatorluğu ayakta tutmanın külfeti (özellikle de askeri harcamalarda yol açtığı devasa artış) orta sınıf ve çalışan kesimden vergi mükellefleri üzerinde orantısız etkiler doğurdu. Askeri ve finansal elitlerin ekonomiyi ve hazineyi adeta talan etmesi ise, yaşam standartlarındaki fahiş oranlarda olan azalışı harekete geçirdi. Gayrisafi milli hasılanın iki katından fazla arttığı 1970-2009 yılları arasında, Amerikalı orta sınıf kesimin geliri, reel anlamda durgunlaşmıştı. Özellikle 1990'lardan beri ise, sabit emeklilik maliyetleri, eğitim ve sağlık, ve gelirler sert bir biçimde düşüyor.

2011'in ikinci yarısında daha büyük sarsıntıların yaşanması bekleniyor: Obama yönetimindeki Beyaz Saray; Pakistan, Libya ve Yemen'e emperyal müdahaleleri yaygınlaştırdıkça, askeri harcamalarını artırdıkça, bir polis-devleti haline geldikçe, Obama'nın da bir yandan aşırı sağcı Cumhuriyetçilerle bütçe konusunda anlaşmaya varması gerekecek. Bu da, hükümetin MEDICARE ve MEDICAID gibi sağlık programlarını ortadan kaldırması anlamına gelecek. Uzun süren savaşlar, artık bütçeyi de bir kopma noktasına sürükledi; kamu borcu ise, yeniden bir resesyona doğru giden ekonominin yeniden canlanma kapasitesini baltalıyor.

Siyasi yapılanmanın tamamı, tuhaf biçimde, şu gerçeklikten bihaber: Afganistan'da 50-75 kadar El Kaide teröristinin izini sürmek üzere yapılan yüz milyarlarca dolarlık harcama, ABD'de orta gelire hitap eden iş kollarının da tamamen yok olma sürecini hızlandırmış bulunuyor.

Siyasi spektrumun geneli, Sağ ve Aşırı Sağ kutuplara doğru kesin bir kayış yaşadı. Demokratlarla Cumhuriyetçiler arasındaki tartışma ise; ülkenin bir önceki sosyal programlarından kalanlar ile, dört trilyonluk bir "kamçı vuruşu"na gerek olup olmadığı...

Demokratlar ve Aşırı sağ, süper-zengin %0,01'lik bir kesimden (yani kriz sırasında refahları aşırı düzeyde artan mali ve gayrimenkul "imparatorları") mali kaynak toplarken, bir yandan da birçok savaş açarak aslında birleşik bir görüntü sergiliyorlar.

SONUÇ

Ancak Obama rejiminin önde gelenleri arasında derin ve sessiz bir rahatsızlık hakim. En üst düzey yetkililer arasında "en iyi ve en parlak olanları", tufana kapılmadan önce gemiden atlama telaşında: Ekonomi gurusu Larry Summers, Rahm Emmanuel, Stuart Levey, Peter Orzag, Bob Gates, Tim Geithner ve felaket savaşlardan, ekonomik yıkımlardan, refahın tek bir elde toplanmasından ve yaşam standartlarımızın düşmesinden sorumlu olan daha niceleri... Tüm bunlar, ya görevden çekildiler; ya da "emekliliklerini ilan ettiler". Ekonominin ve sosyal programlarımızın düştüğü durumun tüm sorumluluğunu ise, Başkan Obama ve Başkan Yardımcısı Joe Biden'e bıraktılar. Bu denli derin bir kriz karşısında bu kişilerin aileleriyle daha fazla vakit geçirmek bahanesiyle ortadan korkakça kaybolmalarını başka türlü nasıl açıklayabiliriz ki? Bu üst düzey yetkililerin bir anda ortadan kaybolmaları, siyasi sorumluluk almamak ve tarih karşısında hesap vermemek arzusuyla bağlantılı. Amerika'nın orta sınıfını ve işçi kesimini, istikrarlı giden emeklilik ödemelerini, sosyal güvenliği, sağlık hizmetlerini ve dünya üzerinde kendine yaraşır bir yer edinme hakkını ortadan kaldıran bu politikalara alet olmalarından dolayı, gelecekte kendileri hakkında bir yargıda bulunulmasını önlemek istediler bir bakıma...

Kaynak: http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=25574

PETROL PARALARI DÖNÜP DOLAŞIP BATIDAKİ FİNANS MERKEZLERİNE GERİ DÖNÜYOR

Avrupa Parlamentosu Dış Politikalar Genel Müdürlüğü

Petrol endüstrisinin olumsuz etkileri, Sahra-altı Afrikası'nda büyük bir endişe konusu. Bu durum, sadece yerel toplulukların sağlığını tehdit etmekle kalmıyor; aynı zamanda geçimlerini de etkiliyor. Aşağıdaki araştırmada, Sahra-altı Afrikası'ndaki petrol endüstrisinin etkileri ve bu etkileri yok etmek üzere alınan önlemler inceleniyor. Araştırma, farklı paydaşlar tarafından –özellikle AB ve Avrupa Parlamentosu- olumsuz etkileri azaltmak ve petrol sektörünün sürdürülebilir kalkınmaya etkilerini güçlendirmek için uygulanabilecek olası çözüm önerileri getiriyor. Araştırma, özellikle Nijerya ve Angola'ya odaklanıyor. Çünkü bu iki ülke, Sahra-altı Afrikası'nın en büyük petrol üreticileri. Ancak, diğer Sahra-altı Afrikası ülkelerinden de örneklendirmelere gidiliyor.

Bu araştırmada, özel olarak, petrol sızıntılarının ve doğalgaz patlamalarının çevresel, sağlıkla ilgili ve sosyal etkileri inceleniyor. Ayrıca, bu sektörün sağladığı iş olanakları ve ekonomik etkiler mercek altına alınıyor. Petrol endüstrisinin petrol üreten ülkelerdeki çatışmaları ne denli beslediği incelenirken; petrol hırsızlığının boyutları ve sonuçları da irdeleniyor. Ayrıca, petrol üreten ve ithal eden ülkelerdeki hükümet düzenlemeleri yoluyla bu etkilerin bazılarını yok etmek için ortaya konan çabalar da inceleniyor. Ayrıca, diğer doğal kaynak sektörlerinin deneyimlerinden de yararlanılıyor. Araştırma, düzenleyici tedbirler, teknoloji çözümleri, partnerlik inşası ve Avrupa kalkınma yardımına odaklanan bir dizi öneriyle sonlanıyor.

Kilit mesajlar

Petrol endüstrisinin olumsuz etkileri, Sahra-altı Afrikası açısından büyük bir endişe kaynağı. Bu durum sadece yerel toplulukların sağlığını tehdit etmekle kalmıyor; aynı zamanda onların geçim kaynaklarını da etkiliyor.

Petrol şirketleri, bu etkileri ele almak için bazı tedbirler alırken, kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik faaliyetler de, büyük oranda bölük pörçük ve kısa erimli kalıyor. Yerel toplulukların sürece yeterli şekilde dahil edilmedikleri görülürken, hesap verebilirlik ve saydamlığa dair gereklilikler de ya yetersiz kalıyor ya da hiç uygulanmıyor.

Petrol üreten ülkelerde başlıca sorunlar, siyasi iradenin, ulusal düzenlemeleri uygulamaya geçirme kapasitesinin yoksunluğuyla bağlantılı oluyor. Bu durum ise, ele alınması gereken yönetişim sorunlarını göz önüne seriyor.

Sahra-altı Afrikası'ndan petrol ithal eden başlıca oyunculardan biri olan ve uluslararası petrol şirketlerine ev sahipliği yapan AB ise, sektörde eşitlik ve daha fazla sürdürülebilirliği sağlama fırsatı ve sorumluluğuna sahip bulunuyor. Özellikle de "yeni" üreticileri sürece dahil etme noktasında bu durum daha da ortaya çıkıyor.

Daha fazla gelir saydamlığı sağlamak için şu anda ortaya konan çabalar önemli; ancak bununla eş zamanlı olarak daha iyi bir gelir yönetiminin teşvik edilmesi ve yasa-dışı olarak veya çatışma bölgelerinden çıkartılan petrolün ticaretinin önlenmesinde daha büyük bir çaba sarf edilmesi gerekiyor.

Tüm paydaşlar arasında petrol endüstrisinin faaliyetinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak üzere daha büyük bir işbirliği ve eşgüdüm sağlanması lazım. Hükümetler, petrol şirketleri, sivil toplum ve yerel toplulukların sürece olumlu bir şekilde müdahil olmaları ve çok daha yakın bir çalışma içine girmeleri gerekiyor.

Afrika, 2010 yılında dünya petrol üretiminin %13'ünü elinde bulunduruyordu. Sahra-altı bölgesindeki üretimin büyük bölümü, Nijerya ve Angola'da gerçekleşirken; diğer Afrika ülkeleri ise, çok daha küçük ölçekte üretimde bulunuyorlar veya halen petrol keşfetme aşamasında oluyorlar. 2010 yılında, AB'nin petrol ithalatında Sahra-altı Afrikası'nın yeri %7 civarındaydı. Bu da, 65 milyar dolar değerinde 314 milyon varil petrol anlamına geliyor. Yaklaşık 500 petrol şirketinin Afrika'daki yukarı akım petrol ve doğalgaz endüstrisinde faaliyet gösterdiği tahmin ediliyor. Bu ortamda Asyalı petrol şirketlerinin önemi ise giderek artıyor. Bunlar arasında, dünyanın en büyük ikinci petrol ithalatçısı olan Çin'in, Hindistan'ın, Malezya'nın, Güney Kore'nin ve Körfez ülkelerinin ismini zikretmek gerekiyor.

Afrika'daki petrol üretiminin çevre ve sosyal açıdan önemli etkileri bulunuyor. Petrol sızıntıları ise, çevreye ve insan sağlığına doğrudan büyük risklerde bulunurken, aynı zamanda insanların geçimlerini sağladıkları balıkçılık ve çiftçilik faaliyetlerini de etkiliyor. Yaşanan petrol sızıntısının miktarına dair veriler ya tartışmalı ya da eksik. Nijerya'da en kötü duruma dair rakamlar, her gün yaklaşık 712 varil petrol kaybı yaşandığına işaret ediyor; daha düşük resmi rakamlar ise günlük 93,9 varil petrol sızıntısı olduğunu kaydediyor. Son yıllarda büyük çaplı petrol sızıntıları genellikle tespit edildi; ancak Delta'daki halka ve çevreye en büyük tehlike yaratanlar küçük çaplı petrol sızıntıları.

Nijerya'da petrol sızıntılarına dair gündemin ön sıralarında, para ve tazminat meseleleri bulunuyor. Bu da şu anlama geliyor: sızıntının sorumlusunun kim olduğunu tespit etmek, sızıntının ortadan kaldırıl-

masından çok daha büyük bir öncelik olarak beliriyor. Angola'da, tazminat meselesi oldukça siyasallaşmış durumda. Uluslararası petrol şirketlerinin yapmış oldukları ödemeler –şayet yapılırsa- hükümetin kasalarına aktarılıyor; oradan da etkilenen topluluklara dağıtılması bekleniyor. Ancak, aslında bu toplulukların eline hemen hemen hiç para geçmiyor.

Bir diğer önemli endişe unsuru ise, doğalgaz tahliyesi. Bu, Afrika'da oldukça yaygın bir uygulama olup, seragazı emisyonlarına tehlikeli bir katkıda bulunuyor. Ayrıca, yerel toplulukların sağlığı ve geçim kaynaklarına da olumsuz etkileri var. Üretimin büyük bölümünün kıyıya yakın yerlerde yapıldığı Nijer Deltası'nda bu konu oldukça sorunlu. Bu bölgedeki doğalgaz tahliyesinin payı, %20 ila %76 arasında değişirken, dünya çapında doğalgaz tahliye oranı yaklaşık %4,8. Kirlilik kaynaklı olarak yerel topluluklarda önemli hastalıklar (bağırsak sorunları, cilt hastalıkları, kanser ve solunum yetmezliği gibi) baş gösteriyor.

Nijer Deltası'ndaki gereksiz doğalgaz tahliyesini sona erdirmek, finansal açıdan maliyetli olsa da, çok daha kolaydır. Petrol sızıntıları gibi bir sorunla başa çıkmaktansa, petrol şirketleri için daha karlı olabilir. Keza, gereken tek şey, ilgili tesislerin niteliklerinin yükseltilmesidir. Bununla birlikte, doğalgaz tahliyesinin alternatifleri henüz tam anlamıyla uygulanmadı. Bunun kısmen bir nedeni, büyük uluslararası şirketler ile yerel merciler arasında, faturayı kimin ödeyeceğine dair yaşanan anlaşmazlıklar. Angola'da, ülke içinde elektrik üretmek ve büyük bölümünü sıvılaştırılmış doğalgaz şeklinde ihraç etmek üzere bu doğalgazı çıkarma ve pazarlamaya yönelik yapılan planlar, Nijerya ile kıyaslandığında çok daha ileri düzeyde.

Petrol şirketleri de, faaliyet gösterdikleri yerlerde çatışmalara ve sosyal ayaklanmalara yol açmakla suçlanıyorlar; keza petrol endüstrisinde yeterince istihdam fırsatı yaratmıyorlar; petrol gelirlerini eşitliksiz paylaşıyorlar; çevre kirliliğine yol açıyorlar ve yerel çiftçilik ve balıkçılık faaliyetlerine yönelik tehditler doğuruyorlar. Geçtiğimiz on yıl süresince petrol şirketlerinin kalkınma projeleri yoluyla yerel topluluklarla kurdukları ilişki, bu projelere katılan ve katılmayan topluluklar arasında çatışmalara yol açmıştı.

Petrol ve doğalgazın varlığına karşın bölgedeki yoksulluk oldukça yaygın düzeyde. Petrol gelirlerine dair saydamlığın yoksunluğu, hükümetlerin hesap tutmalarını zorlaştırıyor ve bu durum, sektörün ulusal ekonomilere sağladığı potansiyel ekonomik yararların tam olarak anlaşılmasını da mümkün kılmıyor. Nijerya bu konuda belli bir ilerleme kaydetti ve Madencilik Endüstrileri Saydamlık Girişimi'ne uygun davranmaya başladı. Diğer Afrika ülkeleri ise, ona bu süreçte katılma yolunda ilerliyor. Bununla birlikte, Angola, henüz bu girişimin altına imzasını atmadı ve yayımlanan verilerdeki eksikliklerini tamamlamamakla eleştiriliyor.

Bu etkilerin bir bölümünü yok etmek üzere bir dizi girişimde bulunuluyor. Bunlar arasında, petrol üreten ve ithal eden ülkelerin yasal düzenlemelerinin değiştirilmesi, toplulukların sürece daha fazla dahil edilmesi ve uluslararası standart ve girişimlerin belirlenmesi yer alıyor. Petrol üreten ülkelerin düzenlemeleri konusunda, yasal düzenlemelerden ziyade uygulama süreçlerinde önemli sıkıntıların yaşandığı kaydediliyor. Çevresel ve sağlıkla ilgili sorunların çözülmesi ise, petrol bakanlıklarının hükümetin diğer birimleri karşısındaki güçlü konumundan dolayı karmaşıklaşıyor. Ulusal yasalara ek olarak, petrol şirketleri de, onları misafir eden ülke hükümeti ile bazı ortaklıklara ve üretim paylaşma düzenlemelerine tabi tutuluyor. Bu da, ilave yükümlülükler getirme yönünde fırsatlar sağlıyor. Ancak, aynı zamanda, hükümetlerin de bu şirketler karşısında elini daha serbest bırakıyor.

Kurumsal sosyal sorumluluk kisvesi altında, uluslararası petrol şirketleri, topluluk projelerine önemli miktarlarda para yatırıyorlar. Ancak, bu projeler genellikle sürdürülebilir etkiler doğurmuyor. Nijer Deltası'nda artan şiddet ortamına yanıt olarak, şirketler giderek yerel topluluklarla işbirliğine yöneliyor. Bununla birlikte, petrol şirketleri bölgenin kalkınmasına destek olmada önemli rol oynayabilecekken, aynı zamanda hizmet tedariki anlamında devlerin rolünü doldurma gibi bir risk de barındırıyorlar. Yapılan eleştiriler de, kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin; sadece yoksulluğun bazı semptomlarına yanıt verirken, kalkınmanın önündeki başlıca sorunları yok saydığı yönünde…

Şirketler giderek topluluklarla işbirliği yaparken, yaklaşımlarındaki bu değişim, kendilerini misafir eden topluluklar tarafından algılanma biçimlerine pek yansımıyor. Petrol şirketleri genellikle toplulukların beklentilerini karşılayamıyorlar; yani karar alma sürecinde ve hükümetle yaptıkları pazarlıklarda topluluklarla ilgili meselelere öncelik vermiyorlar. Bunun sonucunda topluluklar hoşnutsuz oluyor ve hem hükümet hem de petrol şirketleri tarafından yok sayıldıkları izlenimi ediniyorlar.

Küresel düzeyde, uluslararası standartlar ve girişimler, Afrika'daki petrol endüstrisini etkiliyor. En önemlileri arasında, Madencilik Endüstrileri Saydamlık Girişimi, petrol, doğalgaz ve madencilik alanlarından elde edilen gelirlerin saydamlığını artırmak için küresel bir standart belirliyor. Bu alanda bir dizi girişim de, çokuluslu şirketlerin çevreye ve sosyal dokuya yaptıkları etkileri denetlemeyi ve ele almayı amaçlıyor. Bunlar arasında, Küresel Doğalgaz Tasfiye Azaltım Ortaklığı, Küresel Raporlama Girişimi, ISO 26000, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler ve OECD Çokuluslu Şirketler için Kılavuz İlkeler bulunuyor.

Diğer sektörlerin deneyimleri, petrol endüstrisi için yararlı dersler sunabilir. Madencilik endüstrisinde, uluslararası ve ulusal girişimler, çatışmaları finanse eden maden ticaretini durdurmayı amaçlıyor. Hükümet-endüstri-sivil toplum ortaklığı olan Kimberley Süreci, elmas ticaretindeki çatışmaları önlemek üzere ortaya kondu. Bu süreç, katılımcı devletlerin, ham elmas ithalatı ve ihracatına dair belgeler çıkarmalarını gerektiriyor. Ayrıca, katılımcı olmayan ülkelerden elmas ticareti yapılmasının da önüne geçiyor. Kısa süre önce benimsenen Dodd-Frank Antlaşması 2010 ise, ABD borsasında yer alan şirketlerden, Demokratik Kongo Cumhuriyeti veya onun dokuz komşusundan gelen (yani çatışma bölgelerindeki) madenleri kullanıp kullanmadıklarını açıklamalarını talep ediyor.

Petrol şirketlerinin davranışlarını etkilemek ve daha sürdürülebilir uygulamalara yönelmelerini sağlamak için bir dizi fırsat bulunuyor. Bunun için, söz konusu şirketlere ev sahipliği yapan ülkelerdeki düzenlemelerin değiştirilmesi, teknoloji çözümlerinin teşvik edilmesi, AB'nin kalkınma desteğinin yönlendirilmesi, petrol faaliyetlerinin saydamlığının güçlendirilmesi, üretici ülke tedbirlerinin artırılması ve paydaşlar arasında ortaklıklar kurulması gerekiyor.

Bu süreçte Afrika'da petrol üreten ülkelerin hükümetlerine, ülkelerindeki petrol endüstrisinin negatif etkilerini azaltmada önemli bir rol düşüyor. Bu ülkelerde yeterli düzeyde bir siyasi irade olmaz ve yönetişim anlamında iyileştirmeler yapılmaz ise, daha iyi çevresel ve sosyal performans sağlamaya yönelik dışsal çabalar sekteye uğrayacaktır.

Genel Bakış

Sahra-altı Afrikası'nda yukarı akım petrol ve doğalgaz endüstrisinin tarihçesi, 1908'lere uzanıyor; yani Alman firması Nigerian Bitumen Corporation'ın Batı Nijerya'da sondaj çalışmalarına başladığı tarihe… 1950'li yıllarda, Nijerya'da ticareti yapılabilecek miktarlarda petrol bulundu. 2000'lerin başından itibaren ise, Angola, önemli bir petrol üreticisi olarak sahneye çıktı. Nijerya ve Angola, petrol üretimlerinin büyük bölümünü ihraç ediyorlar. Sahra-altı Afrikası'ndaki diğer (küçük çaplı) üreticiler ise, 2010 yılı üretim düzeyleri dikkate alındığında sıralama şu şekilde: Sudan, Ekvator Ginesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gabon, Güney Afrika, Çad, Kamerun, Fildişi Sahili, Kongo Cumhuriyeti, Moritanya ve Gana. 2010 yılı sonunda açılan Jubilee sahasıyla birlikte, yakın gelecekte Gana'nın çok daha önemli bir petrol üreticisi haline gelmesi bekleniyor.

2010 yılında Afrika'nın küresel petrol üretimindeki payı %13 iken, bunun %7,25'lik bölümü Sahra-altı Afrikası'na ait. ABD Enerji Bilgilendirme Ajansı'nın öngörülerine göre, 2035 yılına kadar bölgede oldukça yüksek bir potansiyel doğacak. Sahra-altı Afrikası'ndaki OPEC üyelerinin, mutlak düzeyde petrol üretimlerini artırmaları bekleniyor (günlük 4,2 milyon varilden 5,3 milyon varil düzeyine). Petrol üretimindeki en yüksek göreceli yükselişin ise, OPEC üyesi olmayan Afrikalı üreticilerde gerçekleşmesi bekleniyor. Bu artış, dünyadaki ortalama değer olan %0,8'in oldukça üzerinde: yıllık %1,2'lik bir artış öngörülüyor. Kuzey Afrika'da ise, söz konusu artışın daha küçük çaplı olacağı tahmin ediliyor.

Afrika petrolü ve AB açısından önemi

2010 yılında, AB'nin petrol ithalatlarının %7'lik bir bölümü Sahra-altı Afrikası'ndan oldu. Bu da, 65 milyar dolar değerinde, 314 milyon varile karşılık geliyordu. Nijerya, tüm Sahra-altı Afrikası ülkeleri arasında AB'nin en fazla petrol ithalatı yaptığı ülke. Dünyanın en büyük yedinci doğalgaz rezervine sahip olan ülke, şayet endüstri geliştirilebilirse, Avrupa açısından potansiyel olarak stratejik önem arz ediyor. AB içindeki destinasyonlar oldukça çeşitli. İçlerinde; İspanya, Almanya, Fransa, İngiltere, Portekiz, Hollanda ve İtalya bulunuyor.

Halihazırda Afrika üst akım petrol ve doğalgaz endüstrisinde yaklaşık 500 petrol şirketinin faaliyet gösterdiği tahmin ediliyor. Bu şirketler, süperbüyük, bağımsız, devlete ait ve ufak olarak sınıflandırılıyor. Süper-büyük şirketler arasında, ExxonMobil, BP, Shell, Total ve Chevron gibi çokuluslu petrol devleri bulunuyor. Bağımsız olanlardan ise, ENI, ConocoPhilips ve Repsol-YPF, en büyükleri. Kilit önemdeki devlet oyuncuları arasında ise, Çin Ulusal Petrol Şirketi CNPC, Saudi Aramco, Brezilyalı Petrobras, Ulusal İran Petrol Şirketi NIOC ve Malezyalı Petronas bulunuyor. Afrika'daki ulusal petrol şirketleri (NOC'lar), özellikle de Nijeryalı Ulusal Petrol Şirketi NNPC ve Cezayirli Sonatrach da, sınırları ötesinde petrol sondajı ve geliştirmesi süreçlerine katılıyorlar.

Son yıllarda, özellikle Çin, Hindistan, Malezya, Güney Kore ve Körfez devletleri başta olmak üzere, Asyalı petrol şirketlerinin önemlerinde gözle görünür bir artış yaşandı. Bu şirketler, giderek 1940'ların ortasından 1970'lere dek petrol üretiminde söz sahibi olan Batılı şirketlerle rekabet eder hale geldiler. Çin (özellikle de üç NOC'u aracılığıyla (Çin Ulusal Offshore Petrol Şirketi, Çin Petrokimya Şirketi ve CNPC), ABD'den sonra dünyanın ikinci en büyük ham petrol tüketicisi haline geldi. Artan talebi karşılamak için ise, Çin, kaynak satın alımından ziyade kaynak üretimine yöneliyor. Bunlar arasında, Batılı çokuluslu şirketler açısından siyasi olarak "aşırı hassas" olan kaynaklar da bulunuyor. Çin'in petrol yatırımları, genellikle, yatırımlar ve petrole erişim açısından daha büyük bir siyasi destek sağlamaya yönelik. Bunun için de, söz konusu yatırımlara, altyapı anlaşmaları da eşlik ediyor. Batılı uluslararası petrol şirketleri, derin su sondajlarında öncülüğü elde bulunduruyor; çünkü teknolojik açıdan ileri düzeyler ve tarihsel bağları olan karmaşık siyasi ilişkileri idare edebiliyorlar.

Öte yandan, petrol sektörünün Afrika'nın kalkınmasından ne kadar fayda sağlayabileceği veya fayda sağlayıp sağlayamayacağı, tartışmalı bir konu olarak duruyor. Birçok yorumcunun ortak kanısı; petrol ve doğalgaz refahına doğru "kaynakların laneti"nin, sadece yönetim kademesindeki ve iş dünyasındaki elit tabakayı zenginleştirdiği; ancak bu şirketlere ev sahipliği yapan toplulukların ve ulusal ekonomilerin bu süreçten pek yarar sağlamadığı yönünde. Ricardo Soares de Oliveria'nın Batı Afrika Körfezi'nde Gine'nin petrol sondajına dair yaptığı eleştirel değerlendirmeye göre, petrol devletleri, nakit zengini oldukları için başarılı oldular ve gerek dış gerekse iç baskılardan uzak kaldılar; ancak Petro-devletin ve Afrikalı sömürge-sonrası devletin en kötü unsurlarını paylaştıkları için başarısızlığa uğradılar. Bu hususa dair eleştiri getiren bir diğer kişi ise Nicholas Shaxson. Ona göre, petrol paraları yolsuzluklara kaynak oluyor ve dönüp dolaşıp batıdaki finans merkezlerine geri dönüyor. Angola'yı örnek olarak kullanan Kristin Reed ise, yerel balıkçılık ve çiftçilikle uğraşan topluluklar açısından petrol sondajıyla bağlantılı "yıkıcı dinamikler"e ışık tutmuştu vaktiyle.

Bununla birlikte, bazı analizcilere göre, Afrika'nın kalkınması üzerinde petrol üretiminin herhangi bir pozitif sonuç doğurmamasının temel nedeni, kaynakların laneti değil, bizzat petrol üreticisi ülkelerdeki siyasi kültür ve devletin tabiatı. Örneğin Duncan Clarke'e göre, Afrika'nın sorunları, Avrupa ülkelerinin bölgeye müdahalesi yoluyla kurulan siyasi ekonominin geçmişteki niteliklerinden ve kapitalizm-öncesi kırsal Afrika'da kemikleşmiş Orta Çağ'a özgü ekonomik yapılardan kaynaklanıyor. Bu da, genellikle petrol endüstrisiyle birlikte var olması mümkün olmayan, çelişkili güçler barındıran karma bir ekonomi doğuruyor.

Afrika petrolü ve Afrika ülkeleri açısından önemi

Petrol ve doğalgaz, Afrika'da petrol üreten birçok ülke açısından oldukça büyük bir önem taşıyor. Petrol sektörü, Angola ekonomisi açısından son derece önemli; keza GSYİH'sının üçte ikisini, hükümet gelirlerinin ise %90'ını oluşturuyor neredeyse. Angola'nın petrol rezervlerinin önümüzdeki yirmi yıl süresince devam etmesi ve günlük yaklaşık 2 milyon varil bir üretim sağlaması bekleniyor. Petrol şirketleri, genellikle gelirin %15'lik bölümünü ellerinde bulunduruyorlar; bu da endüstri standartlarına bakılırsa düşük bir pay. Geri kalanı ise, Angola hükümetinin kasalarına giriyor.

Nijerya'da ise, hükümet gelirlerinin %80'inden fazlası petrole dayanıyor. Petrol ve doğalgaz, Nijerya'nın ihracat kazançlarının %90'ından fazlasını oluşturuyor. Kongo Cumhuriyeti ve Gabon'dan yapılan petrol ihracatları, bölgedeki diğer üreticilerle kıyaslandığında küçük görünse de, sektör, her iki ülkenin de GSYİH içinde kayda değer bir paya sahip (sırasıyla %50 ve %37). Bu da petrol endüstrisinin ekonomik önemini daha da vurguluyor. Kamerun ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde ise, petrol, her iki ülkenin GSYİH'da sırasıyla %6 ve %4'lük bir paya sahip.

İşbirliği modelleri

Uluslararası petrol şirketleri ve onlara ev sahipliği yapan hükümetler, petrol ortaklıklarını (sondaj ve üretim) resmileştirmek üzere –birbirini dışlamayan ve aralarında bir uyumun sağlanabileceği- üç standart yoldan birine başvuruyorlar:

- İmtiyazlı düzenlemeler;
- Üretim paylaşımı sözleşmeleri;
- Risk-servisi sözleşmeleri.

Yatırımcı nitelikteki uluslararası petrol şirketleri açısından temel hedef, en az yatırım ve mümkün olan en yüksek kar ile petrol üretmek üzere uzun vadeli ortaklıklar kurmak. Devlet açısından ise, sermaye yatırımları, teknik bilgi ve rantlar, temel etmenler olarak beliriyor.

İmtiyazlı düzenlemeler, genellikle ABD ve İngiltere'de başvurulan ve uluslararası petrol şirketlerine kaynakların aidiyetini veren rejimlerdir. Bunun sonucunda söz konusu şirketler, bu kaynaklarla bağlantılı her türlü sondaj ve üretim maliyetlerini ve risklerini de üstlenmiş olurlar. Devlet ise, vergi ve ayrıcalıklar yoluyla gelir elde eder.

Üretim paylaşımı sözleşmeleri ise, petrol üretiminin devlet ve özel yatırımcı arasında paylaştırılması anlamına gelir. Kaynağın aidiyeti, devletin elinde kalır ve risk ile maliyetin büyük bölümü, yatırımcıya aittir. Angola ve Nijerya, petrol şirketleriyle kurdukları ortaklıklarda genellikle bu tür sözleşmelere başvururlar.

Risk-servisi sözleşmelerinde ise, (petrol yerine) nakit karlar, özel yatırımcı ile devlet arasında paylaştırılır. Kaynağın aidiyeti, devletin elinde kalırken, risk ve maliyet de yatırımcıya aittir.

Afrika'daki Petrol Şirketlerinin Çevresel Ve Sosyal Etkileri

Sahra-altı Afrikası ülkelerinin arasında Nijerya, petrol üretimi ve petrol şirketleriyle bağlantılı zorluklardan en çok etkilenen ülkedir. Bunun sonucunda, 1990'ların başında çevre ve insan haklarıyla ilgili yaşanan sorunlar ve bunlarla bağlantılı protestolar, yazar ve aktivist Ken Saro-Wiwa'nın 1995'te ölümüne neden oldu ve hem Nijerya'yı hem de orada faaliyet gösteren uluslararası petrol şirketlerini uluslararası bir itibarsızlığa sürükledi. Nijerya'nın 1999 yılında demokrasiye dönüşünden bu yana, Nijer Deltası'nın petrol üreten bölgesindeki durum hızla gelişti ve değişti; sosyal protestolar, şiddet içermeye başladı ve gerek militanlık gerekse suç unsuru teşkil eden olaylar yükselişe geçti.

Nijer Deltası'nda çok fazla çıkar odağının bulunduğunu not etmekte yarar var. Bu durum, sorunları teşhis veya tedavi etmeye yönelik objektif çabaları ortaya koymayı da zorlaştırıyor. Etnik kimliklerin çatışması, arazi kullanım hakları meseleleri ve topluluk düzeyinde kaynak rekabetinin yanı sıra, çok daha büyük güçler de devreye giriyor. Bunlar arasında, mülti-milyon dolarlık bir endüstri olan büyük ölçekli petrol hırsızlığı da bulunuyor. Dolayısıyla, söz konusu bölgeye dair veriler ve araştırmalar, belli bir kuşku payıyla kabul ediliyor. Ne de olsa bölgeye müdahil olan aktörlerin belli bir gündemlerinin olduğundan şüpheleniliyor. Ayrıca, bölgedeki sağlık sorunlarına dair de yeterli istatistik bulunmuyor. Bunun nedeni de yeterli finansmanın olmayışı ve bölgedeki araştırma ortamının zorlukları…

Nijer Deltası'nın yanı sıra, petrol endüstrisi, diğer Sahra-altı Afrikası ülkelerinde de bazı çevresel ve sağlık sorunları yaratıyor. Petrol sızıntıları ve doğalgaz tasfiyelerinin sonucunda, yerel balıkçılık ve çiftçilik faaliyetlerinde çöküş yaşanıyor; habitat ve biyo-çeşitlilik yok oluyor; asit yağmurları yaşanıyor; hava ve gürültüden kaynaklanan sağlık sorunları baş gösteriyor. Bu sorunların kimileri ise, sınır-ötesi nitelik arz ediyor. Örneğin, komşu ülkelerde nehir aşağısında bulunan topluluklar, Nijer Deltası'ndan balık göçlerine dayanıyor.

Petrol sızıntılarının boyutu

Nijer Deltası'ndaki petrol sızıntısının miktarına dair veriler genellikle tartışmalıdır. Bunun nedenleri arasında ise, ekipmanların yetersiz işleyişi, sabotaj ve küçük ölçekli hırsızlıklar gösteriliyor. Nijerya'da faaliyet gösteren uluslararası petrol şirketleri arasında sadece Nijerya Shell Petrol Kalkınma Şirketi SPDC, faaliyetleri sırasında yaşanan sızıntıların sayısına dair düzenli raporlar yayımlıyor. Petrol sızıntılarının nedenleri ve boyutlarına dair anlaşmazlıklar, kısmen, şirketlerin boruhattı kayıplarını tespit edebildikleri ve raporlayabildikleri, ancak bu rakamların genellikle sızıntı miktarını tam olarak göstermediği gerçeğinden kaynaklanıyor. Örneğin sadece Nijerya'da bir gün içinde yaklaşık 100.000 varil petrol hırsızlığı yapılıyor.

Yıllardır büyük çaplı petrol sızıntıları raporlanırken, aslında çevreye ve deltada yaşayan insanlara en büyük zararı veren, küçük çaplı sızıntılar oluyor. Nijerya'da en kötü duruma dair rakamlar, her gün yaklaşık 712 varil petrol kaybı yaşandığına işaret ediyor; daha düşük resmi rakamlar ise günlük 93,9 varil petrol sızıntısı olduğunu kaydediyor. Son 50 yıldır Nijer Deltası'nda yaklaşık 9 ila 13 milyon varil petrol sızıntısı yaşandığı tahmin ediliyor. Bu da, Exxon Valdez'in Alaska'da neden olduğu petrol sızıntısında ortaya saçılan petrolün yaklaşık 50 katı demek.

Angola'da yaşanan petrol sızıntılarına dair bilgi edinmek zor; keza herhangi bir tahmin veya veri derlemesinde bulunulmuyor. Ne hükümet ne de şirketler, yaşanan sızıntıları raporlamıyor ve ancak bir ay sonra –o da tesadüf eseri- bazı sızıntıların raporlandığına rastlanıyor. Bunun kısmen nedeni, Çevre Bakanlığı'nın petrol şirketleriyle sadece belli bir hacmin üzerindeki (4000 bbl) sızıntıları görüşmesi. Bu eşik değerin altındaki sızıntılar göz arzı edilme riski taşıyor. Petrol sızıntılarının kaynağı ise, genellikle belirsiz. Cabinda'da Chevron'un iddiasına göre, Cabindan sularına ulaşan sızıntılar, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden kaynaklanıyor.

Petrol sızıntılarının etkileri

Petrol sızıntıları sonucunda, çevre ve insan sağlığı üzerinde doğrudan büyük riskler doğarken, aynı zamanda uzun vadede halkların geçim kaynakları da tehlikeye giriyor. Nijerya'da Rivers State'in gerçekleştirdiği bir araştırmada, en fazla şikayetin, anakaraya doğru olan sızıntılardan kaynaklandığı ortaya kondu. Araştırmada ayrıca, petrol şirketlerinin faaliyetlerinin yerel toplulukları en çok çevre, ardından da sağlık alanında etkilediği kaydediliyor. Doğalgaz tasfiyesinden çok daha olumsuz ve ciddi sonuçlar doğuran petrol sızıntılarının çözülmesi çok daha zor; keza bu mesele, sabotaj, hırsızlık, kindarlık ve dolandırıcılık gibi boyutları da içinde barındırıyor.

Petrol sızıntılarından kaynaklanan kirliliğin idaresi, en çok Nijer Deltası'nda sorun yaratıyor. Söz konusu Delta, deniz seviyesinin altında olduğu için petrol sızıntıları hızla yayılıyor ve sızıntıların kontrolü ve temizlenmesi daha da zorlaşıyor. Sonuç olarak, yerel toplulukların, kirlenmiş içme suyu gibi bir sorunla başa çıkmaları gerekiyor. 2005 yılında bölge halkının yaklaşık yarısının temiz suya erişimi bulunmuyordu.

Öte yandan, çevre kirliliği, gelir kaynaklarını da yok edip, yerel halkın yerinden yurdundan edilmesine neden oluyor. Bunun sonucunda da yerel ekonomiler çöküyor. Bazı alanlarda petrol şirketlerinin telafi edici bir eylemde bulunmalarına rağmen, tarım arazilerinin önümüzdeki 25-30 yıllık bir süre içinde kullanılamaz hale geleceği tahmin ediliyor. Petrol kaynaklı kirlilik, deltanın tarım arazilerinin büyük bölümünü verimsiz hale getirdi; dolayısıyla yerel topluluklar, başlıca gıda kaynaklarından yoksun kaldı.

Geçim kaynaklarının bu şekilde yok olması ise, özellikle az gelişmiş bölgelerde daha sorunlu bir hal alıyor; keza bu bölgelerdeki yerel topluluklar, yaşamlarını devam ettirebilmek için doğal kaynaklara yoğun bir bağımlılık içindeler. Nijer Delta bölgesinde çok az karayolu var; temiz suya erişimleri kısıtlı; elektrik ihtiyaçlarını da rahatlıkla gideremiyorlar. Sağlık hizmetleri ve atık yönetimi yeterli düzeyde değil. Bölgedeki kalkınma düzeyinin düşük oluşu ve herhangi bir fırsat kapısının aralanmaması sonucunda, bölge halkı, büyük ölçüde balıkçılık ve çiftçilikle geçimlerini sağlamaya çabalıyor. Bununla birlikte, petrol faaliyetlerinden kaynaklanan kirlilik, petrol tesislerine ve boruhatlarına yakın yerlerde yaşayan topluluklar üzerinde orantısız ekonomik sonuçlar doğuruyor.

Aynı durum Angola için de geçerli. Angola halkının beslenme kaynaklarında merkezi unsur, balık. Angolalılar, yılda kişi başına yaklaşık 16 kg balık tüketiyorlar. Bu da, Afrika ortalamasının iki katına karşılık geliyor. Halkın protein ihtiyacının karşılanmasında, balık yaklaşık %9'luk bir paya sahip. Kıyı bölgelerinde bu oran çok daha yüksek. Ancak, sürdürülebilir olmayan ve yasadışı avlanma, bu geçim kaynağının üzerinde olumsuz etkiler doğuruyor.

Tazminat meselesi

Para ve tazminat meselesi, Nijerya'da petrol sızıntılarına dair gündemin üst sıralarında yer alıyor. Dolayısıyla, sızıntının sorumlusunun kim olduğunu tespit etmek ve tazminatın nasıl azami düzeye çıkarılacağını belirlemek, sızıntının ortadan kaldırılmasından çok daha büyük bir öncelik olarak beliriyor. Ancak bu durum zaman zaman yanlış teşvikler doğuruyor: bazı balıkçılar ve çiftçiler, petrol sızıntısının birkaç gün devam etmesine izin verip, ardından ilgili mercilere haber vermeyi çok daha "karlı" görüyorlar; keza bu şekilde çok daha yüksek miktarlarda tazminat alabilirler. Aynı şekilde yerel müteahhitler de, petrol sızıntılarından finansal olarak kar elde ediyorlar. Dolayısıyla, Nijer Deltası'nın kalkınmamış olması ve istihdam fırsatlarının bulunmaması, petrol sızıntılarıyla bağlantılı olarak çevre üzerinde de dolaylı etkilerde bulunuyor.

Angola'da tazminat meselesi, tazminatın nasıl dağıtılacağı noktasında sorun yaratıyor. Keza, petrol sızıntısı veya kazası olması durumunda ödenen tazminatlar ya ilgili taraflara ödenmiyor, ya da ödeme yıllar boyu geciktiriliyor. Resmi rakamlara göre günde yaklaşık 80 dolar düzeyinde bir tazminat ödeniyor; ancak bu rakamlar sadece kağıt üzerinde. Uluslararası petrol şirketlerinden alınan tazminatlar, hükümete transfer ediliyor ki ilgili topluluklara dağıtılabilsin; ancak bu toplulukların eline hemen hemen hiç tazminat ulaşmıyor.

Doğalgaz tasfiyesinin yarattığı çevresel ve sağlıkla ilgili etkileri

Doğalgaz tasfiyesi –yani atık gazın yakılması- Afrika'da halen sık sık uygulanan bir çözüm. Nijer Deltası'ndaki doğalgaz tasfiyeleri, uzaydan görülebiliyor; ancak üretimin büyük bölümü kıyıya yakın bölgelerde yapıldığı için oldukça sorunlu bir şekilde ilerliyor. Doğalgaz tasfiyesinden kaynaklanan emisyonlar arasında; karbon dioksit, metan gazı, sülfür dioksit, nitrojen dioksit, kanserojen maddeler ve benzin bulunuyor.

Nijerya'da gerçekleştirilen doğalgaz tasfiyesinin boyutları belirsiz. Ancak, tahminler, üretilen doğalgazın %20 ila %76'sı arasında olduğu yönünde. Dünya çapındaki ortalama ise, %4,8. Politikalar değiştikçe, bu rakamlar da değişiyor. Angola'da da doğalgaz tasfiyesinde bulunuluyor ve bu işlemler, kıyıdan görünüyor. Ancak, doğalgaz tasfiyesinin Angola'da sağlık üzerinde yarattığı doğrudan etkiler, Nijerya'dan çok daha az; keza bu işlemlerin büyük bölümü, kıyıdan uzakta yapılıyor. ABD Enerji Bilgilendirme İdaresi'nin Angola ülke raporuna göre, Angola, 2008 yılında doğalgaz üretiminin %69'unu tasfiye etmiş bulunuyor.

Doğalgaz tasfiyesinin sonuçları

Doğalgaz tasfiyesi sonucunda, söz konusu bölgelerde yaşayan halkların, kirlilikle bağlantılı hastalıklar yaşadıkları ortaya çıkıyor. Bu hastalıkların arasında, gastroentolojik sorunlar, cilt sorunları, kanser ve solunum yetmezlikleri sayılabilir. Hangi hastalıkların özellikle petrol ve doğalgaz endüstrisinden kaynaklandıklarını tespit etmek zor; keza genellikle hepsi uzun erimli hastalıklar. Öte yandan, doğalgaz tasfiyesi sonucunda seragazı emisyonlarında artış gözlemleniyor.

Doğalgaz tasfiyesinin ve yerel enerji ihtiyaçları için doğalgaz kullanımının sona erdirilmesi, yerel topluluklar açısından sağlık ve ekonomi boyutlarında önemli katkılar sağlayacak. Nijer Deltası'ndaki gelirin yaklaşık %30'u, enerjiye harcanıyor ve Nijerya'daki ekonomik durgunluğun temel nedenlerinden biri olarak da, elektrik eksikliği gösteriliyor. Petrol şirketleri ise, yerel kullanıma yönelik olarak doğalgazın depolanmasının, ticari açıdan sürdürülebilir olmadığını düşünüyor. Bunun da nedeni, yerel düzeydeki yapay fiyatlandırma rejimleri. Bununla birlikte, doğalgaz tasfiyeleri sonlandırıldığında, yerel toplulukların petrol şirketlerine dair algılarında da önemli değişiklikler yaşanabilir ve böylelikle bu şirketlerin faaliyet ortamlarında bir iyileştirme elde edilebilir. Keza, söz konusu tasfiyeler, bu şirketlerin mevcudiyetlerine dair en görünür ve negatif etkiyi doğuran unsurlardır.

Doğalgaz tasfiyesini sonlandırmaya dönük çabalar

Nijer Deltası'ndaki gereksiz doğalgaz tasfiyesini sonlandırmak, çok daha kolay –ancak mali açıdan maliyetli- olacak. Öncelikle tesislerin nitelikle-

Petrol şirketleri bazen, faaliyette bulundukları bölgelerdeki çatışmaları ve sosyal ayaklanmaları kışkırtmakla suçlanıyorlar. Bu durum, özellikle Nijer Deltası'nda geçerli.

rinin yükseltilmesi gerekiyor. SPDC'nin kayıtlarına göre, doğalgaz toplama altyapısına 3 milyar dolarlık bir ortak girişim yatırımı yapıldıktan sonra, 2002-2009 yılları arasında doğalgaz tasfiyesinde %65'lik bir azalma tespit edildi. Bununla birlikte, bu azalmanın bir nedeni olarak, yaşanan çatışmalardan dolayı üretim kaybı olarak gösteriliyor.

Nijerya'da, doğalgaz tasfiyesine yönelik alternatifler, bazı ekonomik nedenlerin de etkisiyle uygulanmadı. Bu nedenler arasında şunlar sayılabilir:

Birleşik doğalgazın yeniden enjekte edilmemesi durumunda cezaların yüksek olmayışı, şirketlerin doğalgaz tasfiyesini çok daha ekonomik bulmalarına yol açtı.

Ülke içindeki endüstriyel gelişmişliğin düşük olması ve bölgede hidroelektrik kaynaklarının bolluğu, caydırıcı etmenler olarak kabul ediliyor.

Öte yandan, Nijerya'da doğalgaz tasfiyesini çözümlemek için ortaya konan çabaların önünde, siyasi irade eksikliği ve maliyetleri kimin karşılayacağına dair anlaşmazlıklar bulunuyor. Dolayısıyla, doğalgaz tasfiyelerinin sonlandırılmasına dair mühlet, 2012 Aralık'ına ötelendi. Bununla birlikte, Angola'da, ülke içinde elektrik üretmek ve büyük bölümünü sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) şeklinde ihraç etmek üzere bu doğalgazı çıkarma ve pazarlamaya yönelik yapılan planlar, Nijerya ile kıyaslandığında çok daha ileri düzeyde. Bu amaç doğrultusunda, içlerinde Total, BP ve Eni'nin de bulunduğu diğer paydaşlarla birlikte Chevron ve Sonangol, Angola'nın kuzeyinde Soyo yakınlarında beş milyon tonluk bir LNG tesisi açma çalışmalarını sürdürüyorlar. Tesisin, 2012 yılında tamamlanması bekleniyor.

Çatışmalar ve sosyal ayaklanmalar

Petrol şirketleri de, bazen, faaliyette bulundukları bölgelerdeki çatışmaları ve sosyal ayaklanmaları kışkırtmakla suçlanıyorlar. Bu durum, özellikle Nijer Deltası'nda geçerli; keza söz konusu alanda 1990'ların ortalarından itibaren şiddet, petrol hırsızlığı ve boruhatlarına yönelik sabotajlar hızla arttı ve 2006-2007 yıllarında zirve noktasına erişti; keza militan gruplar, bölgedeki sınırlı istihdam fırsatları, petrol gelirlerinin eşitsiz bölüşümü, çevre sorunları ve yerel geçim kaynaklarının önündeki tehditler karşısında öfkelenmeye başladılar. Yaşanan bu anlaşmazlıklardan dolayı Chevron Texaco'nun yaklaşık 750 milyon dolar para kaybettiği tahmin ediliyor.

Delta bölgesinde irili ufaklı 140 etnik grup bulunuyor ve bu grupların hepsinin ortak özelliği; dezavantajlı konumda olmaları. Keza, içlerinden hiçbirisi, Nijerya'nın üç büyük etnik grubu olan Hausa-Fulani, Yoruba veya İgbo'ya mensup değiller. 1958 yılına uzanırsak, Willink Komisyonu Raporu'nda, bağımsız Nijerya'da tahakküm altına girme korkuları yaşayan azınlık gruplar incelenmişti ve bu grupların, bölgeye has sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştı. Bölgenin kalkınması, hükümetin özel bir dikkat göstermesi gereken bir konu olup, azınlıkların yok sayılması veya baskı altında tutulmaları, her daim ayaklanma riskini ve federal hükümetin askeri bir yanıt verme olasılığını da beraberinde getiriyor.

Petrol şirketlerinin kalkınma projeleri yoluyla yerel topluluklarla kurdukları ilişki, bu projelere katılan ve katılmayan topluluklar arasında çatışmalara yol açmıştı. Bu tür gerilimler, örneğin 2005 yılında Nembe savaşına yol açtı. 2004 yılında Shell şunu fark etti ki, zaman zaman yaptığı sözleşmeler, araziye erişim hakları ve topluluk temsilcileriyle yaptığı görüşmeler sonucunda bölgedeki çatışmayı körüklüyordu. Söz konusu tespiti, bizzat Shell'in Nijerya'da bulunan topluluk kalkınma yöneticisi Emmanuel Etomi BBC'ye yapmıştı. Petrol şirketlerinin ihtilafı önlemek için petrol şirketlerine veya güvenliklerini sağlamak için genellikle yöredeki silahlı kişilere yaptığı nakit ödemeler, hem çatışmaları hem de suç oranlarını artırmış; hem yabancı işçileri hem de zengin Nijeryalıları ve onların akranlarını kaçırıp esir alma vakalarını sıklaştırmıştı.

2004 yılından beri, Nijer Deltası'ndaki militan faaliyetlerdeki aşırı artış -2010 yılındaki genel affın ardından- dinamiklerde ve bölgedeki çatışma düzeyinde değişikliğe yol açtı. Bununla birlikte, şiddet içeren çatışma potansiyelinde petrol şirketlerinin dolaylı rolü baki kaldı.

Bir başka önemli örnek ise, Çad-Kamerun Boruhattı Projesi'dir. Söz konusu projenin, misafir eden ülkenin gelişimine yönelik mali yönetim modeli olarak öncü bir model olması planlanmıştı. Ancak, bu proje de, yönetişim, kalkınma ve çevre sorunlarından dolayı sekteye uğradı. 2007 yılında Çevre Savunma Fonu'nun, Çad İnsan hakları Savunma Derneği'nin ve Çevre-Kalkınma Merkezi'nin ortak hazırladığı bir rapora göre, söz konusu proje, bölgedeki şiddeti körükledi, petrol sahalarında ve boruhattı güzergahı üzerinde yaşayan insanları daha da yoksullaştırdı. Bu durum, yerel halkın üzerindeki baskıları artırıp, çevreyle ilgili yeni sorunlar doğurdu.

SONUÇ

Petrol endüstrisinde çevre ve sağlıkla ilgili olumsuz etkiler, Sahra-altı Afrikası açısından önemli bir endişe kaynağı. Petrol sızıntılarına dair yeterli bilgilendirmede bulunulmuyor. Büyük çaplı sızıntılar hakkında geç de olsa haberdar olunurken, daha küçük ancak yaygın sızıntıların yarattığı sorunların tespit edilmesi daha kolay olduğu için göz ardı ediliyorlar. Çevre ve sağlık üzerindeki doğrudan etkilere ek olarak, geçim kaynakları üzerinde de bir takım etkiler doğuyor ve tarım ve balıkçılığa yönelik doğal kaynaklara büyük ölçüde bağımlı olan yerel topluluklar bundan zarar görüyor.

Her ne kadar gerekli teknoloji mevcut olsa da ve bu teknoloji diğer ülkelerde yaygın şekilde kullanılsa da, özellikle Nijerya'da doğalgaz tahliyesi konusunda sorunlar devam ediyor. Maliyet etkin çözümler, sadece sağlık üzerindeki etkileri ve seragazı emisyonlarını önlemek için gerekli değil, aynı zamanda petrol üreten ülkelerdeki yoksulluğu önlemek ve bu toplulukların enerjiye makul fiyattan erişimlerini sağlamak için de bu çözümlere gereksinim duyuluyor.

Her ne kadar petrol şirketleri bu etkileri ele almak için bazı tedbirler uygulasalar da, ortaya konan çabalar yetersiz düzeyde kalmaya devam ediyor. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri bölük pörçük ve kısa vadeli olurken, hesap verebilirlik ve saydamlık alanındaki yükümlülükler ya yok ya da uygulanmıyor. Toplulukların sürece müdahilliği de ayrı sorun kaynağı; keza bazı sosyal gerilimlere ve hatta ayaklanmalara zemin hazırlıyor. Bu konuda Nijerya yararlı dersler sunabilir.

Petrol üreten ülkelerdeki temel sıkıntı noktası, düzenlemelerin olmayışı değil, onları uygulamaya dönük siyasi irade ve kapasitenin yoksunluğu. Dolayısıyla, bu alandaki herhangi bir çözümün son kertede yönetişim meseleleriyle (yani, gelir saydamlığının artırılması, gelir paylaşımının çok daha eşitlikçi ve etkin kılınması, bakanlıklar arasında daha iyi bir güç dengesi ve yurttaşların sürece daha fazla katılımı) başa çıkması gerekiyor.

Sahra-altı Afrikası'nın en büyük petrol ithalatçısı olan AB'nin bu sektörde eşitlik ve daha fazla sürdürülebilirlik sağlamak doğrultusunda bir sorumluluğu bulunuyor. Bu anlamda, diğer ülkelerin söz konusu alandaki geçmiş deneyimlerinden dersler çıkarmak ve ulusal kalkınmaya katkı sağlayacak bir temel kurmak amacıyla, "yeni" üreticilerle işbirliğine girmek önemli. Daha büyük gelir saydamlığı sağlamak amacıyla şu anda ortaya konan çabalar önemli; ancak gelirlerin yönetimi ve yasadışı petrol ticaretinin önüne geçilmesi de bu süreçle eş zamanlı ilerlemeli.

Kaynak: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/0811ep_report_0.pdf

İNSANLIK İLE DOĞA ARASINDAKİ ÇATIŞMA

ÇİN'İN ARTAN SU KRİZİ

Çin'in güçlü bir su stratejisi uygulaması için Çin siyasi sistemi içinde iyi çevresel politika uygulamalarını destekleyen unsurları güçlendirmek gerek. Yetkililer, hükümetin doğrudan denetimi dışındaki güçlere gereğinden fazla yetki ve bilgi vermeye pek yanaşmıyor ve bundan kaygılanıyor. Yargı sistemine gelince, Pekin son yıllarda Komünist Parti'den bağımsız hareket edemeyeceğini bir çok kez kanıtladı. Böylesi bir kurumsal değişim olmadıkça, Pekin, artan su krizini başarılı bir şekilde çözecek temel taşlardan yoksun kalmaya devam edecek. Çin halkı ve dünyanın geri kalanı, bunun bedelini ödemeyi sürdürecek.

Elisabeth Economy

"Çin'in binlerce yıllık medeniyet tarihi boyunca, insanlık ile doğa arasındaki çatışma, hiçbir zaman bugünkü kadar ciddi olmamıştı." Çin Çevre Bakanı Zhou Shengxian, Şubat 2011

Çin'in karşılaştığı en büyük sorun nedir? Yolsuzluk, zengin-yoksul uçurumu ve hızla yaşlanan nüfus, bu soruya verilecek yanıtların başında gelir çoğu zaman. Bununla birlikte, bu meseleye daha yakından bakıldığında en büyük tehdidin, temiz suya erişim noksanlığı olduğu ortaya çıkar. "Kanser köyleri"nden artan gıda fiyatları karşısında yapılan şiddet gösterilerine dek su kaynaklarının azalması, Çin halkı üzerinde derin ve zararlı bir etkide bulunurken, ülkenin ekonomik olarak güçlenme kapasitesini de etkiliyor. Bu sorunun büyük bölümü Çin içinden kaynaklanırken, ulus-aşırı nehirlerin yönünün değişmesi ve ülke dışında sulanabilir arazi elde etme yönündeki talepler gibi "yayılma etkileri" de ülkenin sınırları dışında hissedilmeye başlandı. Çinli liderler, sorunun ne denli ciddi olduğunun ayrımına vardılar ve büyüyen krize yanıt bulmak için bir dizi politika benimsediler. Bununla birlikte, çabaları büyük oranda eksik kaldı; keza konunun derinliklerine inildiğinde temel reformların gerçekleştirilmesi gerekiyor. Bu sırada ülke-içi baskılar ve uluslararası endişeler de artmayı sürdürüyor.

Kalkınma Süreci, Zıvanadan Çıkmış Durumda

Çin'in "su" ile ilgili meselesi, sorunlu bir gerçeklikle başlıyor: ülkede kişi başına düşen su kaynakları, dünya ortalamasının dörtte birinden biraz fazla. Ve bu kaynakların ülke çapında dağıtımı son derece düzensiz. Çin'in kuzeyi, ülke nüfusunun yaklaşık %40'ına ev sahipliği yapıyor ve tarım arazilerinin neredeyse yarısı bu bölgede bulunuyor. Bölgeden, Çin'in GSYİH'nın %50'sinden fazlası sağlanıyor. Ancak bu bölgeye düşen, toplam yağışın sadece %12'si. Buna karşın Çin'in güneyi, toplam yağışın %80'ini alıyor. Bununla birlikte su kirliliğinin devasa boyutlara ulaşması, güneydeki doğa avantajını önemli oranda azaltıyor.

Çin'in dünyayı kıskandıracak denli güçlü bir ekonomik büyüme ivmesi yakalaması ise, bu sorunu daha da şiddetlendirdi. Başta su olmak üzere doğal kaynaklar, gelecekte doğacak talepler göz önüne alınmaksızın tüketiliyor. Endüstri ve tarım ise, su tüketicilerini daha da müsrif hale getiriyor. Çin'in toplam su tüketiminin yaklaşık dörtte birini oluşturan endüstri, diğer rekabetçi ekonomilerle kıyaslandığında GSYİH'nın birim başına düşen su miktarının 4 ila 10 katı daha fazlasını kullanıyor. Enerji için kullanılan su ise, Çin'in kıt kaynaklarını sulamak için önemli bir kaynak. Bu zamana değin Çin'in endüstriyel su kullanımının en büyük kısmı enerjiye ayrılmış durumda: sadece kömür madenciliği, işlemesi ve tüketim süreci, ulusal düzeyde tüketilen toplam suyun yaklaşık %20'sine karşılık geliyor. Su gücü ise, bu çıtayı daha da yukarıya yükseltiyor. Daha şimdiden dünyanın en büyük su gücü üreticisi konumuna erişen Çin, 2020 itibariyle su gücü kapasitesini üç katına çıkarmayı planlıyor. Çin Kamu ve Çevre İşleri Enstitüsü STK'sının direktörü Ma Jun'a göre, eğer Çin su gücü kapasitesine dair hedeflerini tutturamaz ise, Çin'deki birçok nehir, 2020 yılına dek kuruyacak.

Çin'in toplam su tüketiminin %62'sine karşılık gelen tarım da Çin'in su tedarikinde önemli bir işlev görüyor. Çin'in sulanabilir arazisinin yaklaşık üçte ikisi, kurak kuzey bölgelerinde yer alıyor. Çin'de sulama uygulamaları ise, henüz etkinlik kazanabilmiş değil. Sulama için kullanılan suyun yarıdan azı, mahsullere ulaşabiliyor. Belediyeler bile ciddi bir su israfından muzdarip. Kentlerdeki su tüketiminin yaklaşık %20'si, su sızdıran borulardan dolayı israf oluyor. Çin'in 2030 yılı itibariyle 400 milyon kişiyi kentli yapma hedefi; su sorununun önümüzdeki dönemde daha da artacağının bir işareti. Kentli ve orta sınıf sakinler, kırsalda yaşayanlarla kıyaslandığında %300 daha fazla su kullanıyorlar.

Çin'de yaygınlaşan kirlilik sorunu, ülkedeki su krizine yeni bir boyut kazandırıyor. Güney Çin'de çekilen suların %90'ından fazlası yüzey sularından geliyor; ancak 2010'un ilk yarısında Çin'deki yüzey sularının yaklaşık dörtte biri o denli kirlenmişti ki, endüstri için kullanılmaları bile mümkün değildi. Ayrıca, toplam su tedarikinin yarıdan azı, "içilebilir" standarttaydı. On yıllar boyu fabrikalar ve belediyeler, işlem görmemiş atıklarını nehirlere, kıyı bölgelerdeki su kaynaklarına boşalttılar.

Değişen Manzara

Çin'in ekonomik büyümesi, su kullanımındaki aksaklıklar ve israf, ülkenin coğrafyasını ve kaynak temelini değiştiriyor. Öncelikle, mevcut su kaynaklarının önemli bir bölümü kayboluyor. 2000-2009 yılları arasında Çin'de erişilebilir su miktarı %13 oranında azaldı. 2030 itibariyle Çin Su Kaynakları Bakanlığı'nın tahminine göre kişi başına su kaynakları Dünya Bankası'nın kıtlık düzeylerinin altına inecek. Kuzey Çin'de, dünya üzerindeki en yüksek su kaybı oranları tespit ediliyor. Dahası, Çin Su Kaynakları Bakanı Chen Lei'e göre, Çin'deki kentlerin üçte ikisi giderek artan bir su kıtlığıyla karşı karşıyalar. Ülkenin genelinde yılda 40 milyar metre küplük bir su kıtlığı yaşanıyor. Çin'in kırsal bölgesinde ise, Çin'in toplam nüfusunun dörtte biri –yani 320 milyon kişi-, temiz içme suyuna erişemiyor.

İkinci olarak, ülke sular altında kalıyor; batıyor. Yüzey sularının aşırı derecede kirlenmesi, Çinlileri yer altı sularını daha fazla kullanmaya mecbur bıraktı. Bu da yer altı sularının tükenmesine neden oldu. Pekin'de yer altı sularının tükenmesinden dolayı arazilerin çökmesi sonucu fabrikalar, binalar ve yer altı boruhatları tahrip oldu. Tuzlu suyun araya sızması ve kirlilik ise, azalan yer altı sularını daha da tehdit etmeye başladı. 2010 yılı içinde yer altı suları denetlenen 182 ülkenin yarıdan fazlası, su kalitesi açısından "zayıf" ve "aşırı zayıf" olarak sınıflandırıldı. Çin'de Çevre Koruma Bakanlığı bile "yer altı sularının kalitesi konusunda iyimser olmanın pek kolay olmadığını" kabul etmek zorunda kaldı.

Son olarak çölleşme giderek artıyor. Ülkenin güneyinde genellikle felaket sonuçlar doğuran seller yaşanırken, kuzeyin çölleşmesi yaygınlaşıyor. Çinli yetkililerin tahminlerine göre, arazilerin çölleşme sürecini tersine çevirmek için 300 yıl gerekecek. Bunun da nedeni, çevre kaynaklarının aşırı kullanımı. Yerel yetkililerin bu eğilimi tersine çevirmek için yoğun bir mücadele içinde olmasına karşın, her yıl 1060 mil kareden fazla bir çölleşme yaşanıyor.

Gizli Maliyetler

Bununla birlikte Çinli liderleri en çok endişelendiren şey; artan kıtlığın sosyal, ekonomik ve siyasi etkileri. Çin Çevre Bakanı Zhou Shengxian'ın da Bakanlığın websitesinde belirttiği gibi, "kaynakların tükenmesi, bozulması ve azalmasının yanı sıra ekolojik çevrenin kötüleşmesi; bir darboğaz yaratıyor ve ülkenin ekonomik-sosyal gelişimi üzerinde ciddi etkiler doğuruyor." Çin halkına göre, yerel yetkililerin ve fabrika yöneticilerinin çevre düzenlemelerini uygulatma konusundaki başarısızlığı, kamu sağlığı üzerinde ciddi endişeler doğururken, hasat kaybına, balıkların ve hayvanların zehirlenmesine ve fabrikaları çalıştıracak su bulunamamasına neden oluyor. Çinli yetkililere göre, çevreyi koruyamama ve halkına yeterince temiz su verememe durumu, ülkedeki sosyal ayaklanmaların başlıca nedenlerinden biri olup belki de en büyük siyasi endişeyi oluşturuyor.

Sorunu Sokaklara Taşımak

Çevresel endişeler, Çin'deki kitle protestolarının önemli bir nedeni. Salgın şeklini alan yolsuzluklar ve zayıf yasal altyapı, kirlilik vakalarının artmasına ve uzun dönemli bir çevresel bozulma ortamının yaratılmasına katkıda bulunuyor. Çevreyi koruma konusunda görevi kötüye kullananlara karşı etkin bir yasal yaptırım süreci işletilmediği için, çevre kirliliğinin kurbanları, genellikle maruz kaldıkları kötü duruma dikkat çekmek için gösteriler düzenliyorlar. Çevre Bakanı Zhou'ya göre, 2005 yılında çevre odaklı 50.000'den fazla protesto düzenlendi. 2010 yılında ise, toplam protesto sayısı 180.000'e ulaştı. Örneğin 2010 yazında Guangxi köyündeki binlerce köylü, çevreyi çok fazla kirleten bir alüminyum şirketinin yeni bir yol inşa etme planına karşı protesto düzenlediler. Tesis, köylülerin içme suyunu kirletmiş ve tarlalarına zarar vermişti. Fabrika kapısının önüne eli sopalı işçiler diktiğinde ise, yakın köylerden takviye olarak başka köylüler gelip, Guangxi köylülerine destek çıkmışlardı. Protestolar sırasında üç kişi ölmüş, birçok kişi de yaralanmıştı. Bu konuda hazırlanan bir rapora göre, 10.000 kadar köylü protestolara katılmıştı.

İnternet'in yaygınlaşması ise, Çin insanının yetkililer üzerinde tabandan bir baskı yapma olanağını artırdı. İnternet üzerinden imzalanan dilekçeler, çevreyi kirleten şirketlerin belirtildiği kirlilik haritaları ve kirlenen bölgelerin fotoğraflarının yanı sıra, protesto düzenleyen Çinlilerin görüntüleri, tüm bu protesto çabalarının odak noktasında yer alıyor. Kent sakinleri de, protestoları organize ederken İnternet ve cep telefonu SMSlerini kullanmada daha mahir hale geldiler. Bu protestolar ise, çoğu zaman, bu topluluklara yakın bölgelere fabrikalar kurma veya çöp yakma fırınları yerleştirme yönündeki planlarına karşı yapıldı.

Fiyat Etiketi Yükseliyor

Çinli liderler, su kirliliği ve kıtlığın ekonomik maliyetleri üzerinde derin endişeler taşıyorlar. Her ne kadar söz konusu maliyetleri hesaplamak zor olsa da, bir grup Çinli yetkili ve çevre ekonomisti şu sonuca vardı ki, Çin ekonomisi üzerinde çevre kirliliği ve kaynak kıtlığının toplam maliyeti, GSYİH'nın yaklaşık %10'una karşılık geliyor. Çin'in başlıca ekonomi merkezlerinden biri olan Chongqing'de –ki burası Yangtze Nehri'nin kıyısında yer alıyor- yerel yetkililerin tahminlerine göre sadece su kirliliğinin yerel tarım ve kamu sağlığı üzerindeki etkileriyle başa çıkmak bile, kentin toplam yıllık hasılasının %4,3'ünden fazla bir maliyet doğuruyor.

2011 yılının ilk birkaç ayında yaşanan ciddi kuraklık ise, Çin'in istikrarsız su kaynaklarının uzun vadeli ekonomik etkilerini gözler önüne serdi. Dünya üzerindeki üçüncü en büyük nehir olan ve Çin'in nehir yükünün %80'ini taşıyan Yangtze nehrinin kritik bölümleri, normalden %80 daha az yağmur aldı ve su seviyesi o kadar düştü ki, bazı gemiler nehirden geçemedi ve 35 milyon kişiyi etkileyerek en az 2,3 milyar dolarlık bir maliyet doğur-

du. Dünyanın en işlek limanlarından birine ev sahipliği yapan Şangay ise, 138 yıldır en kurak dönemini yaşadı. Bahar yağmurları en sonunda geldiğinde kuraklıktan etkilenen bazı bölgelere aşırı yağış düşerek sele neden oldu. Keza, kuraklıktan kavrulmuş toprak, suyu tutamayınca, onlarca insanın ölümüne yol açtı.

Temiz suya bağımlı olan endüstriler de, suya erişimin olmamasından doğrudan etkilendiler. Örneğin, zamanında Çin'in en büyük tatlısu gölü olan Poyang gölünden avladıkları balığa güvenen balıkçılar, gölün sadece %10'undan faydalanarak geçimlerini sağlamak durumunda kaldılar. Kısa süre önce gerçekleşen en ciddi kuraklık ise, Çin'in tatlısuda yetişen balık, yengeç ve diğer su ürünlerinin yarısını üreten büyük bir su çiftliği merkezine en az 1 milyar dolarlık ekonomik kayıp yaşattı.

Sağlıkla İlgili Sonuçları

Çinli akademisyenler ve aktivistler, ülkede artan kirlilik ile artan kamu sağlığı sorunları arasında bağlantı kurmak için bir takım çalışmalarda bulunuyorlar. Çin'de ölümlerin birinci sebebi kanser. Araştırmacılar, bunun su kirliliği ile olası bağlantılarını araştırmaya başladılar. 2010 yılında Central Missouri Devlet Üniversitesi'nde coğrafya profesörü Lee Liu, Çin'deki toplam 459 "kanser köyü"nü belgelendirdi ve bu köylerin çoğunun en fazla çevre kirliliği yaşanan nehirlerin etrafında kümelendiğini ortaya çıkardı. Bu köylerin bazılarında kanser oranları, ulusal ortalamadan 17 kat daha fazlaydı.

Kirli sular, diğer hastalıkların da başlıca kaynaklarından biri. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü OECD'nin 2007 yılında yayımladığı bir raporda, 300 milyon Çinlinin –veya ülke nüfusunun dörtte birinin- her gün mikroplu su içtiklerini ortaya koydu. Bunun sonucunda neredeyse üçte ikilik bir bölümü hastalanıyordu. Dünya Bankası ve Çin hükümetinin birlikte hazırladıkları bir araştırmaya göre ise, kirli su kaynaklı ishal ve kanserden dolayı her yıl 66.000 erken ölüm yaşanıyor.

Küresel Etki

Çin'in büyümesini desteklemek ve halkını beslemek yönündeki gereksinimi, dünyanın geri kalanı üzerinde de geniş erimli sonuçlar doğuruyor. Mekong ve Brahmaputra da dahil olmak üzere dünyanın en önemli nehirlerinin bir karşının su başları, Çin'de bulunuyor. Çin, artan su gücü tesisi ağını desteklemek için barajlar kuruyor; fabrikalarına ve tarım faaliyetlerine su sağlamak için nehirlerin yönünü değiştiren projeler uyguluyor. Bu durum ise, komşularının çıkarlarını doğrudan etkiliyor.

Örneğin Çin'in Mekong nehri üzerine baraj kurması, nehrin aşağısında bulunan Güneydoğu Asyalı komşularının gereksinimlerini ve çıkarlarını zora soktu. Keza bu bölgede 60 milyondan fazla kişi geçimini Mekong nehrinden sağlıyor. Halkın ve bazı durumlarda Vietnam, Kamboçya ve Tayland hükümetinin bu ülkelerdeki tarım ve balıkçılık çıkarlarını korumak üzere su kullanımını pazarlık konusu etmek yönünde sürekli yineledikleri taleplere ise kulaklar tıkandı. 2009 yılında ABD bu konuya el attı ve Aşağı Mekong Girişimi'ni destekledi. Söz konusu girişimin ardında bir grup nehir aşağı ülke bulunuyordu. ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre, söz konusu ülkeler "sınır-aşırı su yönetimi, salgın hastalıklar ve iklim değişikliği karşısında savunmasızlık da dahil olmak üzere bir dizi ortak endişeyi paylaşıyorlar." Çin bu konuda veri paylaşmak konusunda pek büyük bir ilerleme kaydetmeiken, Çinli yetkililer de, Çin'in üst-akım faaliyetlerine daha iyi müdahale edebilmek için nehir aşağısı ülkelerin ABD ile ortaklık kurması fikrinden pek hoşlanmamıştı. Her ne kadar Myanmar Çin'in Mekong üzerinde baraj kurmasına karşı çıkmasa da, bu sürecin siyasi sonuçlarından bağışık da tutulmuyordu. Haziran 2011'de Myanmar hükümetinin birlikleri ve Kachin milisleri, Çin'in desteklediği bir barajın yol açtığı çevresel, kültürel ve sosyal tehdit konusunda ciddi bir anlaşmazlığa düştü. Barajın yılda 500 milyon dolarlık bir kar getireceği öngörülüyordu.

Pekin, aynı zamanda Hindistan ile de su meselelerinde sorun yaşıyor. 2010 yılı sonunda Pekin, Yarlung Tsangpo nehrinin –Hindistan'da bilinen ismiyle, Brahmaputra- üzerinde 1,2 milyar dolarlık bir baraj inşasına başladı. Ancak bu konuda Hintli yetkililere önceden herhangi bir haber vermedi. Kçkeni Tibet Platosu'na dayanan Brahmaputra nehri, Hindistan'ın toplam su kaynaklarının yaklaşık %30'unu, toplam su gücünün ise %40'ını oluşturuyor. Her ne kadar Çinli yetkililer söz konusu barajın sadece küçük bir depolama bileşeni olacağı konusunda Hindistan'a güvence vermiş olsalar da, birçok Hintli analizci, Çin'in gelecekteki planları ve Çin'in bu projede Hintli muadilleriyle eşgüdüm sağlamaması konusunda endişeli olmayı sürdürüyor. Güneyden kuzeye nehirlerin akış yönünün değiştirilmesi planının üçüncü ayağı konusunda Çin'de süregelen tartışmalar ise, Hindistan'ın endişelerini daha da artırıyor. Keza bu şekilde Hindistan'a giden suların yönü yeniden değişecek.

Kısa süre önce Çin'in suya yönelik artan talebi, yakın çevresinin ötesinde başka ülkeleri de etkilemeye başladı. Suya erişimin azalması ve sulanabilir arazilerin seviyesinin düşmesi sonucunda Çin'in ülke dışında satın aldığı arazilerin sayısı oldukça arttı. Çin nüfusunun önümüzdeki on beş yıl içinde 125 milyon daha artması bekleniyor. Tabi eğer mevcut büyüme oranları devam ederse… Böylesi bir artış ise, tarımsal üretimde %25'lik bir sıçramayı gerektirecek. 2008 yılında iklim değişikliği eğilimleri dikkate alınarak yapılan bir çalışmaya göre, Çin'in tarımsal üretiminin 2050 yılı itibariyle %23 oranında düşmesi bekleniyor. Bunun sonucunda, Çin'deki büyük çiftliklerin Kenya, Rusya, Brezilya, Arjantin, Avustralya ve Zimbabwe gibi ülkelere yönelmesi söz konusu olabilir. Çin, ülke dışında arazi satın alan yegane gıda fakiri ülke olmasa da, en büyük olanı olduğu şüphe götürmez. Dahası, Çin'in çiftçilere sermaye vererek yurtdışına göndermeye yaklaşımı da, bazı ülkelerin halklarında giderek artan bir endişe doğurmaya başladı. Keza, içlerinden bazıları, Çin'i geleceğin sömürgeci gücü olarak görüyorlar.

Pekin'in Yanıtı

Çin'li liderlerin önünde ürkütücü bir sorun var: hızla büyüyen ekonomilerinin ve geniş nüfuslarının ihtiyaçlarını, giderek azalan su kaynaklarıyla karşılamak nasıl mümkün olacak? Pekin'in bu soruya yanıtı, çoğu zaman, büyük projeler ve kampanyalar başlatarak, Kültürel Devrim dönemini anımsatmak oldu. Hükümet, gıda güvenliğine yönelik olarak ileride onu bekleyen mücadelenin, sosyal, ekonomik ve siyasi boyutları barındırdığının oldukça farkında. Bununla birlikte, su koruma projelerine geçtiğimiz beş yıl içinde 56 milyar dolardan fazla bir harcama yapan Çin Su Kaynakları Bakanlığı, hükümetin önümüzdeki on yıl içinde bu konudaki projelere verdiği desteğin 615 milyar dolara fırlayacağını umuyor.

Güney-Kuzey Su Transferi Projesi, Pekin'in hem su kıtlığı hem de su kirliliğini çözmek için öngördüğü en iddialı proje. 60 milyar dolar ila 80 milyar dolar arasında bir maliyeti olan projenin hedefi, güneydeki suyu üç tünel aracılığıyla kuzeye taşımak. Her bir tünelin 700 milden uzun olması bekleniyor. Yönü değiştirilen suyun miktarı ise, Kaliforniya'nın yıllık su tüketim miktarının yarısından fazlasına karşılık geliyor. İlk başlarda 1950'li yıllarda Mao Zedong tarafından önerilen bu projenin inşaatı Aralık 2002'de başladı. Yangtze Nehri'nden Sarı, Huai ve Hai nehirlerine doğru yılda 38 milyar metre küp ile 48 milyar metre küp arasındaki suyun veya Yangtze Nehri'nin yıllık akışının %5'inin- yönünü değiştirmek için üç adet kanal kullanıldı.

Bu üç güzergahtan birinde, yaklaşık 350.000 çiftçi ve köylü, evlerinden oldukça uzakta ve düşük kaliteli arazilere yerleşmeye mecbur bırakılıyor. Binlercesi ise, eski bir hapishanenin bulunduğu bir araziye yerleşmeye zorlanıyorlar.

Bu sırada Çinli bilim adamları da, bu denli büyük çaplı bir yön değiştirme projesinin sadece güneydeki nehirlerin ekolojisini bozmakla kalmayıp, aynı zamanda Yangtze ve onun kollarından geçimlerini sağlayan milyonlarca insanı etkileyebileceğine dair endişelerini dillendiriyorlar. Çin'de bağımsız çalışan bir jeoloji uzmanı Yong Yang'ın 2007 ve 2008 yıllarında ortaya çıkardığı bulgulara göre; bazı mevsimlerde hükümetin su yönü değiştirme hedefleri, mevcut su miktarını aşabilir. Hubei köyünün ortasından geçen ana güzergah ise, bunun civardaki su yolları üzerinde doğuracağı etkiler konusunda bilim adamlarını endişelendiriyor.

Projenin sosyal ve çevresel etkilerine ek olarak, ne denli "sürdürülebilir" olacağı noktasında da endişeler var. Bunun en büyük nedeni de, büyük çaplı su yönü değiştirme projeleri konusunda daha önceden başarılı bir çalışma olmayışı. Bir diğer neden olarak ise, Çin'in yüzlerce su arıtma tesisi kurmasına karşın su kalitesindeki sorunları çözmede yeterince mahir olmayışı gösteriliyor.

Hükümetin karar alma mercilerinin projeye dair halka bilgi vermeyişi ve saydam olmayışı ise, gerekli bilgileri internetten öğrenen halkın olanaklarıyla örtüşmüyor. İnsanlar, nehrin güneyden kuzeye akış yönünün değiştirilmesinin, Three Gorges barajının akibetini yaşayacağından endişeleniyorlar. Keza sözü edilen başarısız proje, ancak yumurta kapıya dayandığında eleştirilmeye başlanmıştı; ancak artık çok geçti. Ancak bu Mayıs ayında Pekin en sonunda –zaten herkesin malumu olan bir şeyi kabul etti: barajın, "Yangtze nehrinin alt kollarındaki su temini, çevre, taşımacılık, tarımsal sulama üzerindeki etkileri açısından, barajın acilen çözülmesi gereken sorunları bulunuyor." Çin'de tanınmış bir köşe yazarı, hükümetin Çin'deki su projeleri karşısında saydam olmayışını "Çin'in trajedisi" olarak nitelendiriyor.

Çin'in su çelişkisine verilecek yanıtlar, teoride karmaşık değil; ancak uygulanmaları zaman alacak. Fiyatlandırma konusunda bir reforma gidilmesi, bu konuda verilecek her türlü etkin politika yanıtının asli unsurudur. Daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse; Çin'deki su aşırı ucuz. Çin'in su kaynaklarına müdahale den hükümet bürokrasisi ise, basit bir süreci reforme etmek konusunda aşırı karmaşık. Hükümetin uyguladığı yüksek sübvansiyonlardan dolayı Çin halkı gelirlerinin sadece %1,2'sini su için harcıyor. Avrupalılarda ise, söz konusu oran %4. Şangay, 2009 yılında su fiyatlarını %25 oranında artırdı; ancak yedi yıldan beri ilk artıştı bu… Kullanım ve gelire göre fiyat artış yükünü adil şekilde dağıtmak için birçok belediyede bazı uygulamalara gidiliyor. Merkezi hükümet ise, yerel hükümetlerden "2013 yılı sonuna dek kentlerdeki haneler için kademeli bir fiyatlandırma sistemi başlatmaları"nı talep etti. Bununla birlikte, sosyal ayaklanma yaşanacağı korkusu, su oranlarını gerçek maliyetlerine yükseltme çabalarının önüne geçeceğe benziyor.

Çin'in güçlü bir su stratejisi uygulaması için Çin siyasi sistemi içinde iyi çevresel politika uygulamalarını (yani; saydamlığı, devlete hesap verebilirliği ve hukukun üstünlüğü ilkelerini) destekleyen unsurları güçlendirmek gerek. Ancak, böylesi bir durum, fiyat reformundan bile daha yavaş gerçekleşir. Yetkililer, hükümetin doğrudan denetimi dışındaki güçlere gereğinden fazla yetki ve bilgi vermeye pek yanaşmıyor ve bundan kaygılanıyor. Dolayısıyla, medyaya da, su kirliliği felaketlerini yansıtmamaları "tavsiye ediliyor". Çevre aktivistleri ise, yerel yetkililerin sözlerini dinlemezlerse, tutuklanıp hapse atılıyor. Yargı sistemine gelince, Pekin son yıllarda Komünist Parti'den bağımsız hareket edemeyeceğini birçok kez kanıtladı.

Böylesi bir kurumsal değişim olmadıkça, Pekin, artan su krizini başarılı bir şekilde çözecek temel taşlardan yoksun kalmaya devam edecek. Ve bu durumda Çin halkı ve dünyanın geri kalanı, bunun bedelini ödemeyi sürdürecek.

Elizabeth Economy, Dış İlişkiler Konseyi'nde Asya Araştırmaları bölümü direktörüdür. Cornell Press'ten 2004 yılında yayımlanan "The River Runs Black: The Environmental Challenge to China's Future" (Nehir Siyah Akıyor: Çin'in Geleceğinin önünde Çevre Sorunu) adlı kitabın da yazarıdır.

Kaynak: http://www.cfr.org/china/chinas-growing-water-crisis/p25617

HAVACILIK ENDÜSTRİSİNİN DEĞİŞEN YÜZÜ

Steven McGuire

Asya'nın ekonomik büyümesi, havacılık ve uzay sanayiine yönelik imalat alanı olarak önemli bir "çekim" gücü oluşturabilir. Böylelikle, özellikle çok daha fazla Batılı şirketin Çinli şirketle ortaklık kurması mümkün olabilir. Çin'in diğer rakip devletlerde bulunmayan bazı spesifik avantajları var. Bunların başında da, geniş havacılık piyasası ve sıradışı şekilde büyük işgücü havuzu bulunuyor.

Havacılık ve uzay sanayii, diğer imalat sektörlerinden farklı. Şöyle ki, bu sektörde, "geç gelen" stratejileri uygulandı ve uygulanmaya da devam ediyor. Dolayısıyla Batılı üreticilerin ayağının kaydırılacağı yönündeki iddialar yanlış olabilir. Teknolojik bağımlılık artıyor ve bu durum, devletlerin otarşik teknoloji politikaları izlemesini güçleştiriyor.

Havacılık ve uzay sanayii, kilit teknolojiler anlamında diğer sektörlere oldukça bağımlı ve yeni güçlenen devletlerin çok az bir kısmı, bu sektörü destekleyen yan sektörlerde önemli yetenekler sergiliyorlar. Bu yüzden rakip devletler de ulusal şampiyon stratejilerini kullanıyorlar; bir yandan da Batılı tedarikçilerle ortaklıklar kuruyorlar.

Tüm bu eğilimler ise, görevli üreticilerin bir süreliğine daha önemli rekabet avantajlarından yararlanmayı sürdüreceğini ortaya koyuyor.

Teknoloji anlamında zengin diğer hiçbir sektör, havacılık ve uzay sanayii kadar Avrupa ve ABD'nin egemenliğinde olmamıştır. Japonya ve kısa süre önce diğer Asyalı ekonomiler elektronik ve yenilenebilir enerji teknolojileri gibi alanlarda önemli yenilikçi kapasite geliştirirken, havacılık ve uzay sanayii, büyük ölçüde Avrupalı ve Amerikalı şirketlerin tekelinde bulunuyor. Keza aynı şirketler –veya doğrudan onların ataları- söz konusu alan üzerinde elli yıl önce de varlık sergiliyorlardı. Bu egemenlik ancak birkaç yıl önce biraz sarsıldı; keza Kanada ve Brezilya, bölgesel jet piyasasında önemli roller üstlenmeye başladılar. Yıllar boyunca birçok devlet –ki aralarında Güney Afrika ve Endonezya da var- piyasada pay almaya çabaladılar; ancak nafile.

Son beş yıldır sektörde Amerikan-Avrupa egemenliğini kırmak için yeniden çaba gösterilmeye başlandı: Japonya, Çin, Hindistan ve Rusya, kendi sivil yolcu uçaklarını geliştirmek için yeni çabalara girişeceklerini bildirdiler. Çin, pazarlık kozu olarak ülke içindeki hava yolculuğu piyasasına dair çok fazla vaatler vererek Amerikalı ve Avrupalı büyük üreticileri kendine çekmeye ve onlarla bir dizi imalat düzenlemesinde bulunmaya yönelik planlarını açıkladı. Peki, bu sektördeki bölgesel egemenlik niçin bu denli kalıcı oldu ve niçin şu anda nihayet sarsılmaya başladı?

Sektörün üzerindeki Avrupa-Amerika egemenliği gerilemeye başlamış gibi görünüyor. Piyasadaki "çekim" güçlerine göre, üretim, büyük müşterilerin izinde ilerleyecek. Tüm büyük uçak üreticileri şu konuda hemfikir: en hızlı büyüyen bölgesel piyasa, Asya. Bazı üreticiler ise, Asya'ya üretim tesisleri kurmanın rekabetçi pozisyonu sürdürmek açısından önemli bir adım olacağını düşünüyorlar. Asya, küresel ekonominin yeni ve dominant bölgesi olarak ortaya çıktıkça, üretimin de müşterilerin izinden gitmesi olasılık dahilinde görünüyor.

Offset düzenlemeleri, söz konusu endüstrinin uzun zamandır önemli bir unsuru olagelmişti. Bununla birlikte, Asya'nın artan ekonomik ağırlığı gösteriyor ki, offset anlaşmaları, bölgedeki hükümetlerin beklentilerini karşılamayacak. Asya'nın demografisi ve coğrafyası temel alındığında, hava taşımacılığının bölgedeki temel taşımacılık şekli olacağı görülüyor. Yüksek düzeylerde seyreden GSYİH büyüme oranları, fiyata karşı hassasiyeti olmayan müşterilerin sayısını artıracak. Dahası, bölgenin coğrafyası –Avrupa'nınkinden farklı olarak- hava taşımacılığını uluslararası seyahatler açısından yegane uygun seçenek haline getiriyor.

Çin, yükselen bir dev görünümünde. Çin'in yeni hava taşıtlarına olan ihtiyacının, sıradışı düzeylerde olduğu tahmin ediliyor. İngiltere Ticaret ve Yatırım Bakanlığı'nın tahminlerine göre, Çin'in mevcut sivil havacılık filosunun boyutlarını üç katına çıkarması, bunun için de varolan uçaklara yaklaşık 3800 büyük uçak eklemesi gerekiyor.

ABD veya Avrupa'nın rekabetçi konumunda yaşanacak herhangi bir erozyonun, bu ekonomiler üzerinde sonuçları olacak. ABD'de havacılık ve uzay sanayii, ulusal endüstrinin ticaret fazlaları yarattığı birkaç imalat sektöründen biri. 2009 yılında ABD'nin ticaret bilançosu 55 milyar sterlini aştı. Avrupa endüstrisi ise, 34 milyar Euro'luk bir ihracat satış fazlası yakaladı. Bu da, AB'nin imalat ihracatlarının üçte birine karşılık geliyor. Avrupa ve ABD'de havacılık ve uzay sanayideki istihdam, 1990'larda yaşanan (ki bunda Soğuk Savaş sonrası dönemde savunma harcamalarındaki kısıntılar ve havacılık-uzay sektöründeki konsolidasyon dalgasının etkisi oldu) kayda değer bir azalışın ardından görece olarak istikrarlı seyrediyor. Her ne kadar bu durum, üretkenlikte önemli kazançlar elde edildiği anlamına gelse de, aynı zamanda, kalifiye işçilerin işsizliğinin siyasi açıdan hassas bir mesele olduğu bir dönemde Amerikan ve Avrupa endüstrisinin istihdamı artırma yönündeki uzun dönemli yeteneklerine dair soru işaretleri doğuruyor.

İşçi maliyetlerinin kilit rol oynadığı bazı temel konularda, ABD ve Avrupalı şirketlerin Asyalı tedarikçilerle nasıl rekabet edebileceklerini anlamak zor. Düşük maliyetli ve elverişli bir noktaya konumlanmış bir tedarikçi olarak Meksika bile, ilginç bir mevziye yerleşmiş durumda. Kalifiye eleman gerektiren ve Ar&Ge odaklı iş kolları bir süreliğine daha Avrupa ve Amerika'da varlıklarını sürdürebilirler; ve ABD dolarının değer kaybetmesi ve ABD'nin güney eyaletlerinde ücret beklentilerinin ılımlı düzeyde olması sonucunda, bazı üretim tesislerinin ABD'ye kaydırılması yönünde (örneğin, Melbourne, Florida'daki bir tesiste ticari jet üretimi gibi) şirketlerin bir eğilim içinde olduğu da biliniyor.

Bu Rapor, söz konusu küreselleşme sürecinin altındaki yönlendirici etmenleri inceliyor. Havacılık-uzay sanayii, bu anlamda kendine has bir bulmaca gibi: aynı zamanda hem çok küreselleşmiş, hem de çok merkezi… Böylesine karmaşık ve mekansal olarak dağınık bir tedarik zincirine bağımlı olan başka çok az endüstri vardır. Onun kadar yoğun bir yapıya sahip olup endüstrinin en tepesinde bulunan başka endüstri kolu da az sayıdadır. Sistem entegrasyonu yeteneği, yeni şirketlere, oldukça güçlü bir rekabet avantajı sağlıyor. Aynı zamanda, hava taşıtlarına yönelik karmaşık nitelikteki uluslararası düzenleme rejimi, finansmana erişimi olan firmaları kayırıyor. Boeing 737 programı, söz konusu endüstrinin geleneksel yapısından devrim niteliğinde bir kopuş olarak tasarlanmıştı; keza oldukça pahalı bir tasarım taşeronluğu ve üretim görevlendirmeleriyle donatılmıştı. Bununla birlikte, 2010 yılı itibariyle, bir takım sıkıntılar yaşanan programın yeniden Boeing'in yönetimi altında merkezi bir yapıya bürünmesi gerekti. Bu da, güçlü bir program yönetimine olan ihtiyacı gösteriyor.

Piyasanın büyümesi

Yapılan başlıca tüm tahminlere göre, yolcu sayısındaki artış eğilimi, önümüzdeki 10-15 sene içinde dünya çapındaki GSYİH büyümesiyle birlikte devam edecek. Bu büyümenin temel etmeni ise, yükselen piyasaların ekonomik anlamda ilerlemesi; ki bu da hava taşımacılığında bir artışa neden oluyor. Boeing'e göre, hava taşımacılığına yönelik talepteki artışın %60 ila %80'lik bölümü, doğrudan ekonomik büyüme ve bunun sonucunda ticaret ve kargo hizmetlerine dair gereksinim ile ilintili. Buna ek olarak, ekonomik büyümenin verdiği meyveler, turistlerin seyahat eğilimlerinde de çarpıcı bir artışı tetikledi. Airbus'ın verilerine göre, 2007'den bu yana yükselen piyasalardaki yolcu sayısındaki artış, gelişmiş ekonomilerle aynı hızda ve iki kat artmış bulunuyor. Turizmle ilintili seyahat ise, yıllık ortalama %4 oranında artıyor. Asya'da yeni yeni ortaya çıkan orta sınıf ise, Batılı tüketicilerle aynı seyyah kervanına katılmış bulunuyorlar. Asya'daki turizm, 2010 yılında %5,5 oranında büyüdü. Dahası, bu büyümenin büyük bölümü, dinlence seyahati için birinci sınıf bilet alan kişilerden kaynaklanıyor. Bu kişilerin oranı, 2007'den beri %40 kadar arttı.

Beş yıl kadar önce, Boeing ve Airbus'ın gelecekteki yolcu uçağı piyasasına dair taban tabana farklı yaklaşımları olduğu söylenirdi. Airbus, daha sonraları, yolcu uçağı taşımacılığındaki büyümenin büyük küresel merkezlere odaklanacağı beklentisiyle, super-jumbo A380'ini piyasaya sürdü. Boeing'in öngörüsü ise, farklı kentler arasında doğrudan uçuşlarda bulunan daha küçük uçaklardan yana oldu. Ancak, her iki üretici de şu hususta hemfikirdi: gelecekte artan yolcu sayılarının önemli bir bölümü, orta ölçekli uçaklarda seyahat edecekler. Bu uçaklar ise, ülke içi veya kısa-orta menzilli uluslararası güzergahlarda faaliyet gösterecekler. Her ne kadar metodolojilerinde bazı farklılıklar olsa da, her iki üretici de, önümüzdeki on yıl içinde yeni uçak sevkiyatlarının üçte ikisinin küçük ve orta boyutlu jet uçakları üzerinden gerçekleşeceğini öngörüyorlar.

Daha küçük uçakların piyasaya egemen olacağı yönündeki beklenti, aynı zamanda, Rusya, Japonya ve Çin'de yükselen piyasa oyuncuları tarafından da paylaşılıyor. Söz konusu oyuncuların hepsi, 100 ila 130 koltuklu uçaklar geliştiriyorlar. Böylelikle, yeni kuşak Airbus A320 ve Boeing 737'ler ile doğrudan rekabete girebilmeyi öngörüyorlar. Bu daha küçük boyuttaki uçaklar, her iki üreticinin de üretim hatlarının ana dayanak noktasını oluşturuyor. Hatta Kanadalı Bombardier ile Brezilyalı Embraer'in elinde bu kapasiteye sahip ve satılık uçak bulunuyor; ve Brezilyalı şirket, Asya kaynaklı beklenen talebi karşılamak için yeni bir jet uçağına gözünü dilmiş durumda. Dolayısıyla, en azından bir piyasa segmentindeki rekabetçi ortam, sürece müdahil olan diğerleri için de oldukça "merak uyandırıcı" hale geliyor. Her ne kadar piyasa potansiyel olarak geniş olsa da, mevcut ve yeni ortaya çıkan üreticiler aynı rekabetçi ortama yoğunlaşmış durumdalar.

Bu piyasanın bir kısmını ele geçirmek için birçok Batılı şirket Çinli ortaklarıyla yoğun bir şekilde taşeronluk anlaşmalarına giriyorlar. Bir açıdan aslında bu faaliyetler yeni değil: Japonların yolcu uçağı piyasası üzerinde ABD'nin hakimiyeti, Boeing'in taşeronluk çalışmasıyla ilgili olarak Japon firmalara özel statü verme yönündeki niyetine atfedilmişti. Airbus'ın halihazırda Çin'de A320 seri üretim hattı bulunuyor. Bombardier ve Embraer ise, Çinli imalatçı ortaklarını, uçak siparişi almak üzere yoğun bir şekilde araç olarak kullanıyorlar. Bununla birlikte, Eriksson'un dikkat çektiği gibi, birçok Batılı şirket, Çinli üreticilerle olan ilişkilere riskli –ancak gerekli bir adım- olarak bakıyor. Ancak, teknoloji transferi ve rekabet avantajının yitirilmesine dair endişeler baki kalıyor.

Teknoloji, endüstriyel yapı ve havacılık-uzay sanayine girmenin önünde duran engeller

Birçok politikacı, yönetici ve akademisyen açısından, havacılık ve uzay sanayii, oldukça "stratejik" bir ekonomik sektördür ve bu sektörün bu kendine has doğası, birçok ülkede endüstriye yönelik hükümet destek programlarının büyük kısmının ardındaki gerekçeyi teşkil etmiştir. Peki, stratejik endüstri ile ne kastediliyor? Politika yapıcıları arasındaki ortak kullanıma göre, stratejik endüstriler, oldukça kar getirme potansiyeli olan, "geleceğin endüstrileri"dir ve bir ülkenin ekonomik büyümesi ve refahı açısından yapacağı katkılar düşünüldüğünde mutlaka elde bulundurulmaları gerekir.

OECD, yüksek teknolojiye dayanan beş tane imalat sektörünü şu şekilde belirliyor:

- iletişim ve yarı-iletkenler (445 milyar dolar),
- farmasötikler (319 milyar dolar),
- spesifik araçlar (189 milyar dolar),
- havacılık ve uzay sanayii (153 milyar dolar), ve
- bilgisayarlar ve ofis makineleri (114 milyar dolar).

Havacılık ve uzay sanayii, kilit bir teknoloji etmenidir. Aynı zamanda kalifiye yeni mezunların da istihdam edilmesi için biçilmiş kaftan bir işverendir. Bazı politika yapıcılara kulak verirsek, havacılık ve uzay sanayii, onlara göre oldukça kar getiren, bilgi üretici ve müsrif bir endüstri sektörüdür. Bununla birlikte, bir başka açıdan bakıldığında, havacılık ve uzay sanayii aslında ortalama bir sanayiidr. 2010 yılında, büyük havacılık-uzay şirketlerinin aktif karlılığı, %6,1 oldu. Bu da önemli bir rakam; ancak dünya çapında farmasötik endüstrisinin %11,5'luk karlılığının yarısına karşılık geliyor.

Üretim mevkii olarak yeni piyasaların yükselişe geçmesi, bu zamana değin öngörülebilir bir ivme izledi. Bununla birlikte, şimdi, yükselen piyasalar ken-

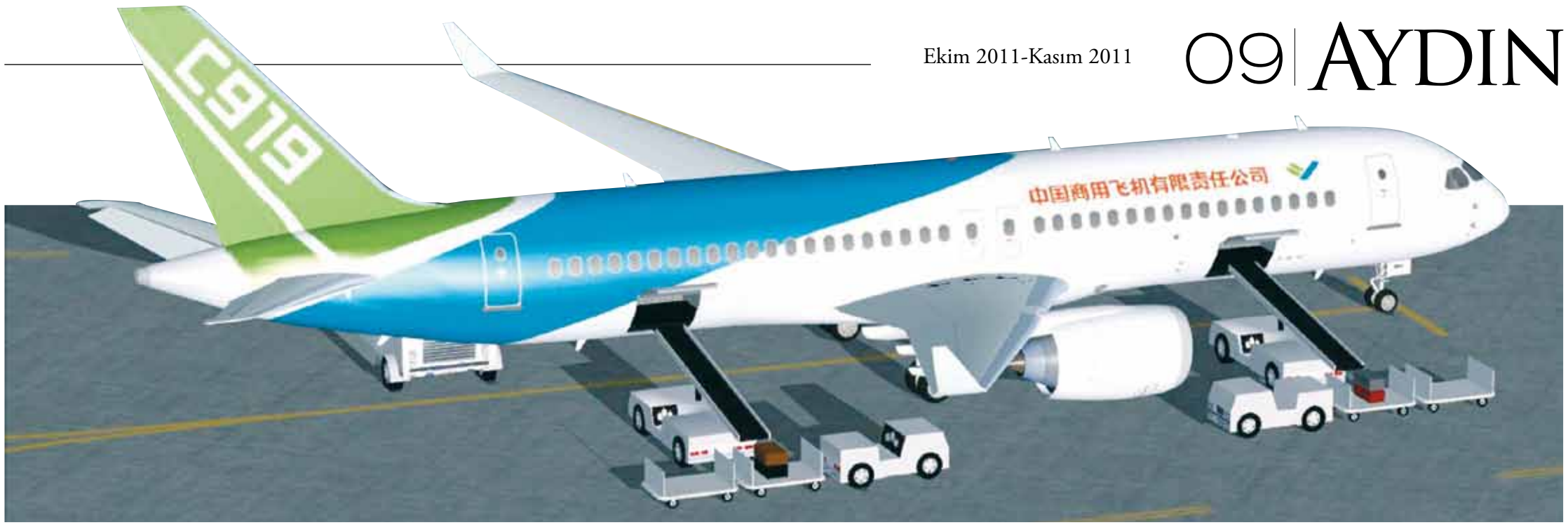

di Ar-Ge yeteneklerini de geliştiriyorlar ve Ar-Ge faaliyetinin küreselleşmesi, hızla bir gerçeklik halini alıyor. Bununla birlikte, bu küreselleşmenin iki önemli özelliği var:

1. Mekansal boyut: Giderek daha fazla Ar-Ge faaliyeti Brezilya, Çin gibi daha önceleri ulusal araştırma yetenekleri pek fazla olmayan ülkelerde gerçekleşiyor.

2. Araştırma sürecinin giderek daha karşılıklı bağımlı hale gelmesi: OECD, uluslararası işbirliği sonucu artan patent sayısına dikkat çekiyor.

Dolayısıyla, Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaşması, sadece, bir devletin faaliyetlerinin artması sonucu diğer devletin zararlı çıktığı sıfır toplamlı bir oyun olarak görülmemeli. Ortak bilgi üretiminin artması, aynı zamanda modern teknolojilerin karmaşıklığı ve karşılıklı bağımlılığı sonucu, devletin özerk ilkelere dayanan teknoloji politikalarının artık kadük hale gelip gelmediğine dair ilginç bir soruyu da gündeme taşıyor. Teknolojik karşılıklı bağımlılığın ağır bastığı bir dünyada, liderlik, artık üretimin son aşaması üzerinde egemenlik kurmak değil. Daha ziyade, kilit önemdeki alt-sistemlerin üretimiyle ilgili. Bununla birlikte, birçok hükümet, halen, sektörün nihai aşamasını ele geçirmeye odaklı teknoloji politikaları geliştirmekle ilgileniyorlar.

Sektöre sonradan gelenlerin stratejileri

Havacılık-uzay sanayideki değişimler, diğer endüstrilerde görülen eğilimlerle tam tamına örtüşmez. Sektördeki bir dizi faaliyete katılım için çok daha dolambaçlı yollardan geçmek gerekir. Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre, havacılık-uzay sanayi, kesintili bir inovasyon süreciyle simgelenir; öyle ki sektöre sonradan gelen firmalar, sektörel inovasyon sistemi üzerindeki dışsal sarsıntılardan kendilerine avantaj sağlarlar. Söz konusu sarsıntılar, sektörel bir inovasyon sistemi içinde katılımcılar ve teknolojiler arasındaki istikrarlı ilişkileri bozar; sektöre yeni girenlere, sektörden pay alma fırsatları sunar. Sonradan gelen firmaların, yine de, mevcut teknolojilerde yeterli bir yeteneğe sahip olmaları ve dışsal baskıların yarattığı fırsatları değerlendirmek için atik davranmaları gerekiyor.

Bu anlamda Japon havacılık-uzay endüstrisi, bir örnek teşkil ediyor. Japon firmaları, bir dizi endüstriyel kullanımda karma malzemelerin geliştirilmesi ve uygulanmasında dünya lideri konumunda. Bunlar arasında, uçaklara yönelik yük mukavemeti parçaları da var. Söz konusu malzemeler, çelik veya alüminyumdan daha güçlü; ancak daha hafif (dolayısıyla yakıt konusunda cimri) ve daha kalıcı. Uzun yıllardır Amerikan havacılık-uzay endüstrisinin taşeron ortağı olan Mitsubishi gibi öncü Japon firmalar, karma malzemelerde bağımsız olarak geliştirdikleri uzmanlıklarını, Boeing uçaklarının –özellikle de 787'nin- geliştirilmesinde kilit roller edinmek üzere kullandılar. Ayrıca Mitsubishi bu şekilde kendi bölgesel jetini de piyasaya sunma fırsatı buldu.

Dolayısıyla, Rusya ve Çin'in kullandığı "en son gelen" stratejileri, Brezilya'nınkilerle benzeşir. Her iki ülke de, tek (veya birkaç) bir ulusal şampiyon lehine, birçok uçak şirketi arasındaki yoğun içsel rekabeti bir kenara bırakmışlardır. Böylelikle teknik ve bilimsel yetenek de tek bir noktada yoğunlaşmış olur. Brezilya gibi Rusya ve Çin de, ortak üretim ve lisanslı üretim düzenlemelerinden faydalandılar. Bu devletlerin nihai aşamaya ulaşıp sektör için radikal yenilikler geliştirip geliştiremeyecekleri ise, beklenip görülmeli. Aralarındaki temel bir farklılık ise, Brezilya'nın uyguladığı türden aleni ticari koruma, Çin'in de uymakla yükümlü olduğu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları gereği oldukça zorlaştırıldı. Her ne kadar Rusya'nın DTÖ üyelik süreci henüz sonuçlanmasa da…

Rusya

Rusya'nın havacılık-uzay endüstrisi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından tamamen çöktü. Her ne kadar bir dizi havacılık-uzay teknolojisinde oldukça ileri bir kuramsal anlayış bulunsa da, Sovyetlerin imalat yetenekleri, hiçbir zaman ülkenin örneğin karma malzemeler ve elektronik aksam gibi alanlarda gerekli teknoloji süreçlerini geliştirmelerine fırsat tanımadı. Hükümet, Sovyetler döneminde inovasyonu teşvik etmek için Mikoyan ve Sukhoi gibi birçok tasarım ofisi arasındaki rekabeti kamçıladı. Sovyetlerin dağılmasının ardından, bu tasarım bürolarının çoğu, özellikle askeri havacılık-uzay alanında uluslararası piyasalarda rekabete giriştiler. Her ne kadar yeni özelleşen Rusya endüstrisi teknoloji anlamında ileri düzeyde olsa da, mali alımlara yönelik sermayenin bulunmayışı ve satış-sonrası hizmetlere dair endişeler, sektörün başarısını sınırladı. Sivil havacılık-uzay sektörü, herkesin gözü önünde çöktü. 2005 yılında, Rusya'nın sivil havacılık sektörünün üretimi, sadece 10 uçakla sınırlı kaldı. Aynı yıl içinde endüstride önemli bir şey yaşandı ve Rusya hükümeti, sektörün radikal biçimde konsolide edilmesi için kolları sıvadı. Öyle ki, Komünist-sonrası Rusya havacılık-uzay endüstrisi, şimdi, devlet kontrolünde bir ulusal şampiyon halini aldı. 2006 yılında Başkan Putin, Birleşik Uçak İmalat Şirketi UAC'nin kurulduğunu açıkladı. Şirket bünyesinde Rusya'daki tüm büyük tasarım büroları, tek bir kurumsal yapı altında bir araya getirilmişlerdi. Rusya federal hükümeti, halihazırda şirketin %82'lik bir bölümünü kontrol altında tutuyor. Özel yatırımcılar arasında ise Avrupa Aeronotik Savunma ve Uzay Şirketi EADS bulunuyor ki, o da şirketin %14'lük hissesine sahip.

Rusya'nın sivil havacılığa sunduğu başlıca ürünlerinden biri de Sukhoi Süper-jet 100. Söz konusu jet, 75-100 koltuklu piyasa için tasarlandı. Tıpkı sektöre yeni giren diğer ürünlerde olduğu gibi… Her ne kadar Sukhoi'nin kendi zengin tasarım kaynaklarına büyük ölçüde dayansa da, jet, büyük altsistemler için Batılı tedarikçilerden yoğun şekilde yararlanıyor. Ayrıca, Alenia Aeronautica da, yabancı satışları ve havacılık sektörüne verilen destekleri denetlemek için, 2007 yılında stratejik bir ortak olarak kabul edildi.

Çin

Piyasaya yeni giren aktörlerden hiçbirisi Çin kadar ilgi çekmedi. Bunun kısmen nedeni, Çin'in kendi havacılık piyasasının da oldukça büyük olması ve yeni ortaya çıkan rakip uluslar arasında bu yönüyle ön plana çıkmasıdır. Kural gereği, böyle olduğunda sektörde çok daha otarşik geliştirme politikaları benimsemesi beklenirdi. Aslında Çin'in sektöre yönelik politikaları, büyük ölçüde, diğer imalat endüstrilerinde (örneğin otomobiller) görülen politikalarda yansımasını buldu. Pekin, büyük iç piyasasına erişimi, yabancı firmaları ulusal üreticilerle birlikte ortak üretim düzenlemelerine yatırım yapmaya teşvik etmek için bir koz olarak kullanıyor. Çin'in doğrudan yabancı yatırımlara ve gerek Avrupa gerekse Kuzey Amerikalı şirketlerle diğer işbirliği şekillerine açıklığı, genellikle memnuniyetle karşılanırken, yabancı ve Çinli ortaklar arasında gerçekleşmesi kaçınılmaz olan bu teknoloji transferinin, zaman içinde, sektördeki mevcut firmalara bazı sorunlar yaratabileceğine dair endişeler söz konusu.

Çin'in sivil havacılığa olan ilgisi –ve yabancı şirketlerle ortaklık kurma niyeti- 1980'li yıllara dayanıyor. Bu tarihlerde, McDonnell-Douglas, ülkede, MD-80 yolcu uçakları üretmeye karar vermişti. Ancak anlaşma başarısızlığa uğramıştı; keza McDonnell, sektörde bağımsız bir uçak üreticisi olarak ayakta kalamamıştı. Bununla birlikte, McDonnell'in Çin'e olan ilgisi, Boeing ve Airbus karşısında maliyet-rekabetçiliği anlamındaki zayıflıklarına dair şirket içinde artan algıdan ve eski pozisyonlarını yeniden kazanmak için çarpıcı çabalar ortaya koyma isteklerinden kaynaklanmış olabilir.

Bu başarısız girişimin ardından Çin Havacılık Endüstrileri AVIC adlı girişim, 2008 yılında, devletin sponsorluğunda ve devlete ait iki büyük şirketin AVIC I ve AVIC II birleşimiyle kuruldu. Bir anlamda 2008 yılındaki şirket birleşimi, endüstriyi on yıllar önceki haline döndürdü. Keza, o zaman da AVIC şirketleri, rekabeti kamçılamaya çabalamıştı.

AVIC, esasen bir holding şirket. Sivil ve askeri havacılık-uzay sanayideki tüm alt-sektörlerde 20'ye yakın alt kuruluşu denetliyor. Ayrıca, Çin Ticari Havacılık Şirketi COMAC'ta da %30 oranında hisseye sahip. COMAC, 2008 yılında, orta menzilli, 100-150 koltuğa sahip sivil uçaklar geliştirmek gibi spesifik bir hedef doğrultusunda kurulan bir şirket.

Çin, sivil havacılığı geliştirmek için yoğun şekilde yabancı şirketlere başvuruyor. Yeni geliştirilen C-919 orta menzilli jet, Honeywell'in elektronik sistemlerini ve GE Technologies'in alt-sistemlerini kullanacak. Ayrıca, CFM International'ın da Batı'nın tasarladığı motorlarından yararlanacak. COMAC, ayrıca, Mart 2011'de Bombardier ile birçok alanı kapsayan bir işbirliği anlaşması imzalayacağını açıkladı. Bu da, bu iki şirketin pazarlama ve ürün geliştirme alanlarında işbirliğine gireceklerini gösteriyor. Mevcut tedarikçilerin ve büyük altsistemlerin kullanımı, Çinli teknisyenlere ve mühendislere Batılı şirketlerden bazı şeyleri öğrenme fırsatı tanıması dışında, Avrupa ve ABD'deki uzun ve karmaşık belgelendirme süreçlerini de kolaylaştırmak üzere tasarlanmış bulunuyor.

Sektörün büyümesi önündeki potansiyel engeller

Tüketicilerin iş veya dinlence için yaptıkları tatillerde uçaklara daha fazla yönelmeleriyle birlikte, havayolları arasında da gerekli kaynakları temin etmek için artan bir rekabet ortamı söz konusu oluyor. 2011 yılında Orta Doğu'da patlak veren siyasi karmaşa, petrol fiyatlarını aniden artırdı. Dört büyük uçak üreticisi arasında, sadece Embraer, yükselen petrol fiyatlarının talep üzerindeki etkisine dair bir modelleme çıkardı ve varil başına 80 dolar olması durumunda talep üzerinde çok büyük bir etki doğurmayacağı sonucuna vardı. Artan petrol fiyatlarının en büyük etkilerinden biri, yaygın tedarik zincirlerine yönelik eğilimin tersine çevrilmesi olabilir. "Yakından hizmet" (near-shoring) anlayışının tersine çevrilmesinin kargo piyasasına önemli bir etkisi olur. Ender metallerin ve boksitin tedarikine yönelik rekabet de son dönemde kızıştı ve fiyatları artırdı. Çin'in 2010 yılında ender metaller üzerinden Japonya'ya yönelik olarak başlattığı fiili ambargo ise, şu görüşü destekler nitelikte: Neomerkantilizme ait tehlikeli bir element, uluslararası ekonomik ilişkilerin arasına yavaşça süzülüverdi.

Havacılık endüstrisi, önemli bir petrol tüketicisidir. Ayrıca her uçakta, lantanumdan titanyuma, pamuğa dek birçok üründen yapılmış elektronik aksam, aksesuar, bağlantı elemanı bulunur ve tüm bu emtiaların da fiyatları son üç yılda oldukça arttı. Önemli ve gelişmiş ekonomilerin sayısı arttıkça, rekabet de artacak demektir. Uzun dönemden bakıldığında, teknolojik yeteneklerin artması ve yaygınlaşması şunu gösteriyor: küreselleşme, bu sorunlara çözümler bulma fırsatlarını artıracak; ancak kısa dönemli etki negatif olacak.

Hava seyahatinin önünde bazı sosyal engeller de bulunuyor –her ne kadar bu engellerin etkileri, bölgeye göre değişkenlik gösterse de. Gürültü ve havacılık endüstrisinin altyapısının hava kalitesi üzerindeki etkisi, Avrupa'da çok daha kolaylıkla görülüyor. Kıtanın batı ve kuzey bölgelerinde, nüfus yoğunlukları ve büyük havalimanlarının metropol merkezlerine yakınlığı, hava taşımacılığının yaygınlaşmasını diğer yerlerden çok daha zorlu bir hale getiriyor. Yüksek hızlı demiryollarının varlığı ise, Avrupa'da havayollarının önünde bir rekabet unsuru olmakla kalmıyor; aynı zamanda çevre lobilerine, "uçak kullanımının alternatifleri olduğu" yönünde güçlü bir argüman sağlıyor. Diğer bölgelerde ise, toplumsal düzeyde yaratılan bu tür baskılar mevcut; ancak aynı boyutlarda değil. Asya'nın bazı kısımlarında, politika yapıcıların hızlı ekonomik büyüme beklentisiyle havalimanları inşa ettirdikleri gerçeği, havalimanlarının yayınlaşmasına geniş kesimlerce karşı çıkılan Avrupa'da görülen bazı sorunları bertaraf etmiş bulunuyor. Asya'da ise, tıpkı Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Afrika'da görüldüğü gibi, demiryolu taşımacılığı ciddi bir rakip olarak görülmüyor. Özellikle de uluslararası seyahatler mevzu bahis ise...

Havacılık endüstrisi, ürünlerinin ekonomik ve çevresel etkileri konusunda kayda değer iyileşmeler kaydetti. Bununla birlikte, endüstri halen 1950'lerde geçerli olan türbin motorları, kanatlar ve birörnek metal konstrüksiyonları kullanıyor. Bilgisayar teknolojisinin aksine, çarpıcı ve "oyunun kurallarını değiştirici" türden bir inovasyon performansı sergilediği söylenemez.

Yönetim jargonunda şöyle denir: Mevcut firmaları alaşağı eden radikal inovasyonlar, beklenmedik yerlerden ortaya çıkar ve üretim veya hizmet alanında kesin bir kayış oluşturur. Bununla birlikte, teknoloji zengini bazı alanlardaki ampirik çalışmalar, bunun tam tersini telkin ediyor. Çoğu radikal inovasyonun, düşünüldüğünün aksine, büyük ölçüde varolan bilgi üzerine temellendiği iddia ediliyor. Benzer şekilde, havacılık-uzay alanında yeni ürün geliştirme girişimlerinin de, sektörde etkin Batılı şirketlerin elindeki zengin teknik kaynaklar yardımıyla kolaylaştırıldığı görülüyor.

Ancak, sektöre yeni girenlerin elinde bu denli yoğun ve zengin bir ağın bulunup bulunmadığı net değil. Mevcut firmalar, Ar-Ge'ye büyük miktarlarda paralar harcıyorlar. Örneğin, sadece Boeing 2010 yılında Ar-Ge'ye 4,1 milyar dolar harcarken, Airbus'un kardeş şirketi EADS, aynı yıl içinde 2,9 milyar Euro harcadı. EADS, uçak gövdeleri ve motor teknolojilerine yönelik bir dizi araştırma programı yürütüyor ve bu çalışmalar, onun, "oyunun kurallarını değiştirecek" bir inovasyon çabası içine girdiğini gösteriyor. Böylelikle, ortaya yeni çıkan rakipleri karşısında rekabet avantajı elde etmek niyetinde…

Sonuç

Geniş çaplı sosyal ayaklanmalar ve ekonomik çöküşlerin haricinde, Asya, önümüzdeki on yıllarda sivil havacılık endüstrisinin başat piyasası haline gelmeye aday. Diğer sektörlerde de olduğu gibi, bu sektördeki piyasanın büyümesi, mevcut şirketlerin tesislere yatırım yapması için bir koz olarak kullanıldı. Tüm büyük Batılı uçak üreticileri Asya'daki varlıklarını son birkaç yıldır artırmış durumdalar. Airbus, Çin'de son montaj operasyonlarını gerçekleştirmeye özellikle istekli görünüyor. Ayrıca, Japonya, Çin ve Rusya'nın, küresel hava seyahatlerinin artmasından yararlanarak, Asya piyasalarındaki orta ölçekli uçaklara yönelik talebi karşılamak için bir dizi yeni uçağı piyasaya sürmesi oldukça mümkün. Bu ülkeler, Airbus, Boeing, Bombardier ve Emraer gibi şirketlerin tekliflerini alarak hareket edecekler. Tüm bu uçaklar, büyük altsistemleri paylaşacaklar. Örneğin Haziran 2011'de gerçekleşen Paris Havacılık Şov'unda Airbus ve Boeing yöneticileri, piyasa üzerinde iki şirketin birlikte kurduğu tekelin artık sona erdiğini (en azından daha küçük ve orta ölçekli uçaklar söz konusu olduğunda), birçok şirketin bir süredir zaten rakip ürünler sattığını dile getirmişlerdi.

Bununla birlikte, başka sektörlerde olmayan veya pek hissedilmeyen bazı engeller söz konusu. Bir uçak üreticisinden beklenen kurumsal yetenekler, başka çok az endüstriden beklenir. Uluslararası düzenleyici standartlarına uyma gereği, mevcut tedarikçilere ve sistem entegratörlerine ticari pazarlıklarda önemli bir koz sunuyor.

Paris'te düzenlenen aynı etkinlikte, Airbus, Air Asia adlı şirkete dünya çapında rekor sayılan bir satış gerçekleştirdiğini açıkladı: 200 adet 150 koltuklu uçak... Airbus, etkinlik boyunca, 72 milyar dolar değerinde 720 uçak siparişi aldı. Bombardier ise, bu sırada 1,4 milyar dolar değerinde 50 uçak satarken, önemli bir satış fırsatını Airbus'a kaptırdı; keza Airbus'un elinde, finansmanı ayarlama ve motor seçenekleri sunma anlamında oldukça büyük kaynaklar bulunuyordu.

Kısacası, Asya ve Rusya gibi diğer oyuncular, havacılık endüstrisinde büyük bir üretim payı alacak; ancak sektör, piyasaya yeni girenlere yepyeni ürünler sunma fırsatını sağlayacak teknolojik yönelimlerde büyük bir "ivme" yakalayacağa benzemiyor. Havacılık ve uzay sanayinin kuralları, halen İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve Avrupa tarafından yazılmış halde duruyor. Ve hem Airbus'ın hem de Boeing'in mevcut rekabet dalgasını karşılayacak yetide kaynakları bulunuyor.

Kaynak: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/0711bp_mcguire.pdf

SAVAŞI YENİDEN DÜŞÜN

DÜNYA BARIŞI, DÜŞÜNDÜĞÜNDEN DAHA YAKIN OLABİLİR…

ABD, 9-11'den beri bir savaş ortamı içinde. Afganistan'da halen süregiden savaş, Amerikan tarihinin en uzun süren çatışması olarak Vietnam Savaşı'nı bile geride bıraktı. Irak'taki ön-alıcı savaş ise, hiç umulmadığı kadar uzun, kanlı ve maliyetli oldu. ABD'nin askeri harcamalarının son on yılda gerçek anlamda %80'den fazla arttığını göreceksiniz.

Joshua S. Goldstein

"Dünya, daha önce olmadığı kadar şiddet dolu bir yer haline geldi."

Hayır; doğru değil. 21.yüzyıl başında dünyanın her yerinde savaşlar yaşanıyordu. Afganistan ve Irak'taki çatışmalar, Somali'deki sokak savaşları, Pakistan'daki İslamcı ayaklanmalar, Kongo'daki katliamlar, Sudan'daki soykırım kampanyaları… Bugün ise dünya çapında 18 tane düzenli savaş gerçekleşiyor. Kamuoyu, çok daha tehlikeli bir dünyada yaşadığımız hissiyatını yansıtıyor. Birkaç yıl önce yapılan bir ankete göre, Amerikalıların %60'ı, üçüncü bir dünya savaşının yakın olduğunu düşünüyorlardı. 11 Eylül saldırıları öncesinde ve bunların ardından yaşanan kanlı dönemde, yeni yüzyıla dair beklentiler oldukça karamsardı: Siyaset bilimci James G. Blight ve ABD Savunma eski bakanı Robert McNamara, bu yılın başında, 21.yüzyılda dünya çapında süregelen savaşlarda her yıl ortalama 3 milyon kişinin öleceği öngörüsünde bulunmuştu.

Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü'nden Bethany Lacina ve Nils Petter Gleditsch'in derlediği verilere göre, son yüz yıl boyunca hangi on yıllık zaman dilimini temel alırsanız alın, son on yılda savaşlarda ölenlerin sayısından daha yüksek bir rakama ulaşırsınız. İçinde bulunduğumuz yüzyılda savaşla bağlantılı şiddetin doğrudan sorumlusu olduğu ölümlerin dünya çapında oranı, yılda yaklaşık 55.000 civarında. Bu da, 1990'lerdeki rakamın (yılda 100.000) yarısı, Soğuk Savaş döneminin de (1950-1989 arasında yılda 180.000) üçte biri, İkinci Dünya Savaşı'nın ise yüzde biri eder. Eğer artan nüfus oranını da hesaba katarsanız –ki son yüzyılda neredeyse dört katına çıktı-, çok daha sert bir azalış söz konusu olur. Soğuk Savaş'ın bitiminden beri geçen yirmi yıl, barışa doğru hızlı bir ilerleyişe sahne oldu.

Silahlı çatışmalar büyük ölçüde azaldı; çünkü bu çatışmalar, köklü bir değişime uğradı. Büyük ulusal ordular arasındaki savaşlar, Soğuk Savaş ile birlikte tamamen ortadan kalktı; giderken beraberlerinde de en korkunç kitle imha biçimlerini de götürdüler. Bugün yaşanan asimetrik gerilla savaşlarını kontrol etmek pek kolay olmasa da, bu savaşlar hiçbir zaman Leningrad kuşatması benzeri bir durum yaratmayacak. İki büyük güç arasındaki son çatışma –Kore Savaşı- da yaklaşık 60 yıl kadar önce sonlandı. İki düzenli ordu –Etiyopya ve Eritre ordusu- arasındaki son kalıcı toprak savaşı da, on yıl kadar önce bitti. İç savaşlara bile, geçmişle kıyaslandığında çok daha az rastlanıyor; 1990 yılıyla karşılaştırırsak 2007 yılında iç savaşlarda dörtte bir oranında bir azalma yaşandı.

Dünyanın bugün hiç olmadığı kadar şiddet dolu bir yer olarak algılanmasının nedeni ise, savaşlar konusunda çok daha fazla bilgi akışı olmasıdır; yoksa savaşların çok daha fazla olması değil. Zamanında gözden uzakta gerçekleşen muharebeler ve savaş suçları, günümüzde, TV ve bilgisayar ekranlarımıza düzenli olarak ve hemen hemen gerçek zamanlı olarak yansıyorlar. Cep telefonu kameraları, savaş alanlarının çoğunda bulunan yurttaşları birer muhabire dönüştürdü. Bu bilgiyle ne yapılacağına dair sosyal normlar da değişti. Harvard Üniversitesi'nden psikolog Steven Pinker'in belirttiği gibi, "şiddet içeren davranışın azalmasıyla paralel olarak, şiddete müsamaha gösteren veya şiddeti öven davranışlarda da bir azalma yaşandı." Dolayısıyla, bugün yaşanan acımasızlıkları, "standartlarımızın ne denli yükseldiğinin değil, tam tersine davranışlarımızın ne denli alçalabileceğinin işaretleri" olarak görüyoruz.

"Amerika, hiç olmadığı kadar fazla cephede savaşıyor."

Hem evet, hem hayır. ABD, 9-11'den beri bir savaş ortamı içinde. Afganistan'da halen süregiden savaş, Amerikan tarihinin en uzun süren çatışması olarak Vietnam Savaşı'nı bile geride bıraktı. Irak'taki ön-alıcı savaş ise, hiç umulmadığı kadar uzun, kanlı ve maliyetli oldu. Buna, Libya'ya NATO'nun yaptığı müdahaleyi ve Pakistan, Somali ve Yemen'deki insansız hava araçlarının tatbikatlarını ekleyin. ABD'nin askeri harcamalarının son on yılda gerçek anlamda %80'den fazla arttığını göreceksiniz. Bu sene 675 milyar dolar olan söz konusu harcamalar, Soğuk Savaş'ın sonuyla kıyaslandığında %30 daha yükselmiş bulunuyor.

Bununla birlikte, her ne kadar 9-11 sonrası dönemdeki çatışmalar, önceki kuşaklarla kıyaslandığında çok daha uzun sürse de, ölçek olarak çok daha küçük ve çok daha az ölümcüller. Amerika'nın 2001'den beri sürdürdüğü savaş ortamında, 6000 kadar Amerikan hizmet elemanı ölürken, Vietnam'da söz konusu oran 58.000, İkinci Dünya Savaşı'nda ise 300.000 idi. Amerika'nın müdahil olduğu tüm savaşlardaki ölümleri toplarsak, geçtiğimiz sene yatağından düşüp ölen Amerikalı sayısının daha fazla olduğunu göreceğiz.

Öte yandan, Irak ve Afganistan'daki savaşlar sürerken, dünyanın diğer noktalarındaki üsler kapatılıyor ve personel geri çekiliyor. ABD'nin birlik sayısının Güney Asya ve Orta Doğu'da geçici bir şekilde artırılması (2000'den beri 18.000'den 212.000'e) ise, Avrupa'da 40.000, Japonya ve Güney Kore'de 34.000 ve Latin Amerika'da 10.000 askerin aynı dönemde daimi olarak geri çekilmesiyle çelişkili bir durum arz ediyor. Amerikan güçleri süregiden savaşlardan ülkelerine geri döndüklerinde (ki 2012 yılı itibariyle Irak'tan 40.000, Afganistan'dan da 33.000 asker geri dönmüş olacak), 1930'lardan beri dünyada Amerikan birliklerinin en az konuşlandırıldığı bir konjonktür oluşmuş olacak. ABD Başkanı Barack Obama, bu hakikatten, Haziran ayında yapmış olduğu konuşmada, "savaş medceziri geri çekiliyor" şeklinde söz etmişti.

"Savaş, siviller açısından çok daha acımasız geçiyor."

Nadiren. Şubat 2010'da NATO'nun hava saldırısında Afganistan'ın Marja bölgesindeki bir eve isabet edildi ve o anda evde bulunan en az dokuz sivil öldü. Yaşanan bu trajedi kınandı, basında hayli yer buldu ve ülkede NATO'nun en üst düzey komutanının Afgan devlet başkanı Hamid Karzai'den özür dilemesine yol açtı. Verilen bu yanıt, savaşın ne denli değiştiğini ortaya koyuyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında Müttefiklerin bombardıman uçakları, Dresden ve Tokyo'da yüz binlerce sivili öldürdü ve bunu kazara değil, bizzat bir taktik olarak uyguladı. Almanya'da ölen sivillerin sayısı ise, milyonlarla ölçülüyor. Bugün ölen siviller ise, çok daha fazla gündeme taşınıyor. Yerlerinden edilmiş insanlar için harcanan insani yardım paraları, 1990'ların başında kişi başına 150 dolar iken, 2006'da 300 dolara yükseldi. 1990 yılında toplam uluslararası insani yardım 2 milyar dolar iken, 2000 yılında 6 milyar dolara erişti (bağışçı ülkelerin kayıtlarına göre). 2008 yılında ise, 18 milyar dolarlık bir meblağ söz konusu oldu. İki ateş arasında kalanlar açısından, savaş, çok daha "insancıl" hale geldi.

Bununla birlikte, birçok insan, durumun aslında daha farklı olduğu konusunda ısrar ediyor. Örneğin, Dünya Bankası ve Carnegie Ölümcül Çatışmaların Önlenmesi Komisyonu'nun verilerine göre, bugün savaşlarda ölenlerin %90'ı sivil iken, sadece %10'luk bölümü asker. Yani, bir yüzyıl önceki rakamların tam tersi. Bu da, siyaset bilimci Kalevi Holsti'nin ifadeleriyle, 20.yüzyıl sonundaki "silahlı çatışmaların yaşadığı dönüşümün bir göstergesi" olarak algılanıyor.

Acımasızca bir tablo sunulsa da, ne mutlu ki söz konusu veriler doğru değil. Bu efsanenin kaynağı ise, 1994 yılında Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporu. Söz konusu rapor, İsveçli araştırması Christer Ahlström'ün 1991 yılında yapmış olduğu ve 20.yüzyıl başlarında savaşlarda verilen zayiat ile 20.yüzyıl sonunda ölen, yaralanan ve yerlerinden edinen insanların sayısını yanlışlıkla birleştirdiği araştırmayı yanlış yorumlamıştı. 1989 yılında barış araştırmacısı William Eckhardt'ın yaptığı çok daha titiz bir analize göre, savaşlarda ölen sivil-asker oranı, -her ne kadar her savaşta değişkenlik gösterse de-yüzyıllardır birbirini dengeliyor. Eğer bir savaş bölgesinde sivil olacak kadar şanssızsanız, söz konusu istatistikler pek hoşunuza gitmeyecektir. Ancak, dünya çapında bakıldığında, sivillerin savaştan etkilenmesini önlemede ilerleme kaydediyoruz.

"Savaşlar, Gelecekte Daha da Kötüleşecek."

Kesinlikle hayır. Elbette her şey mümkün olabilir: örneğin Hindistan ile Pakistan arasında topyekün bir savaş patlak verebilir ve bu savaşta milyonlarca kişi ölebilir. Ancak, aynı ölüme, gezegenimize bir asteroitin çarpması veya iklim değişikliği nedeniyle yaşanan kasırgalar da neden olabilir. Medeniyeti dehşet verici çatışmalara doğru iten büyük güçler ise, genellikle azalış eğiliminde bulunuyor.

Son dönemde yaşanan teknolojik değişimler, savaşın vahametini azaltıyor. Silahlandırılmış insansız hava taşıtları, artık, eskiden olsa binlerce ağır silahlı birliğin işgalini gerektiren hedefleri tek başlarına vurabiliyorlar; sivilleri yerlerinde n edip, önlerine çıkan değerli mülkleri yok edebiliyorlar. Savaş hekimliği alanında yaşanan iyileştirmeler de, muharebelere katılanların ölüm oranlarını azaltıyor. ABD ordusunda, muharebede yaralanarak ölme olasılığı, İkinci Dünya Savaşı sırasında %30 iken, Irak ve Afganistan savaşları sırasında %10'lara düştü. Ancak bunun bir diğer anlamı da, ABD'de yaralanan askerlerin sürekli destek ve sağlık hizmetine gereksinim duyma oranının yükselmesidir.

Küresel güç dengesindeki değişimler ise, bizi, sürekli savaşların yaşanacağı bir geleceğe mahkum etmiyor. Bazı siyaset bilimcilerin iddiasına göre, giderek çok-kutuplu bir hal alan dünya, aslında giderek değişken bir hal alıyor –bu da demek oluyor ki, barış, en iyi şekilde, tek bir hegemon gücün, yani ABD'nin egemenliği altında sağlanabilir-. Yakın dönemdeki jeopolitik tarih ise, bunun tam tersini telkin ediyor. ABD'nin görece gücü ve dünya çapındaki çatışmalar, son on yıldır zayıflıyor. Irak ve Afganistan ise, bu eğilimin istisnalarını oluşturuyor. Bugün ortaya çıkan dünya düzeninin en iyi öncülü, 19.yüzyıldaki Avrupa Uyumu'dur. Söz konusu uyum çerçevesinde güçlerini birleştiren büyük güçler, Birinci Dünya Savaşı'na dek barışı devam ettirebilmişlerdi.

Peki, içinde bulunduğumuz yüzyılın en gürültülü biçimde askeri tehdit haline gelen Çin'e ne demeli? Pekin, silahlı kuvvetlerini yeniliyor; askeri harcamalarda iki haneli artışlar yaşıyor. Şimdilerde Çin'in askeri harcamaları yılda 100 milyar dolara ulaştı. Yani, ABD'den sonra ikinci sırada. Ancak, yine de ABD ile arasında bir uçurum var; keza Pentagon her yıl yaklaşık 700 milyar dolar savaşa harcıyor. Çin, ABD'ye karşı koyabilecek güce erişmede hayli uzak bir noktada. Zaten böyle bir şeyi neden isteyebileceği de henüz belli değil. En büyük müşterisi ve borçlusuyla tutuşacağı askeri bir çatışma, Çin'in küresel ticaretteki duruşunu zedeleyecek, refahını tehlikeye atacaktır. Mao'nun ölümünden beri, Çin, tüm zamanların tartışmasız en barışçıl gücü halini aldı. Tartışmalı uluslararası sularda Çin donanmasının iddialı bir duruş sergilemeye başlaması son dönemde endişe yaratsa da, Çin ordusu, son yirmi beş yıldır tek bir kurşun bile sıkmadı.

"Çok daha demokratik bir dünya, çok daha barışçıl olacak."

Mutlaka öyle olacak diye bir kural yok. Basmakalıp bir görüşe göre, gerçek demokrasiler neredeyse hiçbir zaman birbirleriyle savaşmazlar. Bu görüş, tarihsel olarak doğrudur; ancak demokrasilerin her zaman demokratik olmayan ülkelerle savaşmaya istekli oldukları da doğrudur. Aslında, demokrasi, etnik ve milliyetçi güçleri daha da ön plana çıkarmak suretiyle, çatışmaları şiddetlendirebilir; iktidarda kalmak için liderlerin savaşçı duyguları gidermesini teşvik edebilir.

Thomas Paine ve Immanuel Kant, bencil otokratların savaşa neden olurken, bunun külfetini çeken halkların gönülsüzce savaştıklarına inanmıştı. Ancak, bunu bir de, Japon ve Amerika gibi ezeli düşmanlarına karşı popüler bir milliyetçilik dipakıntısını kontrol altında tutma mücadelesi veren otoriter Çin'in liderlerine anlatın isterseniz… "Çekingen" bir demokrasiye sahip olan Mısır'daki kamuoyu ise, Hüsnü Mübarek'in otoriter hükümetinden çok daha büyük bir düşmanlık besliyor İsrail'e karşı… (Bununla birlikte, düşmanlık beslemek ile savaşa tutuşmak, oldukça farklı iki şey.)

Peki, demokrasiler niçin birbirleriyle savaşmak yerine, demokrasi olmayan ülkelerle savaşmakla sınırlarlar kendilerini? Bu sorunun yanıtını kimse tam olarak bilmiyor. Chicago Üniversitesi'nden Charles Lipson'un "demokratik barış" kavramına dair açıklamasına kulak verelim: "Bunun pratikte uygulanabileceğini biliyoruz. Şimdiyse teoride uygulanıp uygulanamayacağını göreceğiz!" Bunun en iyi açıklamasını ise, siyaset bilimciler Bruce Russett ve John Oneal ver-

di: "Demokrasi, ekonomik karşılıklı bağımlılık (özellikle ticaret alanında) ve uluslararası örgütlerin büyümesi, hem birbirlerini hem de demokratik ülkeler topluluğu içindeki barışı karşılıklı olarak destekleyen olgulardır. Demokratik liderler, bu yüzden, otokrasilerle savaşa tutuşurken fazla kaybedecek şeylerinin olmadığını görürler."

"Barış Koruma Faaliyetleri, işe yaramıyor."

Şimdilerde işe yatıyor. 1990'ların başında, mavi bereliler açısından "patlama yılları"ydı. 1991-1993 yılları arasında, BM, 15 yeni barış koruma misyonu başlattı. Bu sayı, BM açısından da bir rekor sayılıyordu. Aynı dönemde, barış koruma faaliyetleri en çarpıcı başarısızlıklarını da yaşadı. Kıtlığı önleme misyonuyla Somali'ye giden Birleşmiş Milletler güçleri, 1993 yılındaki bir baskında 18 Amerikan askerinin ölmesinin ardından bölgeden derhal geri çekilmek zorunda kaldı. 1994 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden herhangi bir destek almaksızın faaliyet gösteren zayıf bir BM gücü, soykırımı önlemede başarılı olamadı ve yarım milyondan fazla kişinin katledilmesine seyirci kaldı. Bosna'da Birleşmiş Milletler siviller için "korunaklı alanlar" ilan etti; ancak ardından, Sırp güçlerinin bu alanlardan birini istila etmesi ve 7000'den fazla oğlan ve adamın öldürülmesi karşısında gıkını çıkaramadı. (Her ne kadar Namibya ve Mozambik gibi yerlerde barış koruma misyonları başarılı olsa da, genellikle bu başarılar unutuluyor.)

Buna yanıt olarak, Birleşmiş Milletler'in 2000 yılında yayımladığı ve deneyimli diplomat Lakhdar Brahimi'nin denetiminde hazırlanan bir raporda, örgütün çabalarının nasıl başarısızlığa uğrayıp yanlış yöne kaydığını inceleniyor. Birleşmiş Milletler, daha sonraları, dünya çapında barış koruma misyonuyla görevlendirdiği personelinin %80'ini geri çekti ve edinilen derslere uygun olarak kendi yapılanmasını gözden geçirdi. Planlama ve lojistik yeteneklerini güçlendirdi ve gerektiğinde muharebeye katılabilecek teçhizattaki silahlı kuvvetlerini ilgili bölgelere konuşlandırmaya başladı. Sonuçta, bugün dünya çapında konuşlandırılan 15 misyon ve 100.000 kadar BM Barış Koruma görevlisi, öncülleriyle kıyaslandığında, görevlerini çok daha büyük bir başarıyla ifa ediyorlar.

Genel itibariyle, barış koruma güçlerinin varlığı, bir ateşkes anlaşmasının ardından savaşın yeniden alevlenme olasılığını önemli ölçüde azaltıyorlar. 1990'lı yıllarda, yapılan ateşkeslerin yarısı çökerken, geçtiğimiz on yıl içinde söz konusu rakam %12'ye geriledi. Her ne kadar Amerikan politikaları açısından "daimi bir kum torbası" olarak görülen BM'nin statüsü tam tersini telkin etse de, tüm bu çabalar halk tarafından oldukça benimsendi: 2007 yılında yapılan bir ankette, Amerikalıların %79'u, BM'nin güçlendirilmesinden yana görüş bildirdi. Yine de hakkını vermek gerek; BM de dünya çapında savaşı durdurmak için oldukça fazla iyi şey yaptı.

"Bazı çatışmalar asla sona ermez."

Asla asla deme. 2005 yılında, ABD Barış Enstitüsü araştırmacıları, Kuzey İrlanda'dan Kaşmir'e dek 14 savaşı "her türlü çözüm veya uzlaşıya direnen savaşlar" olarak nitelendirdi. Bununla birlikte, altı yıl sonra komik bir durum ortaya çıktı: Hepsi olmasa da bu savaşların bir kısmı (İsrail-Filistin, Somali ve Sudan), ya sona erdi, ya da sona erme yolunda önemli bir aşama kaydedildi. Sri Lanka'da elde edilen askeri zafer savaşı sonlandırdı; her iki taraf da savaş suçu işlediklerini kabul ederek, savaşı sert bir şekilde sonlandırdılar. Kaşmir'de ise, oldukça adil ve istikrarlı bir ateşkes yaşandı. Kolombiya'da, uyuşturucu gelirlerinden beslenen savaş halen devam etse de, artık mücadelesi verilecek şeyler çok azaldı. Balkanlar'da ve Kuzey İrlanda'da ise, pek sağlam olmayan barış anlaşmaları, bir nebze daha güçlendi; geçmişte yaşananların ölçeğinde düşmanlıkların yeniden yaşanması ise, artık tasavvur dahi edilemiyor. Afrika'nın birçok noktasında –Burundi, Ruanda, Sierra Leone, Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Fildişi Sahilleri-, Birleşmiş Milletler misyonları istikrar getirdi ve savaşa geri dönüş olasılığını azalttı. Kongo ve Uganda'nın durumunda ise, en azından, savaşılan bölgeler sınırlandırıldı.

Peki, daha iyisi yapılabilir miydi? Barış araştırmacısı Randall Forsberg'in 1997 yılında, "büyük ölçüde savaşlardan arınmış bir dünya" öngörüsünde bulunmuş; bu dünyada "büyük güçlerin savaşma riskinin ortadan kalkmasıyla birlikte, daha önceleri tasavvur edilemeyen bir geleceğe kapı aralandığı"nı belirtmişti. Tasavvur dilen bu gelecek içinde, savaş, artık sosyal olarak desteklenmiyor ve nadir görülüyor; kısa sürüyor; küçük çaplı oluyor.

Henüz o noktaya varmış sayılmayız. Ancak, on yıllar boyunca, savaşlar ve özellikle de bu savaşlara maruz kalan sivillerin korunması konusundaki normlar hızla gelişti. Benzer şekilde, normlardaki bu hızlı değişimin ardından, kölelik ve sömürgecilik sona erdi. Bu iki kavram, zamanında medeniyetin daimi unsurları olarak kabul edilirdi. Dolayısıyla, savaşın sonlanmasının, artık büsbütün düşünülebilecek bir durum olması sizi şaşırtmasın.

Kaynak: http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/08/15/think_again_war?page=full

NORVEÇ'TEKİ TERÖR!

BREİVİK, UYUŞTURUCU TİCARETİ VE KÜRESEL DÜZEYDEKİ GÖLGE ELİTLER

Peter Dale Scott

HBBreivik'in Yarattığı Terör: Bu, Derin bir Olay mıydı?

Norveç'te kısa süre önce yaşanan, beklenmedik terörist şiddetin en şaşırtıcı boyutu, aslında geriye doğru bakıldığında, bu olayın şaşırtıcı olmayışıydı. Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra artık daha az kan dökülen bir dünyanın ortaya çıkacağı yönünde canlanan umutlarımız tamamen suya düştü. Başkan Kennedy'nin öldürüldüğü zaman yaşadığımız şok gibi, bu irrasyonel şiddet olayları, yaşadığımız dünyanın öngörülebilir bir unsuruna dönüştü.

Bir ölçüde yaşananlardan sosyal sistemimize içkin şiddeti sorumlu tutabiliriz. Sosyal sistemimiz tatmin edici olmaktan uzaklaştı ve birtakım kökten düzenlemelere ihtiyacı var. Dolayısıyla, şiddet de yavaş yavaş tüm düzeylerde kendini gösteriyor: toplumun umutsuz alt tabakalarından, üst sınıfların savaş planlarına dek… Böyle bir ortamda Anders Breivik, insanı kendisine yabancılaştıran bir statükoda gıkını çıkarmadan yaşamını idame ettirmeye çalışmak yerine, kendilerini şiddete adamayı seçenlerden sadece biri. Ancak, bazı şiddet içeren eylemlerin arka planı, neredeyse spontane olarak gerçekleşen bazı cinayetler veya birden kalabalıklaşan insan güruhlarından çok daha gizemli şekilde organize oluyor.

Bir dönem boyunca, Kennedy cinayeti gibi olayları "derin olaylar" olarak nitelendirmiştim: örtbas edilen ve/veya ana akım medyada yanlış bir şekilde tanıtılan olaylardı bunlar. Kökenleri gizemliydi; ancak çoğu zaman istihbarat servisleriyle bağlantılıydı. Marjinal dış oyunculara atfedilmiş; ancak bu oyuncuların, geniş çaplı ve güçlü olmakla birlikte, ellerinde tarihi etkileyebilecek niyet ve iktidara sahip gizli güçlerle yolları kesişmekteydi.

Kısa süre önce, derin olayları kıyaslamalı şekilde analiz etme gereğini hissettim. Bu, "gelişmiş toplumlar" adı verilen gizli alt katmanın bir parçasıydı. Ve, derin olayların birbirleriyle bağlantılı olup olamayacağı meselesini irdelemeye başladım.

Breivik'in 22 Temmuz 2011 tarihinde gerçekleştirdiği müessir eylem (bundan böyle 7/22 olarak adlandırılsa yeridir), beni, "derin olay" tanımımı netleştirmeye zorladı. Böylelikle, çözülmemiş veya gizemli olaylar ile çok daha geniş bir sistemik gizemin parçası olanlar arasında bir ayrıma gitmeyi istiyordum. Üç yıl önce yazdığım gibi: "Devlet içindeki unsurların, masum sivilleri öldürmek için suçlularla ortaklığa girebileceği gibi akla hayale sığmayacak bir durum, artık sadece akla hayale sığmakla kalmadı; aynı zamanda son yüzyılda genel geçer bir hale geldi." (1)

Breivik nezaret altında

Ted Kaczynski'nin eylemlerinin, veya Başkan Gerald Ford'a karşı düzenlenen iki suikast girişiminin (biri Lynette Fromm, diğeri ise Sara Jane Moore tarafından), bu ikinci ve daha sınırlı anlamda, "derin olaylar" olduklarına dair bir kanıt yok. 1995 yılında Tokyo metrosuna Budist grup Aum Shinrikyo tarafından gerçekleştirilen sinir gazı saldırılarının da halen aydınlığa kavuşturulamamış oluşu da, olası bir derin olay olarak görülebilir.(2)

Papa ıı. John Paul'e yapılan saldırı ise, çok daha muhtemeldi; çünkü katil, Türk Bozkurtları'na mensuptu. Bozkurtlar, Türkiye'de gizli devlet olarak bilinen Türk güvenlik aygıtına yakın bir aktivist hareketti. (3)

Sistemik derin olaylara örnek olarak, İtalya'daki iki büyük bombalama eylemini anımsayabiliriz. Biri, Milano'da Montana meydanında, diğeri ise eş zamanlı olarak Roma'da 1969 yılında gerçekleşmişti. Söz konusu eylemler, ilk başta marjinal sol eğilimli anarşistlerin üzerine atılmış; ancak daha sonraları bunun bir yanıltma harekatı olduğu ortaya çıkmış ve aslında İtalyan askeri istihbarat ajansı SISMI içindeki sağ eğilimli neo-faşistler eliyle yapılan bir gerilim artırma stratejisinin parçası olduğu ve muhtemelen CIA'deki bazı unsurlardan da yeşil ışık aldığı görülmüştü. (4) Daha sonraları bir İtalyan başbakanının teyit ettiğine göre, bombalama eylemlerinden sorumlu paralel istihbarat yapısı, Gladio'nun bir parçasıydı. Bildiğimiz kadarıyla, Gladio, ilk başlarda, Sovyetlerin Batı Avrupa'yı olası bir işgali durumunda potansiyel bir direniş örgütü olarak NATO tarafından organize edilmişti. Dahası, İtalyan parlamenter komisyonunun ifadeleriyle, "Söz konusu katliamlar, bombalama eylemleri ve bu askeri harekat, ABD'nin yapılarıyla bağlantılı adamlar tarafından organize edildi veya teşvik edildi veya desteklendi." (5)

Gladio ağları, ülkeden ülkeye değişerek, kısa bir süre sonra, istihbarat ajanslarıyla bağlantıları olan, aktivist anti-demokratik hücrelere indirgendi. Türkiye'deki Bozkurtların eylemleri ve Belçika'da 1983-85 arasındaki Brabant katliamları da dahil olmak üzere başka şiddet olaylarının da ardında bu ağlar yer aldı. (6) 1990 Kasım'ında ise İtalyan Başbakanı Andreotti'nin açıkladığına göre, İtalya, bir ay kadar önce Fransa ve diğer NATO ülkeleriyle birlikte,–yani, Berlin Duvarı'nın devrilmesinden sonra- NATO'nun gizli Gladio toplantısında bir araya gelmişlerdi. (7)

Gladio ağlarının, Norveç dahil olmak üzere Avrupa çapında süregelen mevcudiyeti, bir soruyu gündeme taşıyor: 7/22, sistemik ve derin bir olay mıydı, yoksa sadece derin bir olay olma olasılığı mı bulunuyordu? Bu soru üzerinde bir ay boyunca düşünüp taşındıktan sonra, vardığım sonuçlar şu şekilde:

1) "Savcıların ve polisin, Breivik'in bu olayı kendi başına planladığı ve gerçekleştirdiğine dair emin olduklarını belirttikleri" en son resmi raporlara

rağmen, Breivik, büyük olasılıkla yalnız başına hareket etmedi. (8)

2) Devletin içindeki yapıları incelemek yerine, Breivik'in devlete karşı duran ve yurtdışında harekete geçmiş olan arkadaşlarını araştırmalıyız.

3) 7/22, büyük olasılıkla, geleneksel bir hedef saptırma operasyonu değildi. Manifesto ve videodan anlaşıldığı üzere, Breivik'in arkadaşlarının bulunduğu ortam da, bunun bir göstergesi.

4) 7/22'nin gerekçesi, bu ortamdaki tek bir grubun (eski neo-Nazi olup cihat-karşıtlığına soyunan siyaset yazarı Nick Greger'in kurduğu Avrupalı Milliyetçi Tapınak Şövalyeleri) siyasi mesajını daha fazla görünür kılmak olabilirdi.

5) Breivik ve Greger'in cihat-karşıtı ideolojisinin gerisine bakmalıyız. Ancak bu şekilde, uyuşturucu ticareti bağlantılarına ve kontakt kişilerin bilgilerine ulaşabiliriz –özellikle de Sırp mafyasına ve Kırmızı Berelilerin önderliğini yapmış olan Milorad Ulemek'in kontaktlarına…

6) Uyuşturucu taciri Ulemek (ve büyük olasılıkla Breivik) ile Rusya'daki uyuşturucu ve silah taciri Far West LLC adlı grup arasındaki kriminal bağlantılar oldukça ilginç. Söz konusu grup, sistemik destabilizasyon çalışmalarına ve büyük olasılıkla da 9-11 olaylarına müdahil olmuş. (9)

7) Far West'in sistemik destabilizasyona müdahil oluşu, büyük olasılıkla kendi kendine girişilmiş bir olay değildi sadece; bu grubun –David Rothkopf'un ifadesiyle- dünyanın elit üst-sınıfının bir parçası olan "yasadışı gölge elitler"le bağlantılarından kaynaklanan bir koruma zırhına sahip oluşu aşikardı. (10)

8) Dolayısıyla, Norveç'teki terör, İtalya ve Türkiye'deki benzeri bombalama olaylarında olduğu gibi, bir kez daha sistemik destabilizasyonun karanlık yüzüyle (bir zamanlar bunu "yönetilen şiddet" olarak tanımlamıştım) uluslararası uyuşturucu trafiği arasındaki ahengi ortaya koyuyor. (11)

James Petras, Breivik'in 7-22'deki eylemlerinin, Norveç'in Fontana meydanında yaşananlar benzeri bir gerilim artırma stratejisinin bir parçası olup olmadığını sorgulamıştı. Ortaya "aşikar soru" olarak nitelendirdiği bir soru atmıştı: "Sağ eğilimli aşırıcılık ideolojisi (neo-faşizm), polis ve güvenlik güçlerinin içine, özellikle de üst kademelere ne ölçüde sızdı? (12) Dolayısıyla, polisin, Utoya adasına bu denli geç ulaşmasının nedenleri hakkında aklında bir takım kuşkuları var. Bu kuşkular, "Norveç basınında, Breivik'in polisi saldırı sırasında birkaç kez aradığına dair haberlerin çıkması"yla birlikte daha da güçleniyor kuşkusuz… (13)

Oslo'daki bombalama olayı

Buna karşın, Norveçli barış araştırmacısı Ola Tunander'in gözlemine göre, Norveç güvenlik yapılanması ve polis kaynakları, yabancıların tasavvur edebileceğinden daha küçük ölçekli: "Norveç, görece olarak birleşik bir güç yapısına sahip olan, herkesin herkesi tanıdığı ve güvenlik güçleri ile siyasi elit arasında fazla bir görüş ayrılığının bulunmadığı, küçük bir ülke. Örneğin, polis teşkilatının başında bulunan kişinin yakın dostları arasında, Dışişleri Bakanı yardımcısı bulunuyor ve bu kişilerin çocukları da Utoya adasındaydı o sırada… (14) Ancak, bu iddia, tek başına tartışmayı sonlandırmaya yetmiyor. Norveç'te de geri planda işleyen bir Gladio ağı bulunmaktaydı ve ismi ROCAMBOLE idi (ROC). Söz konusu ağ, kısmen, NATO, CIA ve Britanya gizli servisi MI6 tarafından fonlanıp kontrol edilmekteydi. ROC'un varlığı da tartışmalıydı. Keza, 1950'li yıllarda Norveç'te ortaya çıkan bir durum, gizli bir ihtilafa neden olmuştu: Norveç'teki NATO karargahında görev alan bir Amerikalı, "üst düzey Norveçli yetkililer hakkında bilgi sızdırmıştı". Sol eğilimli Norveç istihbarat şefi ise, bu durumu fark etmiş ve bunu NATO'ya şikayet etmişti. Vilhelm Evang adlı bu kişi, daha sonraları, CIA Başkanı James Angleton'un ileri sürdüğü gizli bir ithamnamenin dolaylı sonucu olarak, Norveçli diğer güvenlik görevlileri tarafından görevi bırakmaya mecbur edilmişti. (15) Dolayısıyla, Norveç'in güvenlik aygıtı, pek de homojen ve otonom sayılmaz.

Gerçekler ne olursa olsun, 7-22 olayları, Gladio ağlarının hedef saptırma olaylarından ayrı tutulmalıdır. Genellikle o tür durumlarda tayin edilen suç faili, genellikle sağ eğilimli gruplarla değil, doğrudan solcularla bağlantılı olurdu.

7-22 düğümünü açacak şey, kişilerde değil, olayın kendisinde aranmalı

Breivik, kendine özgü bir adam. Hem Ted Kaczynski'nin felsefesiyle kendini yakın hissettiğini söylüyor; hem de sağ eğilimli cihat-karşıtı kesimlerle… Ancak, 7-22 olayı, aslında çok daha bilindik bir olay; ve daha önceki derin olaylarla benzerlik taşıyan bir dizi özelliği var:

1. Olayın failine dair bir "efsane" veya belgeli bir tanıtım yaratılması;

2. Efsanenin olay bittikten sonra da geliştirilmesi için uygun videolar eşliğinde, daha önceden bir takım noktalara "yerleştirilmiş ipuçları";

3. Lee Harvey Oswald'ın "tarihi günlüğü"nden tutun, Ted Kaczynski'nin manifestosuna dek çeşitli ve önceden yerleştirilmiş oto-dokümantasyon (yani kendi tarafından hazırlanan dokümanlar);

4. Kitlesel bir bombalama olayı için sınanmış bir yöntemin bulunması.

"Efsane" kelimesi, istihbarat dünyasının kullandığı bir terimdir; anlamı da şudur: bir kişi etrafında, genellikle gerçek niyetlerini veya bağlılıklarını gizlemek için yaratılan mit. (16) Burada bu kelimeyi kullanırken, hakikat veya mitin yanlışlığı üzerinden veya bu miti kimin hazırladığına dair bir önyargıda bulunmuyorum. Yaratılan efsanenin, müstehzi bir yapay olgu olarak göz ardı edilmesi gerektiğini de kastetmiyorum. Daha ziyade, manifesto/videoyu hazırlayan kişinin –Breivik veya başka birisi olsun- bilinçli olarak, İslam'a karşı bir haçlı seferi miti yarattığı ve bu mite, tüm içtenlikleriyle inandıkları, açıkça ortada.

Demokrasinin uzun vadeli geleceğine, açık topluma ve Amerika'da geliştiği şekliyle çok-kültürlülüğe inanan biri olarak, bir an için konunun dışına çıkalım. Breivik'in ve sayısız kişinin "çok-kültürlülük" konusunda hissettikleri yaygın kızgınlık halini anlıyorum. Rusya'da ve Çin'de olduğu kadar Batı'da da, teknoloji ve küreselleşme, kültürlerin her yerde sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürmelerinin önünde bir takım sorunlar yaratıyor. Tayland'dan Tibet'e, Paris banliyölerine dek bu durum değişmiyor. Ve tüm bunlar karşısında kısa dönemli çözümler öngörmek zor…

Breivik gibi Avrupalı milliyetçilerin ve onlara muhalif duran cihatçı İslamcıların ironik şekilde paylaştıkları gibi, bu duruma verilecek yanıt, haçlı-cihatçı şiddet üzerinden incelenmeli. Olivier Roy ve diğerleri, Avrupa'daki genç Müslümanların Selefi cihadın cazibesine kapılmasını titizlikle incelediler. Bunun ardında ise, bu kişilerin atalarının kültürlerinden yabancılaşmasına sebep olan kimlik krizine maruz kalmaları ve Batı kültürü içinde de marjinalize edilmeleri yatıyor. (17) Öte yandan, Norveç'te olsun başka yerlerde olsun, geleneksel monokültürlerinin hızlı kültürel değişimler karşısında yaşadığı meydan okumalardan dolayı ortaya çıkan kimlik krizlerini de ele almak gerekiyor.

İsviçre örneğini ele alalım. Bu ülke, yüzyıllar boyu dört farklı dille ve Hıristiyanlığın iki versiyonuyla yaşamayı öğrenmiş bir ülke. Ve bu iki Hıristiyanlık türü, ilk başlarda, birbiriyle mücadele halindeydi. İsviçre'nin varmış olduğu kültürel olgunluk düzeyi ise, bu ülkeye, sadece cami inşa etmekle kalmayıp, Şeriat hükümlerini de uygulamak isteyen yeni göçmenlerle kolay kolay başa çıkması için yeterince donanım sağlamıyor.

Breivik'in yarattığı mitin yarattığı çağrışımları ortaya çıkarmak için çok daha uzun bir makale yazmak gerekiyor. Ancak, buradaki ana temamız, 7-22; yani Breivik'in şahsı değil.

Breivik'in efsanesini çözmemiz için "yerleştirilmiş ipuçları"

Breivik, güvenilir bir adam imajı çizmiyor. Her sözünü derin bir kuşkuyla okumamız gerekiyor. Keza, kaleme aldığı upuzun oto-dokümantasyon –İnternet manifestosunu, videoyu ve kendisine atfedilen Facebook sayfasını kastediyorum-, kimin yazdığına dikkat edilmeksizin ve özellikle de Norveç polisine yaptığı iddia edilen son açıklamalar ışığında, titizlikle değerlendirilmeyi hak ediyor. Breivik hakkındaki hakikat ne olursa olsun, söz konusu oto-dokümantasyon, kendisinin –El Kaide'yi de besleyip büyütmüş olma ihtimalleri bulunan- silah ve uyuşturucu tacirleriyle bağlantılı olduğunu gösteriyor.

Halkın yüksek oranda dikkatini çeken derin olaylarda giderek ortak bir yön olarak, bu tür oto-dokümantasyonlar eşliğinde yapıldıkları görülüyor. Lee Harvey Oswald ve Sirhan Sirhan'ın günlüklerinden sonra, Arthur Bremer'in (yani, 1972'de ABD Başkanlığına adaylığını koymuş olan George Wallace'ı vurduğu söylenen adam) olduğu iddia edilen günlük, sadece birkaç örnek… Hatta, Gore Vidal, New York Review of Books'a yazdığı bir makalede, Bremer'in günlüğünün gerçek yazarının CIA görevlisi ve Watergate komplocusu E. Howard Hunt tarafından yazılmış olabileceğini iddia etmişti.

Olay mahallinin yakınlarında, kiralık bir araçta polis, Bremer'in günlüğünü bulmuştu. Ne tesadüf ki, Oswald da Sirhan da Bremer de, düşüncelerini kaleme alma yolunu seçmişlerdi. Günlüğe bakılırsa, Bremer, Kanada'da Nixon'u öldürmeyi denemiş; ancak yakınlarına gelmeyi başaramamıştı. Ardından, George Wallace'ı öldürmeyi denemişti. Tüm bu hareketlerin ardında mantıklı bir gerekçenin bulunmayışı, birçok Amerikalı açısından tanıdık aslında; keza ABD'de de sırf televizyona çıkmak için kendi başına buyruk hareket eden, üşütük katiller sürüsüne bereket… (18)

Gore'un nükteli yaklaşımı ("sırf televizyona çıkmak için kendi başına buyruk hareket eden katil"), Breivik ile oldukça örtüşüyor: ona ait belgeler, açıkça, maksimum görünürlük ve spekülasyon yaratmak üzere tasarlanmış izlenimi veriyor.

Breivik gibi Oswald da, ardında bir dizi oto-dokümantasyon bırakmıştı. Bunlardan bazıları ise, cinayet sonrası televizyonlara servis edilmeye uygun şekilde hazırlanmıştı. Örneğin, bir günlük ve bir yığın siyasi el yazması dışında, orduda eskiden görev almış ve psikolojik savaş uzmanı birinin de yer aldığı ve kendisinin siyasi görüşlerinin açıklandığı sesli-görüntülü bir videoteyp de yer alıyordu. Bununla birlikte, aralarındaki farklılıklar da, oldukça öğretici. Oswald'ın hazırladığı ve sol eğilimli kimliğini yansıtan oto-dokümantasyonun, geriye dönüp bakıldığında, "sahte" ve büyük olasılıkla FBI ve CIA'in ortak çabalarının ürünü olduğu görülecektir. Keza, amaç, Oswald'ın sızmaya çalıştığı Tarafsız Küba Komitesi'nin (Fair Play for Cuba Committee) halkın gözünde yarattığı güveni sarsmak idi. (19)

Breivik'in videosu ise, kendi gerçek görüşlerini yansıtıyor gibi görünüyor. Ancak, bence, videonun büyük bölümü, başka biri tarafından hazırlanmış.

Breivik'in aksine, Oswald'ın yanıltıcı sesli videosu, JFK cinayetinin ardından, kendisini solcu olarak yaftalamak için yürütülen propaganda kampanyasının bir parçası olarak geniş kesimlere dağıtıldı. (20) Breivik'in videosu ise, görmezden gelindi ve ilk başta yüklendiği birçok websitesinden siliniverdi. (21)

Tüm bunlar ise, bizi şu noktaya yöneltiyor: Breivik'in videosunun ardındaki niyet, eylemlerinden kaynaklanan görünürlüğünden yararlanmaktı; ancak bu çabanın gerisindeki grup, ana-akım Batı toplumunun parçası değildi ve halihazırda anaakım medyadan sorumlu olanların da desteğini almıyordu. Bu videonun başlangıçta çok daha farklı bir dinleyici kitlesine yönelik olarak tasarlanmış olduğunu söyleyebilirim. Bu kitle, içlerindeki kin ve kızgınlığı internet üzerinden aktarmak isteyen bir kesim idi.

Peki, Breivik'in videosu ne anlatmak istiyor? Elbette, Breivik'in yalnız hareket etmediğini…

Breivik'in videosunun içeriği ve kimin hazırladığı, oldukça gizemli. Açık olan şey ise, bu videonun sadece Breivik tarafından hazırlanıp denetlenmediği.

Videonun birden fazla kişi tarafından hazırlanmış olduğu gerçeği, aslında videonun içeriğinden anlaşılan bir bilgi. (22) Videonun neredeyse tamamı, muhtemelen daha önceleri Tapınak Şövalyeleri ve onların haçlı ordusu tarafından hazırlanan bir slayt gösterisinin kısaltılmış bir versiyonu. Çalışmanın büyük bölümünün, metnin hazırlanması ve sunumuyla ilgili olduğu açıkça ortada. Ancak, öyle bölümler var ki, yirmi satır metin tek bir sayfaya sığdırılmaya çalışılmış ve ancak dört-beş satırı –o da hızlı bir şekilde- okunabiliyor.

Öte yandan, video aslında profesyonel bir şekilde hazırlanmış; yani evde hazırlanıp yüklenmemiş. Slaytlar arasında belli bir ahenk var. Ancak, en sonunda, Breivik'e ait üç fotoğrafın ortaya çıkmasıyla birlikte ritim bozuluyor. Breivik'in fotoğraflarını videonun en sonuna kim eklemişse –Breivik'in kendisi de olabilir-, slayt gösterisini ilk başta hazırlayan kişiden farklı birisi olduğuna dair güçlü bir izlenimim var. Keza, farklı bir stil, hassasiyet ve niyet taşıdığı görülüyor.

Videoyu ve manifestoyu saldırılardan hemen önce göndermiş olan kişi, büyük olasılıkla, katliamların gerçekleşeceğinden haberdardı. Ve, eğer videonun birden fazla hazırlayıcısı var ise, Breivik, büyük olasılıkla, tek başına hareket etmemiş demekti. İki dokümanın da gönderilmesi, 7-22 olayının asli bir unsuru olarak görülmeli. Breivik'in amacının sadece katliam değil, görünürlük kazanmak olduğunu da iddia etmeliyim. Böylelikle, söz konusu meselelere ve cihat-karşıtlarına dair bir tartışmayı alevlendirmek istemiş olabilirdi.

Bombalama Eyleminde İzlenen Yol

Breivik'in 7-22 olaylarında, Oklahoma'da ve 1993 Dünya Ticaret Örgütü bombardımanıyla aynı bombalama yöntemini izlemiş olduğuna, geniş kesimlerce dikkat çekildi: park halindeki bir araca yerleştirilen amonyum nitrat bombası. Andrew Gumbel'in Los Angeles Times'a yazdığı bir makalede dikkat çektiği gibi, "Breivik, sadece Oklahoma bombacısı Timothy McVeigh gibi Amerikalı öncüllerinden esinlenmekten de öteye geçmiş. Kullandığı materyaller, saldırıları planlama ve gerçekleştirme biçimi ve yazdıkları, kendisinin Atlantik'in bu yakasındaki bazı önde gelen siyasi cinayet faillerinin eylemlerine aşina olduğunu gösteriyor. Breivik'in, yarı otomatik bir Glock'u vardı. Yani, McVeigh'in Oklahoma'da Nisan 1995'te gerçekleşen bombalama olayından 90 dakika sonra keskin bakışlı bir devriye gezen polis tarafından tutuklandığında üzerinden çıkanın aynısı… Breivik'in ayrıca bir adet 223 kalibreli Ruger saldırı tüfeği vardı. Tıpkı, McVeigh gibi…

Oklahoma'daki bombalama olayı

Breivik'in kendi başına amonyum nitrat kullanarak başarılı bir bomba hazırlamak üzere gerekli yeteneğe sahip olup olmadığına dair tartışma sürüyor. Ancak, 1993'te Dünya Ticaret Merkezi'ni bombalayanlar ve 1995 Oklahoma bombacılarından ikisinden birinin (Tim McVeigh ve Terry Nichols), büyük olasılıkla El Kaide'den eğitim aldıklarına dair güçlü göstergeler bulunuyor.

Meclis Uluslararası İlişkiler Komitesi Başkanı Dana Rohrabacher'in ifadeleriyle, Nichols'ın bir terörist olarak yeteneği, Filipinler'de bulunduğu sırada gelişmiş gibi görünüyor. İlk başlarda kendisi çok başarısız bombalar yapardı. Michael Fortier'in tanıklığına göre, Nichols ve McVeigh, Murrah binasını bombalamadan tam tamına altı ay önce Arizona çölünde patlayıcı bir cihazla bir test yapmışlar ve başarısızlığa uğramışlardı. Nichols'un Filipinler'e yaptığı son ziyaretten sonra, kendisi ve McVeigh, Murrah federal binasını yerle bir edecek türden acemi ancak ölümcül bir bomba imal etme melekelerine sahip oluvermişlerdi. (24)

Rohrabacher, Filipinler'de Nichols ile Ramzi Yousef arasındaki görünür bağlantıları da araştırdı. Ramzi Yousef, El Kaide bağlantılı biri olup,

1993'te Dünya Ticaret Örgütü'nün bombalanmasının ardındaki fikir hocasıydı. Yousef, ayrıca, El Kaide'nin 9-11 saldırısının ardındaki beyin olarak bilinen Halid Şeyh Muhammed'in de yakın dostu ve akrabasıydı. (25)

Araştırmacı J. M. Berger ve diğerlerine göre, "Kasım 1994'te Terry Nichols ve Ramzi Yousef, aynı üniversite kampüsünde bulunmaktaydılar." Filipinler'de Cebu kentinde bulunan ve İslamcı bir hücrenin de aktif şekilde bulunduğu Southwestern Üniversitesi'ni kastediyordu. Ardından her iki adam da aynı havaalanına ait aynı uçakta yer ayırtmışlardı. (26)

Şunu da anımsamakta yarar var: Dünya Ticaret Örgütü'ne 1993 yılında düzenlenen bombalı saldırıda, saldırganlar, bir El Kaide üyesi tarafından eğitilmişlerdi. Bu kişinin adı Ali Muhammet olup, çok büyük ihtimalle aynı zamanda ABD için çalışan bir çifte ajan idi. 9-11 Komisyonu Raporu'ndan alıntı yapmak gerekirse, aynı eğitmen 1998 yılında ABD elçiliğine yapılan saldırıyı da "yönlendirmiş" ve 9-11 saldırganlarını eğitmiş olabilirdi. (27)

Bu mantıksal bağ gösteriyor ki, Amerika'da düzenlenen tüm bu şiddet olayları, amacı, toplumun istikrarını bozup, Amerikan güvenlik güçlerinin giderek artan bütçelerini meşrulaştırmanın bir yolu olarak benimsenen bir gerilim stratejisinin parçası olabilirdi. American War Machine (Amerikan Savaş Aygıtı) adlı kitabımda, 9-11'i, bir tür "mühendislik" çalışmasından geçen derin olaylar geleneğinin bir parçası olarak görüp göremeyeceğimize dair bir bölüm ayırmıştım. ("mühendislik" kelimesini de ABD ordusuna ait bir belgede yazılanlardan esinlenerek kullanmıştım: "Askeri müdahaleyi meşrulaştırmak için bir dizi provokasyonun mühendisliğini yapmak, uygulanabilir olup, mevcut kaynaklarla gerçekleşmesi mümkündür." (28)

Breivik'in McVeigh'i taklit ettiği gerçeği, aynı örgütten oldukları anlamına gelmez. Breivik'in bilinçli bir şekilde onu taklit etmesi, bunu da eylemlerinin etrafında oluşturduğu gizem çeperini daha da vurgulamak için yapmış olması mümkündür. Ancak, Breivik'in aynı zamanda silah ve uyuşturucu tacirleriyle de dirsek teması içinde olduğunu belirtmeliyim. Bu tacirler, hem Oklahoma hem de El Kaide'nin arka planında da yer alıyorlar. Örneğin, El Kaide, her ne kadar 9-11 Komisyon Raporu inkar etse de, kesinlikle uyuşturucu ticareti yapan ve bununla desteklenen bir örgüt idi. (29)

Breivik'in Mali Kaynakları, Tek Başına Hareket Etmediğini Gösteriyor

Breivik'in mali kaynaklarına dair hazırladığı ipuçları da, gizemli bir şekilde, 7-22 için gerekenlerin ötesinde, bazı uluslararası bağlantıları olduğuna işaret ediyor. Bu durumda, mali kaynaklarının gizemi, bu olayla bağlantısız bir şekilde Norveç polisinden öğrendiğimiz gerçeklerle de güçleniyor: 2007 yılında, yani vergilendirilebilir gelirinin düşük olduğunu beyan ettiği yıl, Breivik'in banka hesabına gizemli bir şekilde 115.000 dolar karşılığı para yatırılmış. (30) Bu önemli ipucu –ki Breivik'in kendisinden gelmiyor-, "hükümetin kayıtlarına göre, daha önce iş kurma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlandığı" bir dönemde elimize ulaştı. (31)

Breivik ise, bu gizemi daha da artırdı. Keza, polise, terörist saldırılarını finanse edecek paranın on katına (altı milyon krona, yani yaklaşık 1,1 milyon dolara) sahip olduğu yönünde bir beyanda bulundu. (32) Avukatı Geir Lippestad ise, Breivik'in planlarının arasında çok fazla seyahat olduğunu ekledi:

"Kendisi, Avrupa'da birçok ülkeye, arabayla, gemiyle ve uçakla seyahat etti", demişti Lippestad. Bu ülkeler, Breivik'in manifestosunda yer alan devletlerin bazılarıyla örtüşüyor. Breivik, sorgulamalar sırasında bu devletlerin isimlerini sürekli yineledi. Lippestad'a göre, Breivik'in seyahatleri, doğrudan, saldırıların planlanmasıyla bağlantılıydı; keza son yıllarda bu seyahatlerin sayıları da artmıştı. Kendisine gerekli materyalleri temin etmeleri için sayısız kişiyle buluşmuştu ve ekipmanlarının büyük bölümünün yurtdışından geldiği yönünde bir açıklaması olmuştu. Breivik, terörist saldırıları finanse etmek için 6 milyon kronu olduğunu da açıklamıştı. (33)

Kendisinin gizli finansman kaynaklarına dair bir başka kanıt ise, Breivik'in manifestosunda yer alan bir beyan oldu. Söz konusu beyanda, "Breivik", düzenli olmayan ticari ve bankacılık faaliyetlerinden bahsediyordu: 2005-2007 yılları arasında, yarısı yatırım şirketi, diğer yarısı ise satış/taşeronluk şirketi olan E-Commerce Group AS'nin yönetici direktörlüğünü yapmış; ardından ABB ENK'yi anonim şirkete dönüştürmüştü. Şirketin toplamda 7 çalışanı vardı: 3 tanesi Norveç'te, 1'i Rusya'da, 1'i Endonezya'da, 1'i Romanya'da ve 1'i ABD'de. Yabancı şirketlere taşeronluk hizmetleri dağıtıyor ve yazılım/programlama çözümleri satıyorlardı. Burada yarı zamanlı çalışmıştı.

Bizzat kendi beyanına göre, söz konusu şirket, direniş/özgürlükle bağlantılı askeri operasyonları finanse etmek amacıyla kurulan bir paravan şirketti. Ve, her ne kadar fonlarının büyük bölümü, merkezi Antigua'da bulunan ve Avrupalı şirketlerin erişiminin bulunmadığı bir alt kuruluş üzerinden (banka hesapları diğer Karayip ülkelerinde ve Doğu Avruap'da bulunan Brentwood Solutions Limited) gönderilse de, şirket, emellerinde başarılı da olmuştu. E-Commerce Group, 2007 yılında kapanmış; fonlarının büyük bölümü ise, "alışılmışın dışında bir şekilde" Norveç'e gönderilmişti. Bundan sonraki entelektüel ve diğer operasyonlarda kullanılmak üzere… (34)

Karayipler'de küçük bir ada olan Antigua, istihbarat servisleriyle bağlantıları olan ve isimleri yolsuzluğa karışmış bankalarıyla bilinir. Örneğin, Kredi ve Uluslararası Ticaret Bankası ve İsrailli ajanları tarafından 1980'li yıllarda Medelin kokain karteline yasadışı silah satışında kullanılmıştı. (35) Manifestosuna bakılırsa açıkça Siyonizm yanlısı olan Breivik'in Antigua'dan bahsetmesinin ardında, İsrail'in de parmağı olabileceğini düşünüyor kimileri…

Aynı kişiler, Barry Rubin'in 31 Temmuz günü Jerusalem Post'ta yayımlanan ve Breivik'in saldırıda bulunduğu (ve İsrail'in Gazze ablukasını kırmanın yollarının araştırıldığı) Utoya gençlik kampının, "aslında terörist-yanlısı bir programa müdahil olduğunu" iddia eden bir makalesine atıfta bulunuyorlar. (36) Son olarak, kimi kesimler de, İsrail'deki sağ eğilimli gruplar ile daha önceleri Yahudi-karşıtı olan sağ eğilimli gruplar arasında giderek artan bağlara işaret ediyorlar. (37)

Bu makalede, İsrail'in bu yaşananlarda parmağı olup olmadığına dair herhangi bir iddiada bulunmuyorum. Ancak, şunu iddia ediyorum: Tek bir devletin içindeki gizli yapılarda değil, onları manipüle etme gücüne sahip ulus-ötesi karanlık bir güçte son kaynağı aramalıyız.

Breivik, Tapınak Şövalyeleri, ve Çıldın Nick Greger'in "Order 777"si

Kısacası, hem Breivik'in kendi hazırladığı belgeler, hem de polisten, onun banka hesaplarına dair elde edilen bağımsız raporlar şunu gösteriyor: Breivik'in işlediği suçların, henüz ortaya çıkarılmamış, çok daha üstün bir boyutu var. Breivik'in manifestosu ve videosu, bu iddiayı güçlendiriyor. Hele ki Breivik'in, Hıristiyan-Musevi Avrupa'yı savunmayı kendilerine görev addeden yeni Tapınak Şövalyeleri gibi daha geniş bir hareketin parçası olduğu düşünüldüğünde…

Manifestoya göre, Breivik, Tapınak Şövalyeleri'nin Londra'da gerçekleştirilen bir toplantısına katılmıştı. Toplantıda, sadece beş kişi vardı. Aralarında bir Rus ve Bosna'da öldürdüğü Müslümanlar'dan dolayı ceza almadan kurtulan bir Sırp da bulunuyordu. ("Oturuma, kolaylaştırıcılardan birini ziyaret ettikten sonra katıldım. O kişi, bir Sırp kumandanı ve Monrovia-Liberya'da savaş kahramanıydı.") (38)

Sözü edilen Sırp kumandanın Milorad Ulemek (Milorad Lukovic veya Legija olarak da bilinir) olduğuna dair şüphelenmek için elimizde bir takım gerekçeler var. Kendisi, Arkan Kaplanları olarak bilinen ve daha sonraları ismi Kırmızı Bereliler olarak değiştirilen Sırp paramiliter biriminin eski kumandanıydı. Söz konusu birim, Bosna'da etnik temizliği de başlatmıştı. Breivik'in manifestosunda, Kaplanlar'dan ve onların kumandanlarından (ki aralarında Raznatovic Arkan ve Ulemek de bulunuyor) birer "rol model" olarak söz ediliyor. (39)

Breivik'e atfedilen video, bir diğer Ulemekyanlısı video ile bazı çarpıcı benzerlikler taşıyor. Sözü edilen o video ise, isimlerini Order 777 olarak ilan eden, Tapınak Şövalyeleri'ne bağlı bir grubun lideri tarafından yayımlanmıştı. Liderleri, eski bir Müslüman-karşıtı terörist ve Doğu Almanya'dan gelmiş bir bombacıydı. İsmi ise, Nick Greger'di. "Kumandan Çılgın Nick" veya "madnick77" olarak da bilinirdi. Greger, oldukça fazla yeteneği ve ilgisi olan bir adamdı. Sanatçı ve yazardı. Her şeyden önce, İnternet'e takıntılı bir şekilde videolar yükleyip dururdu. "Order 777" videoları, Breivik'inkiler gibi, acilen Musevi-Hıristiyan bir Avrupa yaratılmasını savunuyor; İslam tehdidi ve BM ile ABD'nin güçlendirdiği küreselci çokkültürlülük tehdidi karşısında herkesi birleşmeye davet ediyordu. "Mesele ırk değil, din" deniyordu.

Greger'in yüklediği "Order 777 – Ölümsüzler" adlı bir video, Breivik'inkiyle biçimsel ayrıntılar açısından oldukça benzeşiyor. Ve, her iki videonun da ortak bir kişi tarafından yapılmış olabileceği iddiasını gündeme getiriyor. Okurlar her iki videoyu da izleyip yorumlayabilirler. Şunu unutmayalım ki, her iki video, iki bölüme ayrılmış ve her bir bölümde "iyimser" (yani cihat karşıtı) bir final bölümü var ve bu bölümün hemen başında, beyaz zemin üzerine kırmızı Malta haçı armasıyla bir Tapınak Şövalyesi'nin resmi…

Londra'da yayımlanan Daily Telegraph'ta Greger'in videosuna dair verilen şu açıklama, oldukça doğru:

Kendisini Order 777 olarak isimlendiren grup, Hıristiyan direniş hareketlerini bir araya getirme iddiasını taşıyor ve Tapınak Şövalyesi betimlemesini ön plana çıkarıp, "Order 777, Geri Vurur!" sloganını kullanıyor. Beraberinde de bir dizi silahlı çetenin görüntüsünün altına "hizipler birleşsin" yazısı göze çarpıyor."

Grup dahilinde, Kuzey İrlanda'dan UFF, Sırp milliyetçileri, Liberyalı ve Kongolu savaşçılar ve Güney Afrikalı neo-faşist AWB üyeleri bulunuyor.

Kliplerden birinde Bay Greger'in elinde bir Kalaşnikov var ve bir diğer klipte de ağzından şu cümleler dökülüyor: "Gelecekteki savaş, dinler savaşı olacak."

"Hülasa" (yani Breivik'in manifestosu) ile Order 777 videoları arasında bir dizi benzerlik ortaya çıkmaya başladı.

Breivik, Londra'da Tapınak Şövalyeleri2nin gerçekleştirdiği oturuma, kolaylaştırıcılardan birini ziyaret ettikten sonra katıldığını söylemiş ve "O kişi, bir Sırp kumandanı ve Monrovia-Liberya'da savaş kahramanıydı" demişti.

Hülasa ve Order 777 videolarında, Milorad Ulemek isimli bir adam görünüyor. Bu kişi, Sırp güvenlik hizmetlerinin içinde JSO denen bir birimin, yani Kırmızı Berelilerin eski kumandanı. 2004 yılında tutuklanmış ve Sırp Başbakanı Zoran Djindjic ile Sırp eski devlet başkanı İvan Stambolic'e yönelik suikastlardan suçlu bulunmuştu. Ayrıca, Sırp muhalefet lideri Vuk Draskoviç'e de suikast girişiminde bulunmakla suçlanmıştı.

Videolarda, ayrıca, Liberya'nın eski diktatörü olan ve şimdilerde savaş suçundan yargılanan Charles Taylor da gösteriliyor. Ayrıca, 2003 yılında isyancı orduda savaşmış olan "Kara Elmas" lakaplı bir kıza da yer veriliyor. (40)

Bu benzerliklere birkaç tane daha eklenebilir: slayt gösterilerinin bölümlere ayrılması, Latince bir deyimle başlamaları, kesik kesik ancak güçlü yazım stili, arka plandan yükselen, kötülük habercisi müzik, Afrika'dan sahneler, Hıristiyanlığa dair destansı figürlere yer verilmesi, "iyimser" (yani, cihat-karşıtı) sonuç bölümleri ve bu bölümlerin başında da beyaz zemin üzerine kırmızı Malta haçlı Tapınak Şövalyesi görseli… (41)

İnternet'te Nick Greger'e dair fotoğraflar var. Üzerinde Tapınak Şövalyeleri T-shirt'ü, T-shirt'ün üzerinde de Breivik'in İnternet manifestosunun ilk sayfasına koyduğu aynı kırmızı Malta haçı bulunuyor. (42)

Diğer videolarda ise, Greger, kendisini, değişmiş ve ırkçılık karşıtı olmuş bir "Hıristiyan kardeş" olarak tanıtıyor.

Ancak, bu videolarda savunulan "Hıristiyanlar", hiç istisnasız, yeniden cinayet işlemeye hazır ve nazır olan katiller… Örneğin, Greger'in başka bir videoyu özellikle kendisine ayırdığı Charles Taylor'u "Hıristiyan" olarak tanımlamalarının tek nedeni (43), kendisinin zamanında Liberya'daki elmasları yeraltından çıkarmak üzere televizyon üzerinden misyonerlik yapan Pat Robertson ile ortaklık kurması… Washington Post'ta yazan Colbert King'e göre; "Eğitimini ABD'de almış ancak Libya tarafından eğitilmiş olan Taylor, hoşgörülü herkesin karşısında bir tehdit oluşturuyor. On binlerce Liberyalının katledildiği, yüz binlercesinin ise Batı Afrika'ya doğru sürüldüğü bir ortamda, genç Liberyalı erkeklerden oluşan bir kuşak, çocuk askerlere dönüşmeleri sonucunda adeta yok oldu; kadınlar tecavüze uğradı; sakat bırakıldı. Ülke yerle bir oldu; uluslararası camia tarafından dışlandı. (44)

Greger'in videosunda övülen dokuz adamdan diğer ikisi gibi, Taylor'ın da adı, silah ve uyuşturucu ticaretine karışmıştı. (45)

Tapınak Şövalyeleri, Uluslararası Silah ve Uyuşturucu Ticareti ve Far West LLC grubu

Greger'in videosunda sözü edilmeyen bir diğer hakikat ise, ilk başta övülen dokuz adamdan ikisinin (Güney Afrikalı Eugene Terreblance ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden Laurent Nkunda) birbirlerine ideolojiyle değil, oldukça karlı bir uyuşturucu ve silah ticaretiyle bağlanmış olmasıydı. Ayrıca altı tanesi de, doğrudan uyuşturucu taciri olarak tespit edilmişti:

Charles Taylor, Liberya devlet başkanı (46);

Samir Geagea, Lübnan'da milis lideri (47);
Johnny Adair, Kuzey İrlanda'da eski Protestan milis lideri (48);
Gary Smith, İrlandalı milis tetikçisi (49);
Bily Wright; (50)
Ve en önemlisi; Breivik'in ve Greger'in kahramanı Milorad Ulemek. (51)

Ulemek, sadece milis lideri değildi; aynı zamanda Sırp mafyasına dahildi ve Zemun klanı denen örgütlenmenin içinde bulunuyordu. Söz konusu klan, şimdilerde ortadan kaldırılan gizli bir polis birimi ile Belgrat'ın banliyösü Zemun'dan gelen güçlü gangsterlerin bir birleşimiydi ve Balkanlarda uyuşturucu kaçakçılığı yapmakta, onlarca kişinin öldürülmesi ve kaçırılmasına adları karışmaktaydı. (52)

Greger'in milis liderlerinin uyuşturucu taciri haline gelmek zorunda oluşları şaşırtıcı değil. Ne de olsa yasadışı paramiliter oluşumların genellikle silahlarını yasadışı ağlardan edinmeleri gerekir. Videoda Hıristiyan uyuşturucu tacirlerinden söz edilmesi ise, devlet-dışı şiddet ile uyuşturucu ticareti arasındaki mevcut ortak yaşamı anımsatıyor. Uyuşturucu ticareti, artık devlet-dışı şiddetin yaşandığı yerlerde gelişiyor ve bu tür bir şiddete müdahil olanlar (sağcı olsun solcu olsun), varlıklarını uyuşturucuyla destekliyorlar. Bugün, dünyadaki uyuşturucu yetiştirilen ve devlet-dışı şiddetin yaşandığı temel noktalar iki farklı haritaya döküldüğünde, bu haritalar birbirinin tıpatıp aynısı olacaktır.

Ancak Breivik'in kahramanları olan Raznatovic Arkan ve Ulemek Legija açısından, uyuşturucu, kariyerlerinin çok daha ciddi ve devam eden bir kısmını oluşturuyor olmalı. Yani, sadece Bosna'da etnik temizlik ve silah edinme aracı olmanın dışında bir anlam ifade ediyor. Siyasi düzeyde Miloseviç'in kişiliğinde şekillenen Yugoslav hükümeti ve uygulayıcı olarak Zeljko Raznatoviç Arkan, Sırbistan'daki mafyayı oluşturuyordu. Bu sürece diğer üst düzey aktörler de müdahil olmuştu. Aralarında Stanko "Cane" Subotic de vardı ki, kendisi sigara kaçakçılığı sayesinde Doğu Avrupa'daki en zengin adamlardan biri oluvermişti. "Cane", İsviçre'de sürgün saltanatı yaşıyor; keza İsviçre'nin Sırbistan ile suçluların iadesi anlaşması bulunmuyor. Arkan'ın 2000 yılında öldürülmesi, bu sürecin zirve noktasını oluşturdu. Arkan, diğer tüm kriminal gruplardan şantajla para kopartıyordu ve o denli dokunulmaz görüyordu ki kendisini, bodyguard'ı olmadan sokağa çıkıyordu. Zemun klanı, onun yerini aldı. "Arkan'ın öcünü alma bahanesi altında, Zemun klanı bundan sonraki yıllarda her türlü rekabeti ortadan kaldırdı ve en sert tekeli oluşturdu. Ne iş yapacaksanız onlarla yapmanız gerekiyordu." (53)

Rus kaynakları, Ulemek'I Vladimir Filin ile bağlantılandırmışlardı. Filin, Far West LLC grubunun Rus lideriydi. Söz konusu grup, uyuşturucu ve silah kaçakçılıyla suçlanan eski Sovyet askeri istihbarat görevlilerinden oluşmaktaydı. (54) Aslında, söylenene göre Ulemek Filin'e o denli yakındı ki, Far West grubu, Ulemek'in hapse atılmasıyla "tehdit edilmişti". (55) Aralarında muhtemelen şöyle bir bağlantı vardı: Sırp ve Rus organize suç örgütleri (ki Far West de bu kapsamdaydı), sadece uyuşturucu ticaretine değil, Karadeniz'deki limanlardaki haraçların güvenliğini sağlamaya da müdahil olmuşlardı. (56)

Breivik, Destabilizasyon, Far West, ve Küresel Gölge Elitler

Far West, Zemun çetesi gibi yerel bir uyuşturucu mafyası olarak düşünülmesin. Daha ziyade, organize suç ile (ki içine uyuşturucu ticareti de giriyor) küresel istihbarat ve kurumsal yapılanma arasında çok-boyutlu bir kilit unsur olarak okunmalı. Başlangıçta Afganistan'da Sovyet askeri istihbaratı GRU'nun kurduğu bir grup olarak ortaya çıkan Far West, o dönemlerde narkotikle bağlantılı konularda sorumluluk üstlenirdi. Daha sonraları tüm dünyaya yayıldı ve şimdilerde İsrail, Türkiye, Suudi Arabistan, Rusya, İngiltere ve ABD'deki istihbarat ağlarıyla bağlantıları var. (57)

Bu konuda altı yıl önce yazmış olduğum gibi, grubun iş dünyasındaki kolu olan Far West Ltd'nin (şimdiki ismiyle Far West LLC), Kafkaslar'da jeopolitik gerekçelerle Halliburton ile anlaşmaları bulunmaktaydı ve bu anlaşmalar, CIA tarafından da onaylıydı. Ayrıca, 2001de FEMA'nın başındaki Joe Albaugh ve Başkan'ın küçük kardeşi Neil Bush ile bağlantılı bir grup olan Diligence LLC ile de Irak'ta bir takım anlaşmalar yapmışlardı. Far West'in başındaki kişi, kısa süre önce, "Amerikalı tanınmış bir şirketin, onların ajansının kurucu ortağı olduğunu" söylemişti.

Normal siyasi ve ideolojik farklılıkların ötesine geçen tüm bu bağlantılardan dolayı, bu grubu bir "meta grup" olarak nitelendirdim. Tıpkı uyuşturucu bankası BCCI gibi. Bu banka, birçok açıdan, bu grubun öncülüydü. (58)

Far West meta-grubu ile onun "çatısı" veya koruyucusu arasındaki farklılığı biraz daha açalım. Far West, farklı noktalarda konuşlanmış yapılar ve ağların çok-uluslu bir şekilde birbiriyle bağlantılandırılmasından oluşmaktaydı. Onu kullananlar ve koruyanlar, tek bir yapı değil, ulus-üstü bir ortam oluşturmuşlar; herhangi bir mevzi veya örgüte bağlanmamışlardı.

Bu koruyucular ise, David Rothkopf'un tanımlamasıyla "yasadışı gölge elitler"in bir kısmını oluşturuyordu ve etkileri, yasadışı ve konvansiyonel olmayan araçlardan kaynaklanmaktaydı. (59) Bu tür gayriresmi elitler, aslında marjinal de değillerdi. Örneğin Khashoggi, yaşamını kaleme alan Amerikalı yazar tarafından bir keresinde "dünyanın en zengin adamı" olarak nitelendirilmişti. (60) Rus silah taciri Victor Bout ise –ki kendisi Liberyalı Charles Taylor ve Ukrayna'da Far West ile silah anlaşması yapmıştı- "modern silah piyasasının Bill Gates veya Donald Trump'ı" olarak adlandırılıyordu. (61)

Dünya çapında en zengin 225 kişinin toplam refahının dünya nüfusunun daha yoksul olan yarısının yıllık gelirine eşit olduğu bir çağda (62), yasadışı servetin oluşturduğu güç ve etkinin, dünya meselelerini şekillendirmede temel güç olduğu iddia edilebilir. Ve şurası da açık ki, bu gölge elitler arasında kimileri, Breivik'in suçlandığı fillerden yarar sağlıyorlar: özellikle de "toplumun temel işlevlerinin istikrarını bozmak veya zarar vermek" ve "halkta ciddi bir korku yaratmak." (63)

American War Machine adlı kitabımda, Far West'i, daha büyük bir savaş aygıtının unsuru olarak tanımlamıştım. Özellikle de, istikrarı bozmadaki temel amacı ideolojik olmayan, daha ziyade "kendi iş fırsatlarını kolaylaştıracak ve gelecekteki sözleşmelerin temelini oluşturan kaosu yaratacak koşulları desteklemek" olan, daha büyük bir savaş makinesinin ve spesifik olarak "süregiden destabilizasyon makinesi"nin bir unsuruydu. (64)

Bu da bizi yeniden Ulemek ve Filin'e geri döndürüyor. Bu iki kişinin bağlantıları, ideolojik olmaktan ziyade iş amaçlı olmalıydı. Ulemek, Müslüman azınlıkları öldürmekle uğraşıyordu; Far West'in üyeleri ise (ki aralarında Müslümanlar da vardı), Rusya içindeki etnik Müslüman cihatçıları desteklemekteydiler. Ancak Ulemek ve Filin, tıpkı Greger ve Breivik'te olduğu gibi, tek bir hedef doğrultusunda ortak bir çıkar paylaşmaktaydılar: mevcut toplumun istikrarının bozulması. Onların faaliyetleri açısından –paramiliter şiddet olsun, silah ticareti, uyuşturucu ticareti olsun fark etmez-, destabilizasyon yararlı ve hatta gerekliydi.

Elbette, istikrarın bozulması sadece uyuşturucu tacirlerinin işine yaramaz. Aynı zamanda, güç bürokrasileri ve özel askeri şirketler için de iş olanağı yaratır; keza onlar da, istikrarı bozulmuş ülkelere müdahale etmekle uğraşırlar. Sonuç olarak, uyuşturucu ticaretine karışmamış olan, ancak bu ticaretin ürünlerinin bankaya yatırılması sonucunda zengin olan yasadışı elitler açısından bir gelir kaynağına dönüşür tüm bunlar…

Dolayısıyla, hem psikopat bir soykırımcı hem de dünya düzenine bir tehdit olarak kınanan Breivik, işleri, dünya düzeninin destabilizasyonundan yarar sağlamak olanlar açısından yararlı biri olarak görülebilir.

Sistemik Destabilizasyonun Gerisinde ne var? Derin Devlet mi, yoksa Ulus-ötesi Karanlık Güçler mi?

Breivik'in manifestosu ve videosu, belli noktalara döşenmiş ipuçlarından oluşan, gerçek bir vişne bahçesi adeta… Bu bahçeden, birbirine alternatif olabilecek açıklayıcı senaryolar seçip almak mümkün. Benim açımdan ise, American War Machine'de ortaya attığım çifte hipotezi yinelemek için yola çıktım:

1) Dünyanın büyük derin olanlarının çoğunda sistemik bir destabilizasyon kaynağı olmayı sürdüren bir ortam söz konusu.

2) Sistemik destabilizasyonun bu karanlık çehresiyle uluslararası uyuşturucu ticareti arasında bir bağlantı var. (65)

Bu makalede, 7-22 olaylarının, bu çifte hipoteze bir ön doğrulama sunduğunu göstermeye çalıştım. Bunun için de Breivik-Ulemek-Filin bağlantısını inceledim.

Öyle bir an geldi ki, İtalya'da Fontana meydanının bombalanması olayı veya Türkiye'deki Şemdinli'de patlayan bomba hakkındaki gerçekleri aktarırken, tüm bu derin olayların kaynağını, bu ülkelerdeki derin devlet yapılarında aramaya başladım. Bunun içine Amerika'da CIA da dahil. Ancak, American War Machine'de, bu tür derin olayların nihai kaynağından şüphe etmek için, ülkelerdeki derin devlet yapılanmalarının ötesine bakarak, çok daha az yapılandırılmış ve bazen derin devlet yapılarını bile manipüle etme gücüne sahip, ulus-ötesi derin güçleri incelememiz gerektiğine dair gerekçeler sunmuştum. (66)

2010 yılında Moskova'da Afgan Uyuşturucu Üretimi Uluslararası Forumu'na davet edilmiştim. Orada narkotikle mücadele uzmanı kıdemli bir Rus görevliyle tanıştım. Kendisiyle uzun ve hararetli bir konuşmamız oldu. O sırada bana şöyle demişti: "Yıllardır uyuşturucu ticaretiyle mücadele etmeye çalışıyorum ve şu ana dek ne uğruna mücadele ettiğimi bile tam olarak bilmiyorum." Benim yanıtım ise şu şekilde oldu: "Biliyor musunuz, bir sonraki kitabımın 5.sayfasında da neredeyse aynı şeyi söylemiştim." (American War Machine'in 5.sayfasında, CIA'in küresel uyuşturucu bağlantısına atıfta bulunmayı tercih ederken, bu gücü net bir şekilde tanımlamaya çalışmadığımı, daha ziyade "tam olarak anlayamadığım derin bir güç veya güçleri betimlemeye çalıştığımı" belirtmiştim.")

7/22 olayları, bu derin gücün gizemini çözmeye yetmedi. Ancak, yine de bu gücün şu anda sahip olduğu anlamı vurgulamaya yardımcı oldu.

http://www.japanfocus.org/-Peter_Dale-Scott/3590

MALUM İMPARATORLUK: ABD'NİN JEOPOLİTİĞİ

Stratfor

Kuzey ve Güney Amerika'da yaşayan neredeyse tüm halklar gibi, Amerikalıların çoğunun kökü, günümüzde ABD olarak bilinen topraklardan gelmiyor. Bir düzine farklı Batı Avrupa devletinden gelen farklı insan toplulukları bu topraklarda yaşıyor. Bunlar, daha yüzlercesi ile birlikte küçük gruplar halinde toplanmışlar. Yeni Dünya'daki birimlerin tümü, modern bir ulus kurma mücadelesi verdiler. Brezilya, söz konusu mücadelenin ne denli zorlu olabileceğine dair mükemmel bir örnek sunarken, ABD ise, spektrumun tam ters noktasına denk düşüyor.

Amerikan coğrafyası, oldukça etkileyici. Büyük Mississippi Havzası'nın, Intracoastal Waterway ile birlikte oluşturduğu seyrüsefere elverişli su yolunun uzunluğu, dünyanın geri kalanından çok daha uzun bir alana yayılır. American Midwest ise, bu suyoluyla kaplanmıştır ve dünyanın en geniş ve bitişik tarım arazisi parçasını oluşturur. ABD'nin Atlantik Kıyısı ise, Batı Yarımküre'nin geri kalanından çok daha büyük limanlara sahiptir. İki devasa okyanus ise, ABD'yi Asyalı ve Avrupalı güçlerden tecrit ederken, çöller ise ABD'nin güneyde Meksika ile sınırını oluşturur. Göller ve ormanlar da, Kanada'daki nüfus öbeklenmelerini ABD'dekilerden ayırır.

ABD'nin elinde, dünya üzerindeki diğer ülkelerden çok daha fazla sermaye, gıda fazlası ve fiziki tecrit imkanı bulunuyor. Dolayısıyla Türkler gibi Amerikalılar da, kim oldukları için değil, daha ziyade nerede yaşadıkları için önemliler.

Kuzey Amerika Çekirdeği

Kuzey Amerika, Kuzey Yarımküre'nin ılıman kuşağında konumlanan üçgen şeklindeki bir kıtadır. Yeterince büyük olup, kuzey bölgeleri Kuzey Kutbu'na ulaşır; güney bölgeleri ise tropikal kuşağa. Kıtadaki rüzgar akımları, batıdan doğuya doğru nem taşır.

İklim açısından kıtada kuzey-güney yönlü yağış kuşakları bulunur ve bu kuşaklar, büyük ölçüde kıtanın kara parçasının topografyası tarafından şekillenir. Rocky Dağları, Kuzey Amerika'nın kuzey ve orta kesimlerinin üçte birlik bölümünü kapsar ve sıradağların doğusunun yağmur almamasına neden olur. Bu bölgeye "Yüce Ovalar" (Great Plains) adı verilir. Yarı-kurak bölgenin doğusunda ise, Kanada ve American Midwest'in yeterince sulanan büyük çayırlıkları bulunur. Bu bölgede, yeryüzünün en büyük ve en verimli sulanabilir arazisi vardır.

Söz konusu edilen tarıma elverişli arazinin doğusunda, Appalachians olarak bilinen ikinci sıradağlar bulunur. Bu dağlar, Rockies'den daha alçak ve seyrektir. Öte yandan, ekonomik gelişim ve hareketlerin önünde önemli bir engel teşkil eder. Bununla birlikte, dağların fazla yüksek olmaması ve East Coast'un kıyısında geniş bir ovanın bulunması, Great Plains'in yağmuru kesen etkide bulunmasına yol açmaz. Sonuç olarak, East Coast (Doğu Kıyısı) kıyısındaki ova bölgesi, yeterince sulanmaktadır.

Kıtanın kuzey ve doğu bölgelerinde, söz konusu boylamsal düzen yeterince net değildir. Great Lakes (Yüce Göller) bölgesinin kuzeyinde Canadian Shield (Kanada Kalkanı) yer alır. Söz konusu bölgede devamlılık arz eden buzlanma, yüzeydeki toprağın büyük bölümünü ortadan kaldırmıştır. Bölgenin soğuk iklimi de hesaba katıldığında bunun anlamı, söz konusu arazilerin, güney veya batıdaki bölgelerdeki kadar verimli olmadığı ve bu nedenle de günümüzde fazla bir nüfus barındırmadığıdır. Güney'de –yani Meksika'da-, Kuzey Amerika anakarası, 5000 kilometreden 2000 kilometreye daralır; bazı bölgelerdeki genişlik 1000 kilometreden bile azdır. Meksika uzantısı, aynı zamanda Rocky Mountain/Great Plains boylamsal bölgesinde de karşımıza çıkar ve Kanada'nın çayırlık alanları veya American Midwest'teki gibi tarımsal faaliyet olanakları bulunmayan, geniş, kurak ve düzensiz yükseltileri olan bir bölgedir.

Kıtanın nihai coğrafi bölümü ise, değişken derinliklerdeki kanalıdır. "Orta Amerika" olarak bilinen bu bölgede birbirinden izole kent-devletler bulunur. Bölge aşırı nemli ve kayalık olduğundan, fazla gelişme imkanı bulamamıştır. Amerika'daki iki kıtanın birleştiği bir dizi dağ ve bataklıktan dolayı, bunları birbirine bağlayan karayolu ağı henüz bulunmuyor ve iki Amerika, birbirine sadece dolaylı yoldan bağlanıyor.

Kuzey Amerika'nın en kendine özgü ve önemli unsuru, kıtanın ortasından geçen nehir ağı. Söz konusu ağın boyutları dünyadaki birçok başka nehirden daha büyük olsa da, bu ağı önemli kılan tek sebep bu değil. Nehrin yan kollarının çok azı yüksek eğimlerden başlıyor ve bu da, nehirlerin büyük bölümünü seyrüsefer için uygun hale getiriyor. Mississippi'nin durumunda ise, seyrüseferin başladığı bölge –Minneapolis'in tam kuzeyi- denizden içe doğru 3000 kilometre uzunluğunda bulunuyor.

Söz konusu ağın içinde altı farklı nehir sistemi bulunuyor: Missouri, Arkansas, Red, Ohio, Tennessee ve elbette Mississippi. Bu sistemin birleşik doğası, bölgenin yararlılığını ve potansiyel olarak ekonomik-siyasi gücünü artırıyor. Öncelikle, su üzerinden malların sevkiyatının yapılması, bu malların karadan sevkedilmesinden çok daha ucuz. Her ne kadar spesifik oran, teknolojik çağ ve yerel topografyaya bağlı olarak değişkenlik gösterse de, ABD'nin petrol çağında, su yoluyla taşımacılığın maliyeti, kara taşımacılığından 10 ila 30 kez daha ucuz. Bu basit gerçeklik, deniz taşımacılığı seçenekleri fazla olan ülkeleri, karasal seçeneklerle sınırlı olan ülkelerle kıyaslandığında sermaye açısından aşırı zengin hale getiriyor. Bu etmen, son beş yüzyıldır varlıklarını sürdüren büyük ekonomik güçlerin (Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD) durumunu açıklayan temel neden aslında…

İkinci olarak, Büyük Mississippi Havzası'nın boşaltma alanı, büyük ölçüde Kuzey Amerika'nın sulanabilir arazilerine uzanıyor. Normal koşullarda, American Midwest kadar büyük tarımsal araziler, gereğince kullanılmazlar; keza bu arazilerin ürünlerini çok daha kalabalık bölgelere taşımanın maliyeti, tarım ekonomisini önemli oranda kesintiye uğratır. Bu noktada Avrasya stepi, mükemmel bir örnek teşkil eder. Kara taşımacılığının tam potansiyeline erişmesi için devasa taşımacılık ağlarının kurulması gerekiyor.

Üçüncü olarak, nehir ağının bütünlüğü, siyasi entegrasyonu büyük oranda kolaylaştırıyor. Havzada yaşayan tüm halklar, aynı ekonomik sistemin parçası olup, sürekli temas halinde bulunuyorlar ve ortak çıkarlara sahipler. Bölgesel eğilimler halen gündemde; ancak burası, farklı nehir sistemlerinin farklı ulusal kimliklere yol açtığı Kuzey Avrupa'dan farklı.

STRATFOR'un niçin sınır hatları yerine seyrüsefere uygun nehirlere bu denli kafayı takmış olma-

sının nedenini de kısaca açıklamak gerekiyor. Öncelikle, seyrüsefere uygun olan nehirler, tanımları gereği, sınır hattının kara bölgesine iki kez ulaşıyor; keza nehirlerin iki kıyısı bulunuyor. İkinci olarak, nehirler, gelgitten etkilenmiyor; bu da destekleyici altyapının inşasını ve bakımını büyük oranda kolaylaştırıyor. Üçüncü olarak, gelgit kabarmaları, genellikle okyanuslardaki gelgitlerle eş zamanlı oluyor; bu da okyanus limanlarının tahliyesini gerektiriyor. Ancak bunların hiçbirisi, kıyı limanlarının sermaye yaratma konusundaki yararlılığını ortadan kaldırmıyor.

Büyük Mississippi Havzası'nın sağladığı ham gücü daha da artıran başka üç unsur daha var:

● Kuzey Amerika'nın kıyı hattının oldukça sert girinti çıkıntıları var; bu da, bölgeye, korunaklı körfezlerin ve doğal, derin su limanlarının sağladığı refahı taşıyor. Örnek olarak, St.Lawrence Körfezi, San Francisco Koyu, Chesapeake Koyu, Galveston Koyu ve Long Island Sound / New York Koyu gösterilebilir.

● Great Lakes, Büyük Mississippi Havzası'ndan farklı olarak, seyrüsefere imkan tanımıyor. Bunun da nedeni, kışların sert geçmesi ve Niagara şelaleleri gibi engellerin varlığı. Bununla birlikte, geçtiğimiz son 200 yıl boyunca, özellikle Kanada tarafından göllerin üzerinde tam seyrüseferi sağlamak üzere gerçekleştirilen yoğun hidrolojik mühendislik faaliyetleri tamamlandı. 1960 yılından beri, Great Lakes, ikinci bir su taşımacılığı sistemi sağladı ve böylelikle çok daha büyük kara parçaları, verimli kullanıma yönelik olarak açılmış oldu; Kuzey Amerika'da sermaye yaratımı için çok daha büyük bir kapasite sağlandı. Bu sistem ise, Kanada'nın soğuk bölgelerinden ziyade, özellikle ABD'de daha ılıman topraklar için faydalı oldu. Ancak, Great Lakes, Kanada'nın iç bölgelere erişmek için yegane deniz taşımacılığı opsiyonu olduğu için, bu sistemin inşasında gereken mühendisliğin büyük bölümünün maliyetini, Amerikalılar değil, bizzat Kanadalılar karşıladı.

● Kıtanın doğusu ve körfez kıyılarına paralel olan adalar, Mississippi üzerindeki nehir trafiğinin, güneyde Rio Grande'ye, kuzeyde de Chesapeake Koyu'na dek korunaklı bir şekilde ilerlemesine izin veriyor. Okyanus nehri işlevi görmesinin yanı sıra, ada dizisinin Mississippi deltasına yakınlığı, Mississippi üzerinde her türlü gemicilik faaliyeti için bir uzantı sağlıyor.

Dolayısıyla, Büyük Mississippi Havzası, kıtanın çekirdeğini oluşturuyor ve bu çekirdeği kim kontrol ederse, Doğu Kıyısı'nı ve Great Lakes bölgelerini de kontrol etmiş sayılıyor. Ayrıca, bir dünya gücü olacak kadar tarım, taşımacılık, ticaret ve siyasi birlik kapasitesini elinde bulundurmuş oluyor. Tüm bunları yaparken de, küresel sistemin geri kalanıyla temas kurmasına gerek kalmıyor.

Elbette Kuzey Amerika, salt bu çekirdek bölge ve yakın çevresinden ibaret değil. Büyük Mississippi Havzası'nın kuzeyinde, Erie Gölü'nün ve Ontario Gölü'nün kuzeylerinde, Kaliforniya'nın Central Valley'sinde, Pasific Northwest'te, Orta Meksika'nın yüksek arazilerinde, Veracruz bölgesinde ve Atlantik kıyısında da tarım arazileri bulunuyor.

Ancak tüm bu bölgeler bir araya geldiğinde bile, American Midwest'ten çok daha küçük boyuttalar ve tarımsal olarak onun kadar ideal sayılmazlar. Great Lakes'in doğal koşulları seyrüsefere uygun olmadığı için, çok daha maliyetli kanalların inşa edilmesi gerekiyor. Güney-Orta Kanada'nın çayırlık bölgelerinde ise, nehir taşımacılığı sistemi bulunmuyor. Kaliforniya'daki Central Valley, sulama gerektirirken, Meksika'nın yüksek arazileri ise, yarı kurak olup, seyrüsefere uygun herhangi bir nehir barındırmıyor.

Amerika'nın Atlantik kıyısındaki nehirler ise, ya uzun değiller, ya da birbirleriyle herhangi bir bağlantıları bulunmuyor. Bu yüzden de, Kuzey Avrupa'daki nehirlere daha çok benziyorlar; keza birbirlerinden ayrık oluşları, ekonomik faaliyetlerin belli bölgelerde toplanmasına yol açıyor ve birbirinden farklı siyasi kimlikleri güçlendiriyor; bölgeyi birleştirmek yerine ayrıştırıyor. Böylesi yerel kimliklerin oluşumu ise, ulusal kimliklerin aksine, zamanında Amerika'daki İç Savaş'a katkıda bulunmuştu.

Öte yandan, bu ikincil bölgelerin yararları, aynı oranda paylaştırılmış değil. Meksika'da, seyrüsefere uygun tek bir nehir bile yok. Meksika'daki tarım bölgeleri birbirleriyle bağlantısız olup, bu ülke iyi sayılabilecek birkaç doğal limana sahip. Meksika'nın kuzeyi aşırı kurak; güneyi ise aşırı yağış alıyor. Dahası, her iki bölge de aşırı dağlık. Tüm bu özellikler ise, büyük çaplı nüfus merkezlerinin oluşumuna veya tarımsal faaliyetlerin güçlendirilmesine imkan tanımıyor. Buna ek olarak, söz konusu bölge oldukça engebeli olunca, taşımacılık faaliyetleri de pahalı hale geliyor. Tüm bunların sonucunda, kuzeyde yasaları hiçe sayan kartel araziler doğuyor; güneyde ise ayrılıkçı faaliyetler artıyor.

Kanada'nın deniz taşımacılık bölgeleri, Meksika'dakilerden çok daha üstün durumda; ancak ABD'dekilerle kıyaslandığında çok daha sönük. Great Lakes, sadece mühendislik faaliyetleri gerektirmekle kalmıyor; aynı zamanda toprakları ABD ile de paylaşılıyor. Ayrıca, St.Lawrence Deniz Yolu, tek uygun seçenek iken, nüfus merkezlerinin gelişmesine uygun olmayacak kadar soğuk bir bölgeye hizmet veriyor. Kanada, doğal olarak seyrüsefere uygun olan nehirleriyle övünüyor ve bu nehirler, Kanada'nın kırsal bölgelerini –özellikle de çayırlık alanları ve Britanya Kolombiyası bölgesini- taşımacılığın çok daha ucuz olduğu, daha geniş toplulukların yerleşimine uygun iklime sahip olan ve piyasaların çok daha kolay erişilebildiği ABD ile entegre olmak üzere çok daha çekici kılıyor. Öte yandan, Canadian Shield, kalkınma fırsatlarını sınırlıyor. Bu büyük bölgede, kano ve piknik yapmaya çok elverişli bir ortam var; ancak ne tarım ne de yerleşim için uygun değil.

ABD, kıtanın bağımsız ve bağlantılı okyanus erişiminden faydalanan çekirdeği üzerinde kesintisiz bir denetim kurdukça, ülkenin kuzey ve güney sınırlarındaki spesifik bölgeler, kıta politikalarından bir şekilde etkilenmiyor. Güneyde, Chihuahuan ve Sonoran çölleri, her iki yönde de önemli bir engel oluştururken, aşırı sığ bir bölge olan Rio Grande'yi makul bir sınır hattı haline getiriyor. Kuzey'de ise, Great Lakes, bölgenin ortasında ideal bir kırılma noktası oluşturuyor; ancak bu hattın sınırın geri kalanı ile bağlantısı yok. Göllerin doğusunda alçak dağlar ve cansız ormanlar bulunuyor.

ABD-Kanada sınırının batıdaki son noktası, bazı sınır anlaşmazlıklarının olabileceği tek nokta. Dünyanın en iyi doğal limanlarından biri olan Puget Sound'un girişinde, Vancouver adası bulunuyor. Bu limanın büyük bölümü ABD sınırları içinde bulunurken, ada ise Kanada sınırları dahilinde. Britanya Kolombiyası'nın başkenti olan Victoria ise, tam da bu sebepten ötürü, söz konusu stratejik adanın güneyinde yer alıyor. Bununla birlikte, British Columbia'nın Toronto bölgesinden 3000 kilometre uzakta oluşu ve Britanya Kolombiya'sı ile American West Coast arasında bir nüfus dengesizliğinin olması, Kanada'nın topraksal bir saldırganlık içine girme olasılığını büyük ölçüde ortadan kaldırıyor.

ABD'nin Coğrafi Tarihi

ABD'nin tarihi, 13 isyancı koloninin Kuzey Amerika kıtasının doğu kıyıları boyunca yerleşmesiyle başlar. Ancak, bir birim olarak ABD, ilk başlarda pek tekin bulunmuyordu. Fransa ve İspanya, kıta topraklarının bir bölümünü denetim altında tutuyorlardı. Bu 13 koloninin büyük bölümü, hafif bir şekilde Avrupa standartlarına göre iskan edilmişlerdi. Bununla birlikte, tam tamına Avrupalı şekilde tasarlanan tek hakiki kent, Philadelphia olmuştu. Söz konusu koloniler, fiziksel bir altyapı ile birbirlerine bağlanırdı. Buna ek olarak, nehirler, kıyı ovası boyunca batıdan doğuya akarlar; bu da bölgesel kimliklerin birleşmek yerine ayrışma eğilimini güçlendirirdi.

Ancak, genç ABD'nin iki avantajı vardı:

● Hiç istisnasız tüm Avrupalı imparatorlukların, Yeni Dünya'da ellerinde tuttukları parçaları, ikincil önemde görmeleri… Keza, onlar için asıl oyun, farklı bir yarımkürede ve farklı bir kıtada oynanıyordu. Avrupa'nın denizaşırı kolonileri, ya ilave bir gelir kaynağı, ya da Avrupa'nın poker masasındaki bir koz olarak algılanıyordu. Avrupalıların ilgisi başka yöne kayınca da, genç Amerika'nın kendisine Avrupalıların baskılarından muaf bir gelecek tasarlaması mümkün hale geldi.

●ABD'nin ilk dönemlerinde ciddi bir coğrafi sorun yaşanmadı. Bariyer işlevi gören ada sistemi ve

yerel nehirler, East Coast boyunca hızlı bir kültürel ve ekonomik yayılma sağlayan seçenekler sundu. Kıyılardaki ovalar yeterince büyüktü ve gerek kentlerin gerekse tarım arazilerinin düzenli şekilde yayılmasına imkan verecek kadar iyi sulanmaktaydı. ABD'nin kurulduğu ilk yıllarda görece bir barış ortamında yaşaması mümkündü; önünde herhangi bir büyük ölçekli askeri-ekonomik sorun bulunmuyordu; dolayısıyla büyük bir orduya da sahip olunmasına gerek yoktu. Genç ülkenin sahip olduğu tüm enerji, varlığını daha sürdürülebilir kılmak üzere harcanabilirdi. Mükemmel tarım arazilerine dek uzanan güçlü bir doğal taşımacılık ağı da göz önüne alındığında, Kuzey Amerika'nın orta bölgesini kim kontrol ederse, onun büyük bir güç odağı haline geleceği belliydi.

Jeopolitik Gereklilikler

Tüm bu temel unsurlar bir arada düşünüldüğünde, Amerika'nın önünde, başarılı bir ulus olmak için bir takım yükümlülükleri bulunuyordu. Bunlar, ulusal politika bağlamında pek sözü edilen unsurlar olmasalar da, birçok hükümetin takip ettiği ve coğrafya tarafından belirlenen bazı bilinçaltı kurallar söz konusuydu. Genellikle söz konusu gereklilikler belli bir düzen içinde yerine getirilmekle birlikte, aşağıda sözü edilen ilk iki ve ikinci iki yükümlülükler arasında örtüşme yaşandı.

1. Büyük Mississippi Havzasının denetimi

Yeni kurulan ulus, eski sömürgeci efendisi karşısında oldukça kırılgan konumdaydı. İlk 13 koloni, ekonomik olarak Britanya İmparatorluğu'na bağımlıydı ve diğer Avrupalı güçlerle ticaret yapması için, Britanya'nın halen egemenlik kurduğu denizler üzerinde belli bir cesaret sergilemesi gerekiyordu.

Bir kıyı topluluğunun deniz gücünden korunmasının iki yolu var:

- Onu bir başka donanma ile çevrelemek (Ancak donanmalar aşırı pahalı idi)
- Denize bağımlı olmayan topraklar geliştirmek (İşte bu noktada ABD, büyük bir güç olmak için gereken temeli hazırladı; keza Kuzey Amerika'da sunulan stratejik derinliği, Büyük Mississippi Havzası sağlıyordu.)

Böylesine bir stratejik derinliğe erişmek, hem askeri hem de ekonomik olarak bir zorunluluktu. Amerikan halkı, birkaç istisna dışında, kıyı bölgelerine dayanır ve bu tür istisnalara bile –Philadelphia gibi- nehirler yoluyla kolaylıkla erişilebilir. ABD'nin İngiliz emperyal sistemine bağımlı olmasının tek nedeni, sadece bitmiş ürünler ve piyasalar değil, ayrıca, tarımsal olmayan –özellikle de demir ve kömür cevherleri- hammaddelerdi. İç toprakların yaygınlaşması, Amerikalıların Appalachian Dağları'ndaki madenler dışında ilave kaynaklar bulmalarını sağladı. Ancak, bu dağların da belli sınırları vardı. Appalachian dağları, İsviçre'deki Alplerle kıyaslanamazdı; ancak anakaranın içine doğru her türlü derin ve hızlı ilerleyişi kontrol edebilecek kadar engebeliydi. Ohio Nehir Vadisi'ne erişim bile, büyük ölçüde, Appalachian'lar tarafından engelleniyordu. Ohio nehrinin önünde bir engel daha vardı: Fransız toprağı Louisiana'nın batı kıyısındaki Mississippi'ye dek ulaşabilmek.

ABD, bu sorunu üç aşamada çözdü:

- 1803 yılında Louisiana topraklarını doğrudan Fransa'dan satın aldı. Napolyon savaşlarının olduğu söz konusu dönemde, Fransa'nın hem nakit paraya ihtiyacı vardı, hem de oldukça geniş, ancak az yerleşimin olduğu, üstelik farklı bir yarımkürede bulunan bir toprağı savunmak gibi bir güvenlik külfetinden de kurtulmak istiyordu. Bu satın alım sonucunda ABD topraklarının boyutu iki katına çıktı ve hem Mississippi hem de Missouri nehir havzalarının neredeyse tümü üzerinde doğrudan mülkiyet sahibi oldu. Bu satın alım sırasında New Orleans kentini de topraklarına katan ABD, böylelikle tüm su bölümü çizgisi üzerinde tam denetim sağladı. Bu toprakları satın aldığında karşılaştığı ikinci sorun ise, söz konusu arazilerin geliştirilmesiydi.
- Farklı bir güzergahın inşası - Ulusal Yol (bir diğer ismiyle Cumberland Yolu). Söz konusu proje, 1818 yılı itibariyle Baltimore'u öncelikle Cumberland'a bağladı; ardından da Ohio Nehri Vadisi'ni Wheeling'e. Ardından ise, Ohio, İndiana, İllinois boyunca yollar genişletildi; ta ki 1840'lı yıllarda Jefferson City'ye ulaşana dek. Böylelikle, Ohio, İndiana, İllinois ve Missouri'ye doğrudan yerleşme imkanı doğdu ve Michigan, Wisconsin, Iowa ve Minnesota'ya ilk erişim sağlandı. Yüzyılın önemli bir bölümünde, söz konusu bölge, ülkenin en yoğun trafiğine sahne oldu ve Amerikalıların sadece yeni Louisiana topraklarına yerleşmelerine imkan vermekle kalmadı, aynı zamanda 1787'de Britanya'dan alınan arazilerden de yararlanmalarını sağladı. Söz konusu yol tamamlandığında, ilk 13 koloni, bir dış gücün meydan okuyamayacağı bir güzergah üzerinden Büyük Mississippi Havzası'na bağlanmış oldu.
- Ulusal Yol, bir dizi yerleşim yoluyla genişletildi. Bunların en önemlisi ve meşhuru, Oregon Yolu oldu ve söz konusu yol, çok daha geniş topraklara erişimin önünü açtı. Kansas, Nebraska, Wyoming, İdaho ve Oregon'da yerleşimler başladı. Daha sonraki yerleşim yolları ise, Montana, Colorado, Utah, Nevada ve Kaliforniya'ya dek uzandı. Söz konusu yollar, 1840'ların başında oldukça aktifti; ta ki 1869'da ülkenin ilk kıtalar-arası demiryolu tamamlanana dek. Söz konusu proje tamamlanınca, Doğu Kıyısı-Batı Kıyısı arasındaki yolculuk süresi altı aydan sekiz güne düştü ve maliyetler de %90 oranında azaldı. Böyleliyle, Amerika, geniş topraklar üzerinde hegemonyasını kurmaya başladı.

Louisiana'nın satın alınması, Ulusal Yol ve Oregon Yolu, insanlık tarihinin en büyük ve en hızlı kültürel yayılmasını kolaylaştırdı. Tüm süreç, baştan sona, 70 yıldan kısa sürdü. Ancak, sürecin son aşaması –yani Batı Yakası'nın güvenliğinin sağlanması- Amerika'nın güvenliği açısından elzem değildi. Kolombiya Nehri Vadisi ve Kaliforniya'da Central Valley, Amerikan toprakları için kritik önem arz etmiyor. Ancak bu topraklar, ABD'ye Pasifik ticaret havzasına tam erişim sağlıyor.

2. Büyük Mississippi Havzası'nın önünde karasal tüm tehditlerin yok edilmesi

Genç ABD'nin önünde karasal ilk tehdit, Devrim Savaşı'nın ikinci aşamasıydı: yani, 1812 yılındaki savaşta Britanya İmparatorluğu ile genç ABD arasında yeniden bir eşleştirme yapılması. Jeopolitik açıdan savaşın en kritik unsuru, yarı-bağımsız Britanya Kanadası'nın katılımı oldu. Kanada'nın herhangi bir spesifik muharebeye katıldığına pek rastlanmamıştı ve Kanadalı güçlerin, Atlantik boyunca uzanan bir tedarik hattı bulunmuyordu. Onlar zaten Kuzey Amerika'daydılar ve bu yüzden de ABD'nin varlığının önünde doğrudan fiziki bir tehdit oluşturuyorlardı.

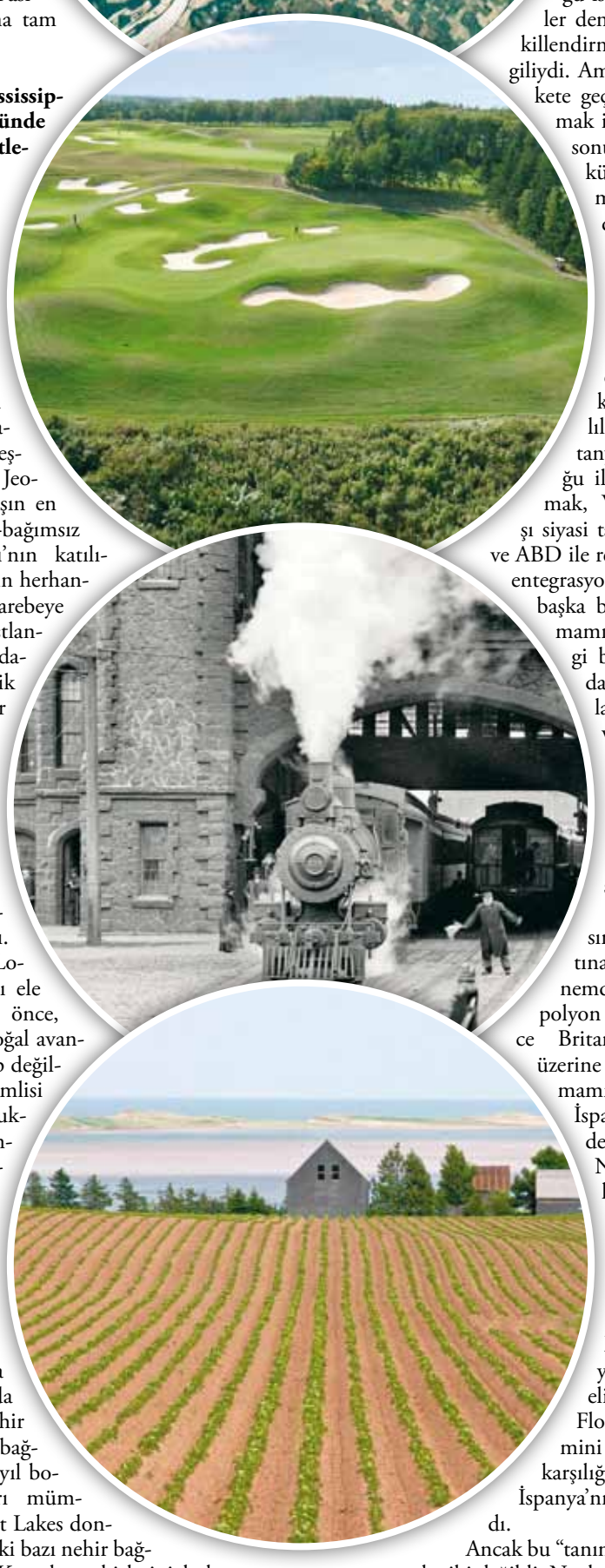

Amerikalıların Louisiana topraklarını ele geçirmesinden bile önce, ABD'nin birçok doğal avantajına Kanada sahip değildi. Bunların en önemlisi ise, Kanada'nın oldukça kuzeyde bulunmasından dolayı ikliminin ABD'den çok daha sert oluşuydu. Bu durumun yerleşimler, tarım ve altyapı üzerinde olumsuz komplikasyonlar doğurması da normaldi. Kanada'da bulunan birkaç nehir ise, ya birbirleriyle bağlantılı değil, ya da yıl boyunca kullanımları mümkün olmuyor. Great Lakes donmasa da, aralarındaki bazı nehir bağlantıları donuyor. Kanada, nehirlerini kullanmak için büyük kanal projeleri yaptı; ancak ülkedeki nüfusun az oluşu ve iklim şartlarının zorluğu, yerel düzeyde sermaye yaratımını büyük oranda zorlaştırıyor. Her türlü altyapı projesi, büyük bir fırsat maliyetiyle birlikte geliyor. Örneğin, okyanusa erişimi sağlayan ve St.Lawrence nehrini Great Lakes'e bağlayan bir dizi bağlantı noktasından oluşan St.Lawrence Deniz Yolu o denli maliyetliydi ki, 1959'a dek tamamlanamadı.

Kanada'nın önünde büyük coğrafi sorunlar var. Deniz kıyısındaki bölgelerin –özellikle de Newfoundland ve Prens Edward Adası- Kanada'nın anakarasıyla bağlantısı yok. Hatta, güneyde Amerikalılarla bütünleşmek gibi bir fırsatları da bulunmuyor; dolayısıyla ülkenin geri kalanıyla kıyaslandığında az bir nüfusa sahip ve oldukça yoksul. Modern çağlarda bile, Kanada'da nüfusun yoğunlaştığı merkezler, birbirlerinden Canadian Shield ve Rocky Mountains ile ayrılmış durumdalar.

Zaman ilerledikçe, Kanada'nın coğrafi zayıflıklarından hiçbirisi çözülemedi. Batı eyaletler bile –Britanya Kolombiyası, Alberta, Saskatchewan ve Manitoba, Kanada'nın ana çekirdeğine, sadece 1500 km uzunluğundaki tek bir taşımacılık koridoruyla bağlılar. Bu dört eyaletin coğrafi sorunları dolayısıyla, güney komşularıyla ekonomik olarak bütünleşme ihtiyaçları çok daha fazla.

Birlik ve kalkınmanın önündeki benzeri sorunlar, giderek daha tehlikeli bir hal almıştı; özellikle de Britanya, Şubat 1815'te 1912 Savaşı'ndan çekildiğinde. Britanya, Avrupa'daki Napolyon savaşlarından usanmıştı; Fransız İmparatorluğu ise Avrupa'daki güçler dengesini yeniden şekillendirmekle çok daha ilgiliydi. Amerikalılar ise harekete geçmişlerdi ve öç almak istiyorlardı. Bunun sonucunda, coğrafi ve kültürel olarak ayrışmış olan Kanada, düşmanca ve giderek güçlenen bir yerel güçle uzun vadeli bir mücadeleye girmekten korkmaya başladı. Bundan sonraki yıllarda Kanadalıların önünde, Britanya İmparatorluğu ile bağlarını koparmak, Washington'a karşı siyasi tarafsızlık beslemek ve ABD ile resmi bir ekonomik entegrasyonu başlatmaktan başka bir seçenekleri kalmamıştı. Diğer herhangi bir seçenek, Kanadalıları, Amerikalılarla bir başka savaşın eşiğine getirebilirdi ve bu kez Britanya'sız bir savaş olurdu bu… Böyle bir savaşın ise, malum tek bir sonucu olurdu.

Amerika, kuzey sınırını güvence altına almıştı. Bu dönemde yaşanan Napolyon savaşları, sadece Britanya'nın dikkatini üzerine toplamakla kalmamış, aynı zamanda İspanya'nın gücünü de azaltmıştı. Keza, Napolyon, ilk başlarda, İspanya kralını esir almıştı. ABD, yasadışı yerleşimler, askeri baskı ve diplomasiyi aynı anda kullanarak, 1819 yılında Madrid'in elinden doğu ve batı Florida'nın denetimini kazandı. Bunun karşılığında, Teksas'a dair İspanya'nın iddialarını tanıdı.

Ancak bu "tanıma" pek ciddiye alınacak gibi değildi. Ne de olsa, Napolyon savaşlarında bozguna uğrayan İspanya'nın Yeni Dünya kolonileri üzerinde pek bir denetimi de kalmamıştı. İspanya'nın Batı yarımkürede elinde bulundurduğu toprakların büyük bölümü de bağımsızlığını ilan etmişti. İspanya'nın Florida'yı elden çıkarmasından iki yıl sonra Meksika da bağımsızlığını kazandı. ABD'nin güneybatı sınırlarını güvence altına alma yönündeki çabaları, ona potansiyel olarak meydan okuyan Meksika'nın ayağını kaydırma girişimlerine dönüşmüştü.

Ohio ve Yukarı Mississippi havzaları, oldukça önemliydi; keza sadece yerleşimler için önemli bir alan sağlamakla kalmıyorlar; aynı zamanda yeterli bir hububat üretimi ve kolay bir taşımacılık imkanı da veriyorlardı. Taşımacılık faaliyetleri, Amerikalı tüccarların uluslararası piyasalara erişimini kolaylaştırdı; ABD, kısa bir süre içinde sermaye zengini bir emtia ihracatçısına dönüştü. Ancak bu topraklarda potansiyel olarak önemli bir aksaklık vardı: New Orleans. Ve buranın deniz ağından faydalanıp, değerli bir toprak haline gelmek için, söz konusu noktayı kontrol altına almak gerekiyordu.

Ancak, Louisiana'nın satın alımında da görüldüğü gibi, bir şeye sahip olmak, o şeyin güvenliğini sağlamak anlamına gelmiyordu. Ohio ve Louisiana yerleşimlerinden elde edilecek tüm kazançlar, New Orleans'ın daimi olarak güvence altında tutulmasını gerektiriyordu. ABD'nin önündeki en büyük potansiyel güvenlik tehdidi, yeni bağımsızlığını kazanmış olan Meksika'ydı. Meksika'nın New Orleans'a uzaklığı sadece 150 km idi. Aslında, New Orleans'ın güvenliği, bu kısa mesafenin telkin ettiğinden çok daha riskliydi.

Doğu Teksas'ın büyük bölümü, ormanlık ovalardan, tepelerden ve devasa su kaynaklarından oluşuyordu. Dolayısıyla, kayda değer bir askeri gücü konuşlandırmak ve desteklemek için ideal bir alan olarak kabul edilmişti. Buna karşın, Louisiana'nın güneyi bataklıktı. Sadece New Orleans kentinde askerler barındırılabilirdi; bunun için de gemi yoluyla bir diğer bölgeden tedarikte bulunulması gerekiyordu.

ABD, sınır bölgesinin sadece kendi yanında değil öte yanında da yerleşimlerin kurulmasını destekleyerek bu potansiyel tehdidi ötelemek ve yok etmek istemiş; yasal sınırın doğal sınırı yansıtacağı noktaya –yani çöllere- dek sınırı ötelemişti. Tıpkı Amerika'nın Kanada ile başa çıkma planının doğrudan Kanada'nın coğrafi zayıflığıyla şekillenmesi gibi, Washington'un öncelikle Meksika'ya karşı bir kalkan kurup ardından da bu ülkenin bazı parçalarını alma yönündeki çabası da, Meksika'nın coğrafi noksanlıklarından kaynaklanmaktaydı.

1800'lerin başlarında, Meksika, tıpkı ABD gibi, oldukça genç bir ülkeydi ve topraklarının büyük bölümünde henüz bir yerleşim yoktu; ancak bir dizi sebepten ötürü ABD kadar hızlı şekilde topraklarını yaygınlaştıramıyordu. ABD, 1783'te bağımsızlığını sağlarken, Meksika ancak 1821'de bağımsız olmuştu. Ancak, bu iki ülke arasındaki coğrafi farklılıkların ardında çok daha derin nedenler bulunuyor.

ABD'deki taşımacılık sisteminin ucuz oluşu, erken yerleşimcilerin, kendi küçük arazilerini hızla elde etmelerini sağladı. Bu, ABD'ye, ardından da kıtanın içlerine doğru erken dönemde göç dalgalarının teşvik edilmesine yardımcı olan, cazip bir seçenekti. Yeni topraklarda refah toplandıkça küçük kentler kuruldu ve refah o denli birikmeye başladı ki, ABD'nin bazı bölgelerinin artık endüstriyelleşmeye geçmek için ellerinde yeterli sermaye oluşuverdi. Midwest'in birbiriyle bağlantılı doğası, bu süreci güçlendirmek üzere yeterli ölçek ekonomilerinin doğmasını da sağladı. Ayrıca, Midwest ile East Coast arasındaki bağlantılar, bölgelerin gelişmişliğini sağlamak için yeterliydi.

Buna karşın Meksika'daki nehirler seyrüsefere elverişli değildi ve iyi sayılabilecek sadece tek bir liman –Veracruz- bulunuyordu. Ayrıca, Meksika'nın elinde bulunan tarıma uygun araziler parça parçaydı ve tek bir birim altında bir araya getirilmemişti. Mexico City bölgesi, tarıma uygun araziye sahip olan tek bölgeydi; çünkü yüksek bir irtifada –deniz seviyesinden en az 2200 metre yükseklikte- konumlanmıştı.

Meksika'nın bir dizi sorunu var:

- Seyrüsefere uygun suyollarının olmayışı ve limanlarının yeterli sayıda olmayışı, Meksika'nın mallarını taşıma ve dolayısıyla sermaye yaratma yeteneğini azaltıyor.
- Meksika'daki tarım bölgeleri, her münferit alt bölge için birbirinden ayrı ve birbirleriyle entegre olmamış altyapıların kurulmasını mecbur bırakıyor. Bu da, en temel kalkınma ihtiyaçlarının dahi maliyetini yükseltiyor. Bir bölgedeki kalkınma, diğer bölgeyi etkilemiyor.
- Mexico City'nin dağlık arazi oluşu, çok daha maliyetli bir altyapıyı gerektiriyordu. Her şeyin Veracruz'dan yola çıkıp dağlık alanlara taşınması lazımdı.
- Mühendislik sorunları ve maliyetleri son derece yüksekti ve Meksika'nın bu maliyetleri maddi olarak karşılaması uzun zaman aldı. Örneğin, Mexico City ile Veracruz'u birbirine bağlayan 410 kilometre uzunluğundaki demiryolu, 1873 yılına kadar tamamlanmadı. Bu tarihte ABD'de iki kıtalar-arası hat ve 60.000 kilometrelik bir demiryolu ağı bulunuyordu.

Meksika'da kalkınmanın yüksek maliyetli oluşu, ABD ile kıyaslandığında oldukça farklı bir ekonomik ve sosyal yapının oluşumuna yol açtı. Küçük

arazi sahiplikleri yerine, Meksika'nın tarımı, az sayıda zengin İspanyol'un (veya onların varislerinin) egemenliğinde. Ancak bu kişiler, ekili alanlar açmanın yüksek sermaye maliyetlerini karşılaşabiliyorlar. Dolayısıyla Amerikalı yerleşimciler, geleneksel olarak kendi topraklarının mülkiyetini elinde bulunduran küçük toprak sahipleri iken, Meksikalı yerleşimciler ise, büyük oranda, yerel oligarkların hizmetinde çalışan çıraklar veya fiili köleler oldu. Meksikalı toprak sahipleri, kendi şirketlerini kurdular ve kentlerin endüstriyelleşmesi için çabalarını tek bir havuzda toplamaktan yana herhangi bir çıkar sezmediler. Keza böyle yaparlarsa, ekonomik ve siyasi tımarlarının kontrolünü zedeleyebilirlerdi. Bu sosyal yapı bugünlere dek ulaştı: Meksika'daki siyasi ve ekonomik güç, Meksika'nın ilk yıllarında egemen olan aynı 300 ailenin elinde olmayı sürdürüyor ve bu ailelerin her birinin yerel düzeyde kendi coğrafi güç merkezi bulunuyor.

Meksika bağımsızlığını ilan ettiğinde nüfusu 6,2 milyon iken, aynı dönemde ABD nüfusu 9,6 milyon idi. 1870 yılı itibariyle, yani sadece iki jenerasyon içinde, Amerika'nın nüfusu 38,6 milyona sıçrarken, Meksika'nınki sadece 8,8 milyonda kaldı. ABD'de yaşanan bu nüfus patlaması, Amerika'nın endüstriyelleşme yeteneğiyle birleştiğinde, sadece ekonomik gelişmişliği sağlamakla kalmadı, aynı zamanda kendi gelişmesi için gereken malları da temin etmeye başladı.

Amerika'nın Meksika karşısındaki çabaları, iki düzlemde gerçekleşti:

- Teksas'ın kurulması ve bölgeye Amerikan kimliğinin aşılanması sonucunda Amerika'nın bölgedeki denetiminin resmileştirilmesi;
- Güneybatı bölgesinin demografik ve ekonomik olarak hakimiyet altına alınması.

Bu iki çaba, 1846-1848 Meksika-Amerika savaşı sırasında dönüm noktasına ulaştı. Söz konusu savaş sırasında, Amerikalılar, sınır bölgesinde bir dizi taktik saldırı gerçekleştirdi ve Meksika güçlerini Meksika çöllerinde uzun ve zorlu yürüyüşlere sevk etti. Meksika güçleri Meksika'nın ana topraklarının kuzeyine doğru yöneldikleri anda –yani, çöllerin aksi yönü-, Amerikalı güçler, hem karadan hem de denizden çıkarma yaptılar ve ülkenin başkenti Mexico City'yi zaptetmeden önce Veracruz limanını –yani Meksika'nın tek limanını- hızla ele geçirdiler. Savaş sonrası yapılan düzenlemelerde, ABD, kuzey Meksika'daki tüm toprakların denetimini elde etti ve Meksika ile sınırı olarak Chihuahuan çölünü belirledi. Tüm bunlar ise, Meksika'nın askeri bir tehdit olmaktan uzaklaşmasını sağladı.

3. Kuzey Amerika'ya yönelik okyanus yollarının denetiminin sağlanması

ABD, sadece Kuzey Amerika'daki komşularının coğrafi olarak ona meydan okumasını önlemiş; bir yandan da kara sınırlarını güvence altına almıştı. Bunun ardından, Washington, dikkatini, bir diğer potansiyel tehdide çevirdi: Denizden bir saldırı. Amerikalılar, deniz gücü oldukları zaman, Avrupa veya başka bir yerden onlara erişimin mümkün olabileceğini anlamışlardı.

Ancak, Amerikalılar şunu da anlamışlardı ki, yararlı bir denizgücü olmanın bir takım yükümlülükleri de bulunuyordu. Atlantik üzerinden yapılan geçişler, oldukça uzun olup, hem mürettebatı hem de yolcuları bitkin düşürüyordu. Birlikler bu denli uzun mesafe katettikten sonra, savaşmak için hazır olamazlardı. Bir savaşa başlamadan önce karada dinlenmeleri gerekiyordu. Ayrıca söz konusu gemiler ve mürettebatlarının yerel düzeyde de yeniden ikmale gereksinimleri vardı. Gemilere hem Atlantik'i geçmeleri, hem de bir askeri tatbikat için gereken her şeyi yükleyince gemi üzerinde askeri birliklere yer kalmıyordu. Donanma teknolojisi ilerledikçe, gemilerin kömüre gereksinimleri doğdu; bu da operasyon noktalarının yakınlarında kömür istasyonlarının konuşlandırılmasını gerektiriyordu. Dolayısıyla, denizden yapılacak bir saldırı için ileri karakol mevkileri de bulundurmak elzemdi.

Son kertede, Amerikalıları eyleme sevk eden şey, Rusların verdiği bir karar oldu. 1821 yılında, Ruslar, Kuzey Amerika'nın kuzeybatı kıyısına dair taleplerini resmiyete döktüler; hiçbir geminin sınırlarına 100 mil yaklaşamayacağına dair bir beyanda bulundular. Rusların talebi, güneyde 51.paralele dek uzanmaktaydı. Bu da, Vancouver adasının kuzeyinin en uç noktasıydı. Rusların oldukça zekice bir çabası sonucunda, San Francisco Körfezi'nin 160 kilometre kadar kuzeyinde Fort Ross kuruldu. Amaç, Rusya'nın Amerika'yı sömürgeleştirme çabalarına yönelik yerel gıda desteği sağlamaktı.

Hem jeopolitik gereksinim hem de Rusya'nın yarattığı spesifik meseleye yanıt olarak, ABD, 1823 yılında Monroe Doktrini'ni yayımladı. Doktrinde, Avrupalı güçlerin, Batı yarımkürede yeni koloniler kurması yasaklanıyordu. Dolayısıyla, bir Avrupalı güç, mevcut Yeni Dünya kolonisi üzerindeki hakimiyetini yitirecekti. Yapılan aslında blöften başka bir şey değildi; ancak yine de hem Amerikalı hem de Avrupalıların zihinlerinde, Batı yarımkürenin bir Avrupa toprağı olmadığı yönündeki algının temelini oluşturdu. ABD'nin tavrı da biraz daha fazla inandırıcılık kazandı.

Tüm bu süre boyunca ABD diplomasiye başvurdu ve artan ekonomik ağırlığı daha da yayılmaya başladı. 1867 yılında ABD, Rusya'dan Alaska bölgesini satın aldı; böylelikle Moskova'nın yarımküredeki zayıf nüfusu tamamen ortadan kalkıp, Asya'nın kuzeybatı kıyılarından herhangi bir şekilde yaklaşması riskine karşı ABD'yi korunaklı kıldı. 1898 yılında, bir kuşak boyunca yapılan siyasi manipülasyonların ardından –ki içine, dolaylı olarak darbe destekçiliği de girdi- Washington, Havai Krallığı'nın topraklarına ilhakına dair bir antlaşma imzaladı. Böylelikle, Pasifik'teki en önemli tedarik deposunu kazanmış olmakla kalmadı, aynı zamanda Asya'dan ABD'nin Batı yakasına doğru denizden baskın yapılabilecek herhangi bir güzergah üzerindeki son arazi parçasını da elde etmiş oldu.

Atlantik ise çok daha sorunlu bir coğrafyaydı. Pasifik'te çok fazla kara parçası yoktu; olanların da büyük bölümü, okyanusun en uç batı noktalarındaydı. Dolayısıyla, burada bir tampon bölgeyi güvence altına almak, görece olarak kolaydı. Atlantik kıyısında ise, birçok Avrupalı imparatorluk, Amerikan kıyılarına oldukça yakın konumdaydı. Britanya'nın Kanada kıyılarında ve Bahama'larda üsleri vardı. Birçok Avrupalı güçlerin Karayipler'de kolonileri vardı ve bunların tümü, ABD İç Savaşı sırasında Konfederasyonla yoğun bir ticari ilişki içinde oldu. İspanya'nın ise, elinde halen, Küba, Puerta Rico ve Hispaniola'nın doğu yarısı (yani bugünkü Dominik Cumhuriyeti) bulunuyordu.

Tüm bunlar ABD açısından sorun teşkil etse de, içlerinden en önemlisi Küba idi. Tıpkı New Orleans'ın tüm Mississippi su çizgisinin temel taşı olması gibi, Küba'nın önemi de, New Orleans'ın dünyaya açılımını kontrol eden bir noktada konumlanmasıydı. Küba'da doğan hiçbir güç, ABD'yi doğrudan tehdit edecek denli güçlü değildir; ancak Kanada gibi Küba da, yarımküre-dışı bir güç için bir sıçrama noktası işlevi görebilirdi. İspanya, Yeni Dünya'da gücünün zirvesinde olduğu dönemde, Florida, Yucatan ve Küba'yı kontrol altında tutuyordu. Söz konusu toprak parçaları New Orleans'ı nötralize etmek için gerekiyordu. 19.yüzyıl sonu itibariyle ise, İspanya, Avrupa'da bir dizi savaşa girdi ve salt güneybatı Avrupa ile sınırlı tutulan, ikincil önemdeki bir bölgesel güce indirgendi. Dolayısıyla, Washington'un da Küba sorununu ele alması çok gecikmedi.

1898 yılında, ABD, ilk denizaşırı seferi savaşını başlattı ve hem karadan hem de denizden saldırılarda bulundu. Uzun tedarik hatları ve donanma desteği sağladı. İspanya'nın tüm denizaşırı ada topraklarını ele geçirdi, ki bunların arasında Küba da bulunmaktaydı. Birçok Avrupalı güç, Batı Yarımküre'de ABD'yi tehdit edebilecek türden üslerini ellerinde tuttular; ancak Küba, Amerika'nın eline geçince, kolay kolay New Orleans'a saldıramadı. Keza, burası, Amerika'nın pozisyonunu gerçek anlamda tehdit edebilecek tek mevziydi. Küba, 1959'daki Küba Devrimi'ne kadar fiili olarak Amerikan toprağı kaldı. Bu noktadan sonra, Küba, yeniden, yarımküre-ötesi bir güç için sıçrama tahtasına dönüştü. Bu kez söz konusu güç, SSCB oldu. ABD'nin Küba üzerinden bir nükleer savaş riskiyle karşılaşması da, Washington'un Küba'yı ne denli ciddiye aldığının göstergesi. Soğuk Savaş sonrası dönemde, Küba'nın ardında güçlü bir dış destekçi bulunmuyordu. Dolayısıyla, o da Kanada gibi, bir güvenlik riski olarak görülmedi.

İspanya-Amerika savaşı sonrasında, Amerikalılar uygun koşullar oluştuğunda toprak elde ettiler. Bu ilhakların en önemlisi ise, İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda ortaya konan Ödünç Verme programının sonucunda ortaya çıktı. Birleşik Krallık ve imparatorluğu, uzun süre boyunca, Amerika'nın güvenliğinin önündeki en büyük tehdit olarak görüldü. Amerika ile Britanya arasında daha önce patlak veren iki savaşa ek olarak, ABD, yıllar boyunca, eski sömürge efendisiyle onlarca çarpışma yaşadı. ABD'nin ilk yıllarında neredeyse tümünü harabeye döndüren de, Britanya'nın deniz gücü oldu. Dolayısıyla, Amerika'nın ekonomik gücünü kısıtlayabilecek ve son kertede ABD'nin Kuzey Amerika'daki pozisyonuna meydan okuyabilecek tek şey, Britanya'nın deniz gücüydü.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yılları ise, bu potansiyel tehdidi sonlandırdı. Londra, tüm donanma avantajlarını kıtadaki ablukayı sürdürmeye odaklamak zorunda kaldı. Britanya'nın Almanya karşısında daha fazla gemiye ihtiyacı vardı. Amerikalılar da, onlara belli bir bedel karşılığında söz konusu gemileri tedarik etmeye hazırdı. Sözü edilen bedel ise, Batı yarımkürede Britanya'ya ait olan neredeyse tüm donanma üsleriydi. Britanya'nın bu anlaşma sonrasında elinde kalan tek kazanım ise, Nova Scotia ve Bahamas oldu.

4. Dünyadaki okyanusların denetimi

20. yüzyıl başındaki iki dünya savaşı, birçok nedenle insanlık tarihi açısından bir dönüm noktası oldu. ABD açısından, söz konusu savaşların etkileri, basitçe şöyle özetlenebilir: kendisine karşı olan rekabet yok edilmiş oldu.

1550'lerden 1945'e dek dünya tarihi, bir dizi büyük bölgesel güç arasında artan temas ve çatışmalardan oluşan uzun bir bilimsel incelemedir aslında... Bu güçlerin kimisi, bölgeler-üstü imparatorluklara dönüşürken, bunlar arasında en çok tanınanları İspanya, Fransa ve İngiltere oldu. Avusturya, Almanya, Osmanlı ve Japonya gibi bazı bölgesel güçler de, bu dönemin bazı aşamalarında etki alanlarını yaygınlaştırmayı başardılar. Hollanda, Polonya, Çin ve Portekiz gibi birçok ikincil güç ise, görece olarak güçlü oldukları dönemler yaşadılar. Bununla birlikte, iki dünya savaşı, bu güçlerin tümünü yerle bir etti. ABD'nin bulunduğu kara parçasında ise herhangi bir çatışma yaşanmadı. Hiçbir Amerikan fabrikası bombalanmadı. 1945 yılında dünya güçleri arasında sadece ABD büyüyüp gelişmekteydi.

ABD, yeni tesis ettiği gücü sağlamlaştırmak için derhal bir takım çalışmalara girdi; pozisyonunu güçlendirmek üzere küresel bir mimari yarattı. Bunun ilk aşaması ise, donanma üzerinden hakimiyet kurmaktı ve bunu hızla ve kolaylıkla başardı. İkinci Dünya Savaşı başında ABD donanması, saygın bir kuruluş olmasına karşın, iki okyanusta üç yıl boyunca savaştıktan sonra dünyanın her bir noktasına erişme yeteneğine erişti. Ancak, bu, işin sadece bir yüzüydü. Bunun kadar önemli olan bir diğer mesele de, 1945 Ağustos'undan itibaren, Britanya Kraliyet Donanması istisna olmak üzere, dünya üzerindeki diğer tüm donanmalar yok edildi. ABD, deniz gücünden mutlak ve görece olarak halen yüksek kazançlar elde ediyordu. Çünkü hiçbir rakibi yoktu. Her daim deniz ticaretinde önemli bir güç olan ABD, artık ekonomik avantajlarını denizler ve tüm küresel ticaret güzergahları üzerindeki mutlak egemenliğin ekonomik avantajlarıyla birleştirebilirdi. Bunu yapmak için bir tane daha fazla gemi inşa etmesine de hiç gerek yoktu…

Sonraki birkaç yıl boyunca ABD'nin tartışmasız deniz üstünlüğü, Amerikalıların uluslararası sistem üzerinde bir dizi değişim empoze etmesini sağladı.

1949 yılında NATO'nun kurulması, dünya üzerinde geriye kalan tüm donanma varlıklarının Amerika'nın stratejik yönlendirmesi altına girmesini sağladı.

İngiltere, İtalya, İzlanda ve Norveç'in NATO'ya dahil edilmesi ise, ABD'ye, Kuzey Atlantik ve Akdeniz (yani, Avrupa kaynaklı olası herhangi bir ayaklanma karşısında gerekli olan bölgeler) üzerinde hakimiyet kurması için gereken hakların tümünü sağlamış oldu. Avrupa'nın bu yeni gerçekliğe meydan okumak için yaptığı anlamlı bir girişim ise –İngiliz-Fransız ortaklığında 1856 yılındaki Sina seferi-, Avrupa donanmalarının çöküşünü hızlandırdı. Hem Londra hem de Paris, artık donanma politikalarının Washington'dan bağımsız olamayacağını anladılar.

Öte yandan, Avustralya ve Yeni Zelanda ile kurulan resmi bir ittifak, Amerika'nın donanma hegemonyasını 1951 yılında Güney Pasifik'e dek uzatma imkanı sağladı.

1952 yılında imzalanan bir barış antlaşması ise, Japonya ve donanmasını, Amerika'nın güvenlik şemsiyesi altına yerleştirdi.

Ülke içinde bağımsız bir ekonomik canlılıktan ve toprakları ötesinde bağımsız ve güçlü donanma varlıklarından mahrum olan tüm Avrupa imparatorlukları kısa sürede çöktüler. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminin üzerinden birkaç on yıllık süre geçtikten sonra, zamanında dünyanın her bir yanına yayılan Avrupalı imparatorlukların her bir bölümü, bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Amerika'nın –hem okyanusların denetimini sağlamada, hem de Avrupa'nın başarısızlıklarından faydalanmada- gösterdiği başarının ardında bir başka sır daha var ve söz konusu sır, genellikle pek iyi anlaşılmayan ve adına Bretton Woods denen ekonomik yapıdan kaynaklanıyor. İkinci Dünya Savaşı sona ermeden bile önce, ABD, dünyanın en büyük ekonomisi ve ordusu olarak konumunu güçlendirmiş ve tüm Batılı müttefiklerini de Bretton Woods anlaşmalarının altına imzalarını atmaya ikna etmişti. Devletler, IMF'nin ve Dünya Bankası'nın kurulmasına olur vermişler; böylelikle savaş-sonrası beklenen yeniden yapılandırma planlarına destek olunması planlanmıştı. Bu yeniden yapılandırma sürecinin finanse edilmesinde ise, ABD, elini taşının altına koymuştu. Bundan dolayı da, dünya çapında döviz kuru olarak tek ve en bilinen tercih, ABD doları oluverdi.

Ancak, Bretton Woods, döviz kuru rejiminden ve uluslararası kurumlardan çok daha fazlasını ifade ediyordu. Bretton Woods'un çok daha derin anlam ifade eden iki unsuru daha vardı ve bu unsurlar, genellikle göz ardı ediliyor. ABD, piyasalarını katılımcı ülkelerin ihracatlarına açacak, ancak kendisinin de eş zamanlı olarak bu ülkelerin piyasalarına erişimini talep etmeyecekti. Bunun karşılığında, katılımcı ülkeler, ABD'ye, güvenlik politikasının inşasında saygı göstereceklerdi. NATO, bu politikanın izlenmesinde temel kurum olarak ortaya çıkıvermişti. Bretton Woods'un Amerikalı olmayan kurucularının bakış açısıyla, bu mükemmel bir anlaşmaydı.

Bretton-Woods devletlerinden ABD'ye olan tüm ihracatların su yoluyla taşınması gerektiği ve ABD donanmasının bu ihracatların güvenliğini sağlayacak yegane kurum olduğu düşünüldüğünde, Washington'a dostane olmayan güvenlik politikalarının benimsenmesi, talihsiz olacaktı. 1950'lerin oraları itibariyle, Bretton Woods'un, mağlup Mihver devletlere olduğu gibi Güney Kore ve Tayvan'a dek yayılması gerekti. Kısa süre içinde küresel ticaret ağının temelini oluşturdu; öncelikle GATT'a dahil edildi, ardından da Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüştü. Amerikalılar, tek bir politika eliyle, sadece ekonomik ve askeri politikalarını tek ve sağlam bir sistem altında bir araya getirmekle kalmadılar;

aynı zamanda ABD'nin denizler üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırıp, küresel ekonomik sistemin, Sovyetler Birliği haricinde tüm büyük ekonomilerin çıkarına olmasını sağladılar.

5. Kendisine Meydan Okuma Potansiyeli Olan Her Gücün Yükselmesinin Önlenmesi

İşlevsel bir bakış açısıyla, ABD, Kuzey Amerika'yı denetimi altında tutuyor; çünkü elde tutulmaya değer bölgelerin neredeyse tümüne sahip. Ayrıca, ABD'nin Kanada ve Meksika ile geliştirdiği güvenlik ilişkisi, her ikisinin de Amerika'nın egemenliği önünde varoluşsal bir tehdit oluşturmadığı anlamına geliyor. ABD'ye yönelik herhangi bir tehdit, Kuzey Amerika'nın ötesinden gelecektir. Ve ABD'yi yerinden edebilecek yegane ülke türü, "güç hedefi kıtasal olan" bir başka devlet olabilir.

Ancak, 2011 yılı itibariyle, uluslararası sistemde böyle devletler artık kalmadı. Ayrıca yakın zamanda yükselişe geçmesi beklenen bu tür bir güç de bulunmuyor. Dünyanın büyük bölümünün entegrasyonunun önünde coğrafi engeller bulunuyor. Balta girmemiş ormanlar, çöller ve dağların varlığı, Afrika'da seyrüsefere uygun nehirlerin azlığı, Afrika'yı sermaye yoksunu yapmasının yanı sıra, bütünleşmesini de mutlak suretle engelleyip, Afrika'yı bir mega-devletin elinde potansiyel bir oyuncak haline getiriyor.

Aslında, bugün dünya üzerinde ABD'ye rakip olabilecek türden ve Kuzey Amerika'nın dışında bulunan iki toprak parçası var: Güney Amerika ve Avrasya.

Güney Amerika'da insanlar kıyılarda yaşarken, merkez bölgesinde yağmur ormanları ve dağlar var. Bununla birlikte, Southern Cone bölgesinde, dünyanın tek doğal, birbiriyle bağlantılı ve seyrüsefere uygun suyolu sistemi bulunuyor ve söz konusu sistem, tarıma uygun arazilerden geçiyor. Ancak, söz konusu toprak parçası –Rio de la Plata bölgesi- Kuzey Amerika'nın çekirdeğinden oldukça küçük ve dört egemen devlet arasında paylaştırılmış durumda. Bu dört devletten en büyüğü olan Brezilya'nın diğerlerinden tamamen farklı bir kültürü ve dili bulunuyor; bu da birleşmeyi sekteye uğratıyor. Ancak bölgede siyasi bir konsolidasyona gereksinim var. Paraguay, Uruguay ve Arjantin'in tek bir Brezilya süper-devleti altında fiili olarak bir araya getirilmesi gerekiyor. Bununla birlikte, Güney Amerika'nın bir meydan okumada bulunması için, bir jenerasyondan uzun süre beklemek gerekiyor.

Avrasya ise, oldukça farklı bir coğrafyaya sahip bir bölge ve söz konusu coğrafya, bu tür bir gücün (veya güçler koalisyonunun) yükselmesini çok zorlu kılıyor. Ganj Nehir Havzası, dünya üzerinde tarımsal açıdan en verimli bölge olmasına karşın, seyrüsefere uygun değil. Verimli arazilerin ve seyrüsefere uygun olmayan suyollarının bir araya getirilmesi ise, bölgeyi aşırı kalabalık ve yoksul kılıyor. Dahası, Güney ve Güneydoğu Asya'nın dağları ve ormanlık alanları, dünyanın en zorlu bölgeleridir. Bu alt-bölgelerde yer alan ülkeler, dağların oluşturduğu sınırların ötesine geçemezler. Orta Doğu'nun toprakları da, büyük oranda çoraktır ve insanlar genellikle ya kıyılarda ya da nehir vadilerinde yaşarlar. Kıyılarda yaşayanlar, Amerika'nın donanma gücüne oldukça açık haldeyken, nehir vadileri de bir güç projeksiyonunu destekleyecek kadar verimli değildir. Sadece Fertile Crescent (Verimli Hilal) denen bölgenin sağlam bir tarımsal gücü vardır; ancak tarım, ancak sermaye ve işgücü yoğun bir sulamayla mümkündür. Bölgenin nehirleri seyrüsefere uygun değildir; toprakları da, üç farklı dine mensup üç farklı devlet arasında bölünmüştür.

Amerika-karşıtı koalisyonun geriye kalan tek adayı ise, Kuzey Avrasya toprakları; yani Avrupa, eski Sovyetler Birliği ve Çin. Kuzey Avrasya'da, Kuzey Amerika ile kıyaslandığında tarıma elverişli arazi sayısı çok daha fazla olmakla birlikte, üç bölge arasında paylaştırılmış durumda: kuzey Avrupa Ovası, Avrasya stepi ve Sarı Nehir havzası. Her ne kadar Kuzey Avrupa Ovası ile Avrasya stepinin gelişmiş bölgeleri birbiriyle bitişik olsa da, onları bağlayan ve seyrüsefere uygun suyolları bulunmuyor. Kuzey Avrupa Ovası'ndaki nehirler bile birbirleriyle bağlantılı değil.

Bununla birlikte, bir birleşme potansiyeli bulunuyor. Avrupalılar ve Ruslar, daha büyük ekonomik bağlantılar kurmak için kanal inşasına girişmişlerdi uzun süredir… Öte yandan, Kuzey Avrupa Ovası'nı Avrasya stepinden ve Sarı Nehir bölgesinden ayıran çok az coğrafi engel bulunuyor. Bu da, teorik olarak, Bordeaux'dan Sarı Deniz'e kadar kesintisiz şekilde seyahat edilmesine imkan tanıyor.

Elbette bazı sinerjiler de mevcut. Örneğin Kuzey Avrupa'da seyrüsefere uygun olan birçok nehir, bölgeyi dünyanın sermaye zengini ikinci bölgesi haline getiriyor (Kuzey Amerika'dan sonra elbette). Sarı Nehir havzasının verimliliği ise, burada yerleşik nüfusa refah sağlıyor. Avrasya'nın kurak ve iklimsel olarak öngörülemeyen steplerinin zorluğu, bir yandan 106 milyar hektarlık tarım arazisinin yararını büyük ölçüde azaltırken, aynı zamanda beklenmedik bir yarar getiriyor: bölgenin coğrafi zorlukları da, tek bir hükümet altında Rusya'nın askeri, ekonomik ve siyasi gücünü konsolide etmesini mecbur bırakıyor. Keza, bunun tam tersini yaparsa, devletin dağılacağı biliniyor. Şaşırtıcı olmasa gerek, son iki yüzyıldır Rusya'nın dış politikası, bu tür bir mega-güç oluşturmak amacıyla, ya Çin ya da büyük Avrupalı güçlere hükmetmeye veya onlarla ittifak kurmaya dayandı. Kuzey Amerika'nın dominant gücünü sürdürmesi için ise, Avrasya'yı mümkün olduğunca farklı güçler arasında bölünmüş halde tutması gerekiyor.

ABD bunu iki şekilde yapıyor. Ya, Amerika'nın gücüne düşmanca bir sisteme veya ittifak yapısına katılmamaları için mümkün mertebe ülkelere yararlar sağlıyor. Bretton Woods, bu çabanın ekonomik boyutunu oluşturuyor. Böylelikle, Güney Kore, Japonya ve Avrupalı devletlerin çoğunun Amerika karşısında bir tutum almaması sağlanmış oluyor.

Bu politikanın askeri boyutu da oldukça önemli. ABD, normal şartlarda büyük devletlerin güdümüne girecek olan devletleri korumak için ikili askeri ilişkiler geliştiriyor. NATO, bu hedef doğrultusunda Sovyetlere karşı kullanıldı; ancak NATO içinde bile ABD'nin İngiltere, Norveç, Danimarka, Hollanda, Polonya ve Romanya gibi devletlerle yakın işbirliği ilişkileri bulunuyor. Söz konusu devletler, kendilerini NATO-ötesi düşmanlara (özellikle de Rusya) ve NATO-içindeki müttefiklere (özellikle Almanya) maruz kalmış şekilde algılıyorlar.

ABD'nin ayrıca, Avrupa üyesi olmayan birçok devletle de ilişkileri var. Bu devletlerin her biri, kendisine, yerel güçlerden fiziksel bir tehdit geldiğini ileri sürüyorlar. Bunlar arasında; Hindistan'dan korkan Pakistan; Çin'den korkan Tayvan; Kuzey Kore, Çin ve Japonya'dan korkan Güney Kore; Çin ve Rusya'dan korkan Moğolistan; Çin, Myanmar ve Vietnam'dan korkan Tayland; Malezya ve Endonezya'dan korkan Singapur; Çin'den korkan Endonezya; Endonezya ve Çin'den korkan Avustralya; Rusya'dan korkan Gürcistan; Suudi Arabistan ve İran'dan korkan Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar; İran'dan korkan Suudi Arabistan; tüm Müslüman dünyadan korkan İsrail; İsrail, Suriye ve Irak'tan korkan Ürdün; ve İran, Irak ve Suudi Arabistan korkan Kuveyt sayılabilir.

Avrasya'yı bölünmüş olarak tutmaya dönük ikinci kapsamlı strateji ise, ABD'nin sefir ordusu yoluyla gerçekleştirilen doğrudan bir müdahale. Tıpkı malların suyoluyla taşınması daha ucuz ve hızlı olduğu gibi, birlikleri de bu şekilde taşımak daha uygun. Amerika'nın askeri egemenliğinde olan nehirleri de hesaba katınca, ABD'nin dünya üzerindeki herhangi bir yere müdahale etme yeteneği bulunuyor. Avrasya'ya ABD'nin mütemadiyen gerçekleştirdiği müdahaleler, Avrasya'nın münferit bir egemen güç haline gelmesini önlemek için bir güç dengesi kurmak veya korumak üzere tasarlanmıştı. ABD, her iki savaşa katılarak, Almanya'nın hakimiyetini önlemeye çalışmış; ardından Rusya'nın egemenliğini sonlandırmak üzere Soğuk Savaş sırasında Batı Avrupa'yı işgal etmişti. Benzer şekilde, Kore ve Vietnam meselelerine de bu denli müdahil oluşun temel nedeni, Rusya'nın gücünün sınırlandırılması.

Afganistan ve Irak'ta süregiden çatışmalar bile, bu şekilde okunmalı. 9-11 saldırılarının ardındaki İslamcı-militan grup El Kaide, hilafetin yeniden kurulması ve Fas'tan Filipinler'e dek ulus-ötesi bir dini-siyasi otoritenin yerleştirilmesine dayanan bir strateji benimsemişti. Afganistan'da El Kaide'nin liderliğinin sona erdirilmesi için verilen çabalar, bu pencereden okunabilir. Irak konusunda ise, şunu unutmamak gerekiyor: Suudi Arabistan, El Kaide'nin birçok faaliyetini fonladı; Suriye, personelinin büyük bölümünü sağladı; İran ise, El Kaide üyelerine serbest geçiş imkanı tanıdı. ABD'nin bu üç devleti eş zamanlı olarak işgal edecek denli bir askeri gücü bulunmuyor; ancak Irak'ı işgal ederken, El Kaide'yi desteklemenin maliyetinin ne olacağı açıkça ortaya çıktı. Ayrıca hilafet kurma fikri de, on yıl önce olduğundan çok daha az gündeme gelir oldu.

Ancak, Avrasya'ya bu tür müdahalelerde bulunurken, ABD'nin önünde önemli bir dezavantaj beliriyor: dünyanın en zengin ve en verimli topraklarının bir bölümünü kontrol etmelerine karşın, Amerikalılar, dünya nüfusunun çok küçük bir azınlığını oluşturuyor: yaklaşık %5.

Deniz taşımacılığına dayanan bir seferi ordunun ABD'ye kısa bir süre içinde dünyanın neredeyse herhangi bir noktasına müdahil olma imkanı tanıdığı düşünüldüğünde, birliklerin okyanus üzerinden harekete geçirilmesi sonucunda, aynı zamanda, söz konusu birliklerin her daim oldukça uzun bir tedarik zincirinin nihai noktasında olacakları ve alana vardıklarında sayısal bir dezavantajla faaliyet gösterecekleri biliniyor.

Tüm bu anlatılanlar ise, ABD'nin ideal olarak müttefikleriyle mümkün mertebe birlikte çalışması gerektiğini gösteriyor. Dolayısıyla, Amerika'nın askeri gücü, oyun sırasında ender kullanılan bir koz olmalı.

Washington, tek bir ülkenin bile baskın güç haline gelmesine izin vermeyecektir. Soğuk Savaş sırasında, ABD, Batı Avrupa ve Güney Kore ile herhangi bir husumet durumunda, cephede birlikler bulundurmuştu.

ABD'nin müttefiklerini birer siper olarak kullanma stratejisi, ABD'ye öyle bir başarı sağladı ki, Soğuk Savaş sonrası dönemde, Washington, ortaya çıkan bölgesel hegemonların olasılıklarını azaltmak zorunda kaldı. Örnek olarak, 1990'lı yıllarda gerçekleşen Yugoslav savaşları sırasında Kosovalı Arnavutlar ile Bosnalıların Sırbistan'a karşı desteklenmesi ve 1991 yılındaki Çöl Fırtınası Operasyonu gösterilebilir. Rusya'nın ayağına çelme atmaya dönük mevcut çabalar ise –örneğin, Ukrayna'nın 2004-2005 Turuncu Devrimi-, bu çerçeveden okunmalı.

Kaynak: http://www.stratfor.com/analysis/20110824-geopolitics-united-states-part-1-inevitable-empire

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI'NA HOŞGELDİNİZ

DÜNYA'YI KİM YÖNETİYOR? EN ZENGİN %0,1'LİK KESİM Mİ?

Faşizm şekil değiştirdi. Geçmişte insanları bir araya getirip soykırım kamplarına gönderirken şimdi elinizi kana bulamanıza artık gerek yok. Bunu, dünyanın geri kalanından tamamen tecrit edilmiş halde, şirketinize ait jetin içinde bir jakuzide yan gelip yatarak, ekonomi politikaları yoluyla da yapabilirsiniz. Amerika'da her yıl 1 milyondan fazla kişi ölüyor; 62 milyon kişinin beş kuruş sermayesi yok. Ekonomik Elit ise, 46 trilyon dolar üzerinde bir varlığa erişti. Kişisel düzeyde yaşanan mali zorlukların artmasına karşın halkıkmın büyük bölümü, halihazırda devam eden ekonomik dünya savaşından bihaber görünüyor. Dünya nüfusunun yüzde birinin içindeki en zengin onda birlik bölüm ile insanlığın %99,9'u arasında üçüncü bir dünya savaşının süregittiği artık gözle görünür bir hal alıyor. Bu savaş, bu zamana değin tek taraflı bir saldırı olageldi. Ancak son aylarda dünya çapında görüldüğü gibi, insanlar artık direnmeye başladılar. Tüm imparatorlukların başına geldiği gibi, açgözlülük ve kibir, altından kalkılamayacak işler üstlenilmesine neden oluyor. Ekonomik elit, artık altından kalkamayacağı bir noktaya varıyor ve imparatorluğu çöküşe geçiyor.

David DeGraw *

Amerika nüfusunun kayda değer bir bölümü üzerinde yoğun ekonomik müdahaleler artık kalıcı bir hal aldı. Söz konusu müdahaleler, son dört yıldır ölçek olarak oldukça ciddi bir boyut alırken, teknokratik bir titizlikle uygulandılar. Bu zamana değin aşamalı bir şekilde uygulamaya geçirildiler; halk büyük bir maharetle "pasif" kılındı; geniş ölçekli herhangi bir sivil direniş engellendi; bir yandan da halkın büyük bölümünün yaşam standartlarında gözle görünür bir düşüş yaşandı. Bu süreçten en fazla zarar gören 55 milyon Amerikalı, dönemsel mali desteklerden (gıda yardımları, süresi uzatılmış işsizlik primleri gibi) dolayı bu zamana dek pek seslerini çıkarmadılar.

Küresel ekonomik elit, Amerikan kamuoyunu idare etmede çok daha stratejik davrandı; keza refah, kaynaklar ve gücü sürekli olarak konsolide etmelerinin önünde potansiyel olarak en büyük tehdit onlardı. Onlar kadar güçlü olmayan ve ekonomik elitin küresel imparatorluğunun periferisinde kalan ulusal halklarla ise çok daha sert biçimde mücadele edildi. Görece olarak daha küçük ve daha az güçlü ülkelerde, gıda fiyatlarındaki ve yaşam maliyetlerindeki ani artış ise, isyanlara yol açtı: Tunus, Cezayir, Arnavutluk ve Mısır, ilk başkaldıranlar arasındaydı. Isyan Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya hızlı biçimde yayılırken, dünyanın büyük bölümünde de adem-i merkeziyetçi şekilde bir yayılma sergiliyor; halihazırda Avrupa çapında halk ayaklanmalarını tehdit eder hale geliyor. Amerikan halkı gibi coğrafi olarak kümelenmiş Avrupa milletleri, Ekonomik Elit'in daimi tahakkümü karşısında potansiyel olarak güçlü bir karşıt-ağırlık oluşturuyor.

ABD'de ise halk teknokratik düzeyde ve yoğun bir baskı altında tutuluyor. Giderek daha ciddi bir hal alan ekonomi ve hükümet politikaları, halkın elinden refah, güç ve hakları sistematik biçimde alıyor. Yoğun propaganda sonucu ABD halkının dikkati etkin biçimde dağıtılıyor; aklı karıştırılıyor; tecrit ediliyor; marjinalize oluyor ve bölünüyor. Bu zamana değin gösterilen tüm bu çabaların başarısına karşın, süregiden ve sürekli şiddeti artan ekonomik yoksunluk karşısında sivil ayaklanmalar kaçınılmaz bir hal alıyor. Eğer kritik bir düzeye erişirse, ABD halkı, ekonomik elitin önündeki en büyük tehdidi oluşturuyor. Bu anlamda Amerikan halkı, onların başlıca düşmanı konumunda.

Birinci Bölüm: Ekonomik Yıkım

Nüfus İdaresi'nin son verilerine göre, 2005-2009 yılları arasında Amerika'daki ortalama hane-halkı refah düzeyi %28 oranında azaldı. Bu

da, hane başına 27.000 dolarlık bir kayıp anlamına geliyor. Halihazırda, en az 62 milyon Amerikan vatandaşı, yani Amerikan hanelerinin %2'si meteliğe kurşun atıyor; veya borçlanmış durumda.

Yukarıda sözü edilen sayım rakamları, eksik tahmin oldukları sürekli ortaya çıkan istatistiklere dayanıyor. Hükümet ve kurumsal medya, yaşadığımız ekonomik krizin vahametini gizleyen başlıca ekonomik istatistiklere dair propaganda yayıyor. Yanıltıcı enflasyon, işsizlik, yoksulluk ve GSYIH ölçümleri, aslında biraz araştırma sonucu kolaylıkla ortaya çıkıyor. Bu raporda, hükümetin ekonomik propagandasına dair bazı önemli örneklemeleri ortaya çıkaracağız. Hükümet, birçok durumda, artık ayyuka çıkan hatalardan dolayı rakamlarda bir revizyona gitmek durumunda kaldı. Hükümetin "revizyonları", çoğu zaman daha da kötü bir duruma yol açtı ve genellikle halkın bihaber kaldığı bir "dipnot değişikliği"nden ibaret kaldı. Birçok istatistiğe göre, hükümetin verilerini kullanmaya mecburuz; keza alternatif kaynaklardan elde edilebilecek başka kapsamlı veri bulunamıyor.

Rekor kıran Yoksulluk

Amerikan Nüfus Idaresi'nin yoksulluk rakamları, artık kadük hale gelmiş bir metodolojiyi kullanan ve korkunç hatalarla dolu bir ölçüme dayanıyor. Nüfus İdaresi, yoksulluğu 1955 yılında yani 56 yıl önce oluşturulan yaşam maliyetleri ölçümleri temelinde hesaplıyor. Birçok kilit etmeni de (örneğin artan tıbbi bakım maliyetleri, çocuk bakımı, eğitim, taşımacılık ve diğer birçok temel maliyet) göz ardı ediyor. Ayrıca, coğrafi temelde yaşam maliyetlerini dikkate almıyorlar. Kurumsal medyanın es geçtiği Ulusal Bilim Akademisi'nin ölçümü ise, yoksulluğa dair çok daha titiz bir sonuç sağlıyor; keza yaşam maliyetlerine dair tüm bu değişkenleri dikkate alıyor.

En güncel Nüfus İdaresi verisine göre, Amerikan halkının %14,3'ü -yani 43,6 milyon kişi- 2009 yılında sefalet içinde yaşadı. Her ne kadar söz konusu rakam, yoksulluk çeken Amerikan halkına dair şu zamana dek elde edilmiş en yüksek rakam olsa da ve 2008'den bu yana dört milyon kişinin daha yoksullar kervanına katılmış olduğunu gösterse de, toplam rakamı aslında tam olarak vermiyor. Geçtiğimiz sene hazırlamış olduğum analizde, 2009 yılında yoksul Amerikalıların sayısının en az 52 milyon olduğu sonucuna varmıştım. Kısa süre önce Ulusal Bilim Akademisi'nin yayımladığı rakamlar ise, benim iddiamı destekler nitelikte: 52.754.000, yani Amerikan halkının %17,3'lük kesimi, 2009 yılında sefalet içinde yaşadı.

Çocuklardaki yoksulluk oranı daha da kötü. Nüfus İdaresi verilerine göre, Amerikan çocuklarının 15,5 milyon kadarı 2009 yılında sefalet içinde yaşamışlar; bu da tüm çocukların beşte birlik bölümüne karşılık geliyor. Yoksul çocuk sayısı 2000'den beri %28 oranında arttı. 2008'den 2009'a dek %10'luk bir sıçrama daha yaşadı. Ulusal Bilim Akademisi'nin 2009 yoksulluk oranları ve Nüfus Idaresi'nin çocuklarda yoksulluk verilerinden yola çıkarak, 2009 yılında yoksulluk çeken Amerikalı çocuk sayısının kesin olarak 18,8 milyon olduğu söylenebilir. Bu da toplam çocuk sayısının %24'ü, yani neredeyse dörtte biri demek.

Kısa süre önce yoksullaşan ailelerde yaşayan çocuk sayısının artmasının dışında, "her gün Amerika'da 2573 çocuk yoksul bir ailede gözlerini açıyor."

Ayrıca, Amerika'nın en büyük kentlerinden dokuzunda, %25'in üzerinde bir yoksulluk söz konusu.

Birçok temel gösterge baz alındığında, toplam yoksulluğun 2009'dan beri artmış olduğu görülüyor. Ayrıca, kısa süre önce açıklanan borç azaltım planında, bugün on milyonlarca Amerikalıya yardım edilen "yoksullukla mücadele programlarında" bir kısıntıya gidileceğini de göz önünde bulundurmak gerekiyor. Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu'nun yapmış olduğu bir çalışmada, "bu programlar olmaksızın yoksulluk oranının iki katına çıkacağı" tahmininde bulunuluyor. Borçların azaltımına yönelik yeni anlaşma neticesinde, söz konusu programlara ayrılan fonun yarı yarıya kesintiye uğrayacağı öngörülüyor. Bu da, söz konusu tahminlere göre, yoksulluk çeken toplam Amerikalı sayısının nüfusun %26'sına karşılık gelecek şekilde, 80 milyona yükseleceği anlamına geliyor.

Rekor Kıran Gıda Güvensizliği

Bir diğer istatistiğe göre, 2005 yılında gıda yardımı programına muhtaç Amerikalı sayısı 25,7 milyon iken, halihazırda bu oran 45,8 milyona yükselmiş durumda. Dolayısıyla gıda yardımına muhtaç kişi sayısı yıldan yıla artış gösteriyor.

Bu sırada gıda destek programlarına ayrılan fon, Kongre tarafından kesintiye uğruyor. Tarım Bakanlığı ise, ilave olarak 22,5 milyon kişinin de bu yardımlara ihtiyaç duyacağı öngörüsünde bulunuyor. Bu da, gıda desteğine ihtiyaç duyan kişi sayısını 68,3 milyona çıkarıyor.

Rekor Kıran İşsizlik

"Resmi" işsizlik rakamları %9'larda (14 milyon kişi) görünürken, hükümetin rakamları bir kez daha oldukça düşük tutuluyor. Son birkaç aydır işsizliğin %10'ların altında kalmasının ardındaki yegane gerekçe ise, milyonlarca uzun süreli işsizin ve tam zamanlı bir iş arayan part-time işçilerin, hükümetin işsizlik oranlarına dahil edilmemiş olması. ShadowStats.com'dan John Williams'ın, genel durumu gözler önüne sermede işsizliğe dair çok daha kesin bir metodu bulunuyor. Ne kadar şaşırtıcı olsa da, kendisinin benimsediği SGS metodunu uyguladığınızda, yani istihdam arayışındaki toplam kişi sayısını bulduğunuzda, işsizlik oranı %22,5'a yükseliyor; bu da tüm zamanların rekoru niteliğinde: yani, 34 milyon Amerikalı iş arıyor!

Tüm bu şaşkınlık verici rakamların en üstünde de işgücü katılım oranı bulunuyor. Halihazırda çalışan toplam nüfusun oranının ölçüldüğü söz konusu rakam, 27 yıldır en düşük seviyesine geriledi: %63,9.

Halihazırda son altı yıldır 6,3 milyon kişi işsiz. Bir kişinin iş bulma süresi ise, 40,4 haftaya yükselmiş durumda.

Şirketler küçüldükçe ve iş kollarını denizaşırı bölgelere taşıdıkça işsizlik de artıyor. Özel sektörün Temmuz ayında gerçekleştirdikleri istihdam kısıntıları, 16 ayın en yüksek düzeyine, %60'a yükselmiş durumda. Toplam işgücü içinde nüfus artışını hesapladığınızda ise, 2007 Aralık'tan günümüze dek 10,6 milyon iş yitirilmiş bulunuyor.

Devlet ve federal bütçe kesintilerinin uygulanmasıyla birlikte kamu sektöründeki işsizlik de artış gösteriyor. Bütçe ve Politika Öncelikleri Merkezi'ne bakılırsa, 2008 Ağustos'undan bu yana devlet ve yerel yönetimler, 577.000 işte kesintiye gitti. Ekonomi Politikası Enstitüsü'nün tahminleri ise, yeni borç azaltım anlaşmasında öngörülen kısıntılar sonucunda ilave olarak 1,8 milyon kişinin de işini kaybedeceği yönünde.

2010 yılında istihdam piyasasına eklenen iş gücünün %60'ı düşük maaşlı işler. 2007 Aralık'ından bu yana resmi işsizlik oranı şunu açıkça gizledi: Yeni iş kollarından 1,8 milyon kadarı, part-time işlerden oluşuyordu.

Verileri daha da incelersek, son 12 ay içinde Ulusal Istihdam Yasası Projesi'ne göre, iyi ücretli işler hızla azalıyor; düşük ücretli işler ise, işsizlik krizinin boyutlarını gizlemeye yardımcı oluyor.

- Düşük ücretli endüstriler, iş kaybının %23'ünü oluştururken, yakın dönemde kaydedilen büyümenin %49'una karşılık geliyor.
- Orta ücretli endüstriler, iş kaybının %36'sını oluştururken, yakın dönemde kaydedilen büyümenin %37'sine karşılık geliyor.
- Yüksek ücretli endüstriler, iş kaybının %40'ını oluştururken, yakın dönemde kaydedilen büyümenin sadece %14'üne karşılık geliyor.

Azalan Gelir

Yaşam maliyeti 1990-2010 yılları arasında % 67 oranında artarken, işçilerin gelirleri azaldı. En yakın dönemde hazırlanan IRS verilerine göre (2009), ortalama gelirler %6,1 oranında azaldı; bu da işçi başına 3516 dolarlık bir kayıp anlamına geliyor. Ortalama gelir, 2007-2009 yılları arasında %13,7'lik bir azalma kaydetti. Bu da işçi başına 8588 dolarlık bir kayıp demek.

Çalışanların gelirlerindeki azalışın nedeni ise, CEO'ların maaşının çarpıcı biçimde artması. 1970'lerin ortalarından beri CEO'ların cepleri yıldan yıla doluyor. 1975-2010 arasında işçi üretkenliği %80 oranında arttı. Bu zaman zarfında CEO maaşı ve dünyanın en zengin %0,1'lik bölümünün geliri dört katına çıktı. En zengin %0,01'lik bölümün geliri ise (yani %1'in yüzde biri) beş kat arttı.

CEO maaşlarındaki artışın, işçilerin her yıl gelir üzerinden azalan payları üzerindeki etkisini anlamak için, vergi muhabirleri arasında isminden söz ettiren David Cay Johnston, 2008 vergi verilerini inceliyor ve durumu, şu çarpıcı istatistikler aracılığıyla özetliyor:

"Eğer önümüzdeki 28 yılda gelirdeki artış 1950-1980 arasında olduğu oranda sürer ise, 2008 yılında en yoksul %90'lık kesimde bulunanların ortalama geliri, %68 daha yüksek olacak. Bu da, büyük çoğunluğun ortalama gelirinin 2008'dekinden daha yüksek olacağı anlamına geliyor. Tipik bir Amerikan ailesinin geliri her hafta 406 dolar olsaydı Amerika bugün çok daha farklı bir Amerika olurdu "

Bunun kadar çarpıcı olan bir diğer tespit ise, son iki yıldır çalışanların gelirlerinin çok daha büyük bir bölümünü CEO'lara kaptırmış olmaları. Sadece son bir yıl içinde CEO maaşları %28'lik bir sıçrama yaşadı. 2009'a bakıldığında, Dollars&Sense'in hazırladığı son rapora göre işçiler sadece o yıl içinde maaşlarında yaklaşık 2 trilyon dolarlık bir kayıp yaşadılar:

"2009 yılında, hisse senedi sahipleri, bankerler, simsarlar, hedge fonu ustaları, yüksek maaşlı şirket yöneticileri ve orta gelirli yöneticilerin ceplerine yaklaşık 1,91 trilyon dolar geçti. Bunlar ya gelir, ya prim ya da ikramiye şeklinde kendilerine ödendi."

Tıpkı bu sayıların ne denli vahim olduğu gibi, Amerikalı işçilere yönelik saldırının da 2009'dan beri önemli ölçüde artmış olduğunu dikkate almak gerekiyor. 2009 yılından 2010'un dördüncü çeyreğine kadar gelir artışlarının % 88'lik bölümü, kurumsal karlara (yani CEO'lara) giderken, sadece %1'lik bölümü işçilere yaradı.

NY Times'ta "Muz Cumhuriyetimiz" başlıklı makalede de belirtildiği gibi, "1980-2005 yılları arasında Amerika'daki gelirlerdeki toplam artışın beşte dördünden fazlası, en zengin %1'lik bölüme gitti." 2005'ten beri ise durum daha da kötüleşti. Zero Hedge'in kısa süre önce haber verdiği gibi, "işçilerin halihazırda ulusal gelirden aldıkları pay, modern zamanların en düşük düzeyine geriledi."

Ekonomik Elit

"Evet; bir sınıf mücadelesi var; doğru. Ancak, savaşı açan benim mensubu olduğum zengin sınıf; ve biz kazanıyoruz."

Warren Buffett, Yönetim Kurulu Başkanı ve CEO, Berkshire Hathaway

Ekonomik Elitin Elinde Ne Kadar Refah Var?

68,3 milyon Amerikalı, karnını doyurmak için yeterince gıdaya erişme mücadelesi verirken ve nüfusun %90'ının geliri düşerken, Amerikalı milyonerlerin refahı daha önce emsali görülmemiş düzeylere erişti. Audit ve mali danışmanlık şirketi Deloitte'in gerçekleştirdiği kapsamlı bir çalışmaya göre, Amerikalı milyonerlerin hanelerinde refah düzeyi halihazırda 38,6 trilyon dolar. Ayrıca araştırmaya göre, denizaşırı hesaplarda gizlenen 6,3 trilyon dolarlık bir meblağ da söz konusu.

Toplamda Amerikalı milyonerlerin refahı en az 45,9 trilyon dolar düzeyinde. Bu refahın büyük bölümü, nüfusun yüzde birinin onda birlik bölümünün elinde bulunuyor.

Eğer tüm bu anlatılanlar yeterince açıklayıcı değilse ve küresel ekonominin saplandığı durumu daha fazla gözler önüne sermek gerekiyorsa şundan söz edilebilir: Mevcut eğilimleri baz alan Deloitte'in analizine göre, Amerikalı milyonerlerin refahında 2020 yılına dek % 225'lik bir artış yaşanacak ve 87,1 trilyon dolara çıkacak. Deniz aşırı hesaplarda saklanan paraları da hesaba katarsak, önümüzdeki on yıl içinde sözü edilen kesimin elinde toplam 100 trilyon doların üzerinde bir zenginlik bulunacak.

Birçok insan 1 trilyon doların neye benzediğini bilmezken, 46 trilyon doları hayal etmek bile zor olsa gerek. Şöyle düşünelim: geçtiğimiz sene 40 milyon Amerikalıya gıda yardımı vermenin maliyeti sadece 65 milyar dolar olmuştu.

En son yayımlanan IRS verilerine göre; ABD nüfusunun sadece % 0,076'lık bölümü (yani %1'in onda birinden bile az), 2009 yılında 1 milyon doların üzerinde para kazandı. Yıllık geliri 50 milyon dolar ve üzerinde olan elit grupta ise sadece 74 Amerikalı bulunuyor. Bu kategorinin 2008 yılındaki ortalama geliri 91,2 milyon dolar düzeyindeydi. 2009'da ise söz konusu gelir 518,8 milyon dolara yükseldi; yani haftada 10 milyon dolar. Bunun da anlamı; resesyonun en dibe vurduğu dönemlerde dahi bu en zengin 74 Amerikalının gelirlerini bir yıl içinde 5 katından daha fazla artırmış olmaları. Bu 74 kişi, 19 milyon işçinin toplam kazancından daha fazla para kazanmış yani...

Bu bağlamda, genel itibariyle bakıldığında Amerika'da en zengin 400 kişinin geliri, 154 milyon Amerikalının toplam geliriyle eşdeğer. Bu da ülkenin yarısına karşılık geliyor. ABD nüfusunun en zengin %1'lik kesimi, ülkedeki tüm refahın %40'ına sahip.

Amerikan halkının en zengin kesiminden müşterileri olan bir yatırım bankası yöneticisinin yaptığı analizi, kısa süre önce sosyoloji profesörü ve

"Who Rules America? / Amerika'yı Kim Yönetiyor?" adlı kitabın yazarı William Domhoff şu şekilde aktarıyor:

"Özellikle en zengin %0,1'lik kesim, denizaşırı bölgelerdeki üretimlerinden kar elde ediyorlar; vergi cennetlerinde kişisel varlıklar tutuyorlar; piyasaları ve ekonomileri alt ediyorlar; ABD'deki kanun yapım süreçlerini bile etkiliyorlar. Muhasebe firmalarına, vergi avukatlarına, danışmanlara, özel servet yöneticilerine, zengin ve güçlü dostlar ağına, kar getiren iş olanaklarına kolaylıkla erişim imkanları buluyorlar."

En zengin %0,1'lik kesim, farklı arka planlardan geliyor; ancak servetini, finansal ve bankacılık endüstrilerine doğrudan veya dolaylı katılım yoluyla sağlamamış birine rastlamak pek mümkün değil. ABD'nin bugün karşılaştığı ciddi ekonomik sorunların büyük bölümünde, bu %0,1'lik kesimin payı var ve bundan epey faydalandılar. Örneğin 2011'in ilk çeyreğinde Amerika'nın en büyük şirketlerinin karlarında %31'lik bir artış yaşandı; vergilerde de %31'lik bir azalma. Vergilerdeki azalmanın nedeni, gelirlerin düşük vergi oranları uygulayan ülkelere kaydırılması. 2010 yılında ise, kurumsal CEO'lara verilen tazminatlar %30 oranında artış gösterdi.

2010 yılında, aralarında GE, Verizon, Boeing, Wells Fargo, ve Fed Ex'in de bulunduğu on iki büyük şirket, Amerika'da -0.7% ila -9.2% arasında bir vergi ödedi. Üretim, istihdam, karlar ve vergiler ülke dışına kaydırılmıştı çünkü...

Bu konuda daha fazla yazılıp çizilebilir; ancak ana fikir belli: Amerikan mali sisteminin en üst kademelerinde bulunan kişiler, oldukça karmaşık yasalar ve muafiyetler belirlemiş bulunuyor. Böylelikle servetlerini koruyup artırabiliyor; Amerika'daki siyasi ve yasal süreçleri önemli oranda etkilemiş oluyorlar.

Ellerinde gerçek bir güç ve gerçek bir servet bulunuyor. en yoksul %99,9'luk sıradan vatandaş ise, tüm bu sistemlerden ekseriyetle habersiz kalıyor; sistemin nasıl işlediğini anlamıyor; zaten sisteme katılacağa da benzemiyor.

"Bir anda zengin olmayı dayatan Amerikan rüyası, oldukça iyi pazarlanan bir fantezi. Bu fantezi sayesinde, en yoksul %99,5'luk kesim, daha iyi yaşama umudu taşıyor ve gerek sosyal gerekse siyasi istikrarsızlık bu şekilde önlenmiş oluyor. Ancak en zengin kesim, kapısını dışarıya karşı sımsıkı kapamış durumda."

Nüfusun bu %0,01'lik en zengin kesimine girebilmek için (yani yüzde birin de yüzde biri), yıllık 27 milyon dolar üzerinde bir hane gelirinizin olması gerekiyor.

Bu ekonomik krize yol açan bazı temel oyunculara bakıldığında, bunların Ekonomik Elit grubundan olduğunu göreceksiniz.

Goldman Sachs'ın eski CEO'su ve Bush döneminin Hazine Müsteşarı Hank Paulson, 2006 yılında ABD Hazinesi'ne geçmeden önce en az 700 milyon dolarlık bir servetin sahibiydi. Goldman Sachs'ın halihazırdaki CEO'su Lloyd Blankfein ve şirketteki diğer üst düzey yöneticiler ise, kısa süre önce 111,3 milyon dolar prim aldılar. Blankfein'in cebine 24,3 milyon dolar geçti. Bu; kendisine verilmesi öngörülen 67,9 milyon dolarlık primin bir parçasıydı. Goldman Sachs'ın Başkanı Gary Cohn ise, evine 24 milyon dolar götürdü; bu da onun için öngörülen 66,9 milyon dolarlık prim kapsamındaydı. Goldman Sachs'ın CFO'su David Viniar ve eski eş-başkanı Jon Winkelried de, toplamda 20 milyonun üzerinde prim aldılar.

Citigroup CEO'su Vikram Pandit'a 80 milyon dolarlık prim verilirken, JP Morgan Chase CEO'su Jamie Dimon'ın cebine 90 milyon dolar prim girdi.

Böylesi bir gelir düzeyine sahip insanların Amerika'daki siyasi süreci denetlemediklerini düşünüyorsanız, bu konuya yeterince dikkat etmemişsiniz demektir. Ekonomik krize neden olduktan sonra, hükümetten vergi mükelleflerine destek anlamında trilyonlarca dolar kaynak aldılar; ardından da kendilerine tüm zamanların en yüksek primlerini layık gördüler. Wall Street yöneticilerinin en yüksek prim aldıkları yıl da yine 2009 oldu: toplamda 145 milyar dolar! Ardından, 2010 yılında söz konusu oran daha da arttı ve bir önceki yılın rekorunu kırdı: 149 milyar dolar! Insanların küstahlıkları dudak uçuklatan cinsten...

Wall Street yöneticilerinden daha açgözlü insan bulmak imkansız görünüyor. Bununla birlikte, sağlık sigortası şirketlerinin CEO'ları onlara kök söktürüyor. LA Times'ın haberinde belirtildiği gibi:

"Cigna, Humana, UnitedHealth, WellPoint ve Aetna şirketlerinin patronları 2009 yılında yaklaşık 200 milyon dolarlık tazminat aldılar. Şirketlerin büyüme oranları ise %39 civarında oldu."

Filadelfiya merkezli Cigna şirketinin eski yöneticisi H. Edward Hanway, en yüksek maaş alan yöneticiler listesinde ilk sırada. Bunun da nedeni, 110,9 milyon dolarlık emeklilik paketine sahip olması. Cigna, kendisine ve onun ardından gelen David Cordani'ye geçtiğimiz sene toplam 136,3 milyon dolar para ödedi.

Hartford şirketi CEO'su Ron Williams ise, toplam tazminat bedeli olarak yaklaşık 18,2 milyon dolar kazandı. Bu da, 2008'deki 24,4 milyon dolardan bir düşüş anlamına geliyor.

Sağlık hizmetleri endüstrisindeki bu kar düzeylerine bakıldığında, Amerikalıların dünya üzerinde sağlık hizmetlerine en fazla para harcayan ülke olmaları şaşırtıcı olmasa gerek. Aslında, Amerikalılar birçok ülkenin iki katı kadar para harcayıp, daha düşük kalitede bir hizmet alıyorlar. Sağlık sigortası şirketlerinin de kabul ettiği gibi, sağlık sigortası olan kişiler doktora gitmeyi karşılayamadıkları ve acil bir durum olmadıkça da doktora gitmedikleri için beklenmedik karlar elde ediyorlar. 50 milyonun üzerinde kişi sağlık sigortalarını ve tırmanışa geçen maliyetleri karşılayamadıkları için, kişisel iflasların % 60'ından fazlasının sağlık faturaları sonucu olması şaşırtıcı değil. Ve bunların %75'i de sağlık sigortası olan kişiler.

Ekonomik Elit Grup içinde savaştan kar sağlayan petrol şirketleri de bulunuyor. Bunların da büyük bölümü, Wall Street'teki büyük bankaların aidiyeti altında. En büyük beş petrol şirketi -doğalgaz fiyatlarının sıçrayışa geçtiği bir dönemde- son çeyrekte 36 milyar dolar kar elde ettiler. Bu şirketler aynı zamanda her yıl vergi teşviklerinden ortalama 6 milyar dolar sağlıyorlar.

Zengine Vergi İndirimi, Geri Kalan Bizlere ise Bütçe Kesintisi

En zengin kesimin siyasi sürecimiz üzerinde nasıl denetim kurduğunu daha iyi göstermek için şunu unutmamak gerekiyor: En zengin 400 Amerikalı, 1995 yılında gelirlerinin %30'unu vergi olarak öderken, şimdi sadece %18'ini ödüyorlar.

1470 Amerikalı 2009 yılında 1 milyon doların üzerinde kazanç sağladı ama herhangi bir şekilde vergi ödemedi.

Milyonerler için ortalama vergi oranı ise 1995'te % 30,4 iken, 2009'a gelindiğinde bu oran % 22,4'e düştü. Ortalama Amerikalı milyoner, vergi indirimleri sayesinde her yıl 136 bin dolar tasarrufta bulunuyor.

Vergi oranlarına uzun vadeli bir perspektiften bakıldığında, en zenginin ve en karlı şirketlerin vergiye ödediği miktar, 1955'ten beri çarpıcı biçimde düştü. Kurumsal vergiler, 1955 yılında federal gelirin %27,3'ünü oluştururken, 2010 yılında bu oran sadece %8,9'unu teşkil eder hale geldi. Kurumsal vergiler 1955 yılında toplam GSYIH'nın %4,3'ünü oluştururken, 2010 yılında sadece %1,3'ünü oluşturdu.

Mükemmel Bir Fırtına Bizi Bekler

(Eşitsizlik = Borç = Kemer Sıkma = Sivil Ayaklanma = Enflasyon + Deflasyon = Stagflasyon)

En müreffeh kesimin üzerindeki vergilerde yapılan indirimler, rekor düzeyde bir servet eşitsizliğine yol açtı ve yine rekor düzeyde bir ulusal borçla sonuçlandı. Bu esnada, halkın en zengin yüzde birinin onda birlik kesiminin yarattığı borcun üstesinden gelmek için Demokratlar ve Cumhuriyetçiler, temel sosyal hizmetlerde devasa bütçe kesintilerine gitmekte karar kıldılar. Böylelikle, yoksul, yaşlı, hasta orta sınıf hedef kapsamına alınırken, her yıl kurumsal servetlere milyarlarca dolar eklenmiş oldu. *(Eşitsizlik = Borç = Kemer Sıkma)*

Tıpkı hükümetin yaptığı gibi, en zengin kesime kaptırılan vergi gelirlerini telafi etmek için Amerikalılar, büyük borç yüklerini üstlenmek zorunda kaldılar. Bu da gelirlerinde bir azalmaya neden oldu. *(Eşitsizlik = Borç)*

Oldukça gayr-ı adil bir toplumda devasa borçlar her zaman yaratılacaktır; bu da eşitsizliği ve borçları artıran fasit döngüyü oluşturacaktır. Ta ki toplumdaki ayrışma öyle bir noktaya varır ki, borçlu olanlar artık borçlarını ödeyemez ve açlıktan ölecek hale gelirler. Işte şu anda bu kopma noktasına doğru varmaktayız. *(Eşitsizlik = Borç = Kemer Sıkma = Sivil Ayaklanma)*

Borç Esareti: Sözleşmeli Köle, Borçlu Vatandaşa Dönüştü

Finansal borçlara gömülen Amerikalılara dair istatistiklere bakıldığında, eskinin sözleşmeli kölesinin artık borçlu vatandaşa dönüştüğü görülüyor. Daha önce de söylendiği gibi, 1990-2010 yılları arasında yaşam maliyetleri % 67 oranında artarken, ücretlerde bir durgunluk yaşandı ve azaldı. Ulusal borç oranı 14,6 trilyon dolar gibi bir düzeye erişirken, toplam kişisel borçlar 16 trilyon doların üzerinde bulunuyor. Tüketici borçları ise, 2,5 trilyon dolar. Kredi kartı borçları 805 milyar dolar iken, öğrenci borçları da 1 trilyon doları aşmış durumda.

Şurası gayet açık: Borçlarınız ne kadar artarsa, harcamalarınızı o kadar çok kısmanız gerekir ve yeni eşya alacak paranız o kadar azalır. *(Borç = Kemer Sıkma)*

Bu sırada, toplum parçalandıkça ekonomik bir ölüm döngüsünün içine düşüyor; sağlık hizmetleri, gıda ve doğalgaz maliyetleri tırmanışa geçiyor. Ancak bu sırada gelirler ve hane değerleri aşağıya düşüyor. *(Enflasyon + Deflasyon = Stagflasyon)*

Bu koşullar dikkate alındığında, 250 milyonun üzerinde Amerikalının maaş çeki karşılığında geçinmeye çalıştığını söylemek, şaşırtıcı olmasa gerek.

Enflasyon

Temel ihtiyaç maddelerinin fiyatı sürekli artarken, sadece giyim malzemelerinin fiyatı azalıyor. Enerji ve eğitim maliyetleri ise tırmanışa geçmiş durumda.

Eğitim masrafları o raddeye vardı ki, eğitimini sürdürmek için borçlanan genç, hayatının önemli bir bölümünde bu borcu ödemeye çabalıyor. Yaşam maliyetlerinin artmasıyla ve pahalı bir eğitim sonucunda beklenen gelir düzeyine erişme fırsatlarının giderek yok olmasıyla birlikte, gençler hayatları boyunca borç döngüleri içine hapsolacaklar ve hiçbir şekilde bu döngüden kurtulamayacaklar.

Propaganda Enflasyonu

Işçi Istatistikleri Bürosu, 1980'den bu yana, enflasyonun ciddiyetini gizlemek için metodolojilerini iki kez gözden geçirdiler. Tıpkı işsizliğin vardığı vahim durumu gizlemek için yaptıkları gibi. Enflasyonun ölçüldüğü Tüketici Fiyatları Endeksi'nde, enerji, gıda ve eğitimin ağırlığını hesaplarına büyük ölçüde katmadılar. Oysaki bu üç etmen, birçok Amerikalı hane açısından en yüksek maliyetleri doğuruyor.

Metodolojinin revize edildiği de şuradan anlaşılıyor: mevcut "resmi" Tüketici Fiyatları Endeksi, yıllık %3,6 oranında. Bununla birlikte, eğer Federal Rezerv'in eski başkanı Alan Greenspan'in 1980 yılında değiştirmesinden önceki şekliyle hesaplansaydı, %11,1 olacaktı ki, bu da resmi açıklamadan üç kat daha kötü bir rakam.

Dolayısıyla hükümet ve Federal Rezerv enflasyonun düşük olduğunu iddia ederken (geçtiğimiz yılla kıyaslandığında %3,6), aslında gıda fiyatları %39 oranında arttı; doğalgaz fiyatları da aynı dönem içinde % 34'lük bir artış gösterdi.

Son bir yıl içinde doğalgaz maliyetlerindeki artış, toplam doğalgaz enflasyonunun ne denli vahim boyutta olduğunu gizliyor. Doğalgaz fiyatları, Aralık 2008'den bu yana % 125 daha pahalı. Bu da, galon başına fiyatın 1,67 dolardan 3,75 dolara yükseldiği anlamına geliyor.

Gizli Vergi

Federal Rezerv'in Niceliksel Rahatlatma (Quantitative Easing - QE) adını verdiği stratejik politikası, temel ihtiyaç maddelerinin maliyetlerinin artışında temel bir etmen olarak beliriyor. Bunun da nedeni, enflasyonun kasti olarak harekete geçirilip, doların değerinin azaltılması. En son QE2 programına bakıldığında, dolar, Ocak 2010'dan Mart 2010'a dek değerini %7,5 oranında kaybetti. Mart 2010'dan Ağustos 2010'a dek ise, doların değerinde %17'lik bir azalma oldu. Bunun "gizli vergi" olarak nasıl işlev gördüğünü anlamak için şöyle düşünün: bankada 10.000 dolarınız var ve bu zaman içinde alım gücünüzde 1700 dolarlık bir azalma olacak. Dolayısıyla 10 bin dolarınız 8 bin 300 dolara düşecek. Aynı zaman dilimi içerisinde doğalgaz ve gıda fiyatlarında da bir sıçrama yaşanacak.

Gölge İyileştirme

Federal Rezerv, doların değerini azaltırken, aynı zamanda borsada da enflasyon yaratıyor. Bunu da borsa fiyatlarının artmakta olduğu algısını oluşturarak sağlıyor. Aslında dolar cinsinden ölçüldüğünde gerçekten de borsa fiyatları artıyor. Ancak reel açıdan bakıldığında toplam değer azalıyor aslında... Yatırımcı Michael Krieger'in de açıkladığı gibi, aslında borsa fiyatlarındaki aşağı doğru iniş devam ediyor. Hatta, Mart 2009'dakinden daha da düşük bir noktada. Aslında, her ne kadar borsalarda 2009'la kıyaslandığında reel anlamda geçici bir yükselme olmuş olsa da, halen reel düzeyde %5 daha düşük seviyedeydiler. Ardından, geçtiğimiz sene altın borsalarında %14'lük bir düşüş yaşandı. Son olarak, altın borsaları bugüne dek %23'lük bir düşüş kaydetti."

Stagflasyon

Tüm bu etmenler bir arada değerlendirildiğinde, mükemmel bir stagflasyon fırtınası yaratıyor. Amerikalıların %90'ının geliri azalırken, doların da değeri düşerken, temel ihtiyaç maddelerinin fiyatı artıyor. Ayrıca birçok Amerikalının elindeki en büyük değer olan evlerinin değeri de bu süreçte azalışa geçiyor. Azalan ev değerleri sağolsun, ABD'li ev sahiplerinin %28'inin, evlerinin halihazırdaki değerinden daha fazla mortgage borcu bulunuyor. 2007'den beri 10,4 milyon Amerikalı aile, ipotekten dolayı evlerini kaybettiler. Mortgage bağlantılı yatırımlarla ilgilenen simsar şirket Amherst Securities'in tahminine göre, önümüzdeki altı yıl içinde 10,8 milyon ev daha temerrüde düşüldüğü için elden çıkarılacak. Bu durum, ev değerlerinde aşağıya doğru baskının daha da süreceği anlamına geliyor.

Yenilmiş Kitleler

Bu denli ağır bir mali sıkıntıyla karşılaşmalarına karşın Amerikalılar niçin hala pasif kalıyorlar?

ABD nüfusunun yüzde birlik bir kesiminin en zengin onda birlik bölümünün elindeki on trilyon dolarlarla ölçülen ve daha önce eşi benzeri görülmemiş servetler karşısında, Amerikan tarihinin en güçlü ve en ciddi refah eşitsizliğini yaşıyoruz.

Ünlü Amerikan feylesof John Dewey'in bir zamanlar söylediği gibi, "Bir bireyin, topluluğun veya sınıfın özgürlüğü veya etkin gücü gibi bir şey yoktur. Bunun tek istisnası, bu bireyin, topluluğun veya sınıfın, diğer bireyler, topluluklar veya sınıflar karşısındaki özgürlüğü ve etkin güçlerinin varlığıdır."

"Economic Elite Vs. The People" (Ekonomik Elit vs. Halk) adlı kitabımda, bizden önceki kuşakta Amerikan halkının %99'unun elinden servetinin stratejik olarak nasıl alındığını anlatmıştım. 1970'lerin ortalarından beri işçi üretimi ve servet yaratımında patlama yaşandı. Raporda da ortaya konan istatistiklerin gösterdiği gibi, servetteki çarpıcı artış, nüfusun yüzde biri arasındaki en zengin onda birlik bölüm tarafından neredeyse tamamen "emildi".. Bu servetin büyük bölümü de, yüzde birlik bölümün en zengin yüzde birlik

bölümünün cebine girdi.

Geçimini sürdürmek için umutsuzca mücadele veren bu denli kritik orandaki bir insan topluluğ unun niçin bu gücü kullanıp kentin en zengin aristokratlarını bertaraf edemediklerini merak ediyorsanız, iki önemli etmeni anımsamamız gerekecek:

1. Insanlar yaşam standartlarını korumak üzere o denli meşguller ki, ellerinde avuçlarında kalan iki dirhem parayı kaçırmamak için tüm enerjilerini tüketiyorlar.
2. Insanlar, en zengin yüzde birin onda birinin elinde ne denli servetin biriktiğini pek iyi anlamıyorlar.

Ilk etmeni göz önünde bulundurduğumuzda, insanlar hem psikolojik hem de mali açıdan alt edilmiş durumdalar; burası aşikar... Guardian'da yayımlanan ve "Endişe, en zengin kesimleri, orta sınıfın hışmından koruyor" başlıklı raporda, insanların ellerindekini korumak için umutsuzca bir uğraş verdikleri ve bu yüzden de olan biteni geriye çekilip anlamaya çalışacak vakitlerinin olmadığı belirtiliyordu: "Psikologlar da size aynısını söyleyecektir: bir şeyi kaybetme korkusu, kazanma olasılığından çok daha güçlüdür. Bir mücadele içindeki orta sınıflar, özellikle resesyon ve ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde hayata çok daha endişeli şekilde yaklaşırlar."

Ikinci etmeni düşündüğümüzde ise, insanlar ellerinden ne kadar servet alındığını pek anlamıyorlar. Ortalama bir kişi, şahsen, hiçbir zaman mega-zenginlerin deneyimlediği türden aşırı bir servet deneyimi yaşamadı veya görmedi. Servet eşitsizliği o denli aşırı boyutlara ulaştı ve zenginler toplumun diğer kesiminden o denli uzaklaştı ki, sokaktaki insan, zenginlerin artık dış bir stratosferde yaşadığını düşünüyor. Guardian'da yayımlanan raporda belirtildiği gibi:

"Zenginlerle her gün pek bir teması olmayan ve onların nasıl yaşadıklarını bilmeyen bu kişiler, eşitsizlik olgusu üzerinde de pek düşünmüyorlar; veya zengin kesimleri, kaynakların önündeki doğrudan rakipler olarak görmüyorlar. Sosyolog Garry Runciman'ın da gözlemlediği gibi, "Kıskançlık, uzun bir sosyal mesafe üzerinden devam ettirilmesi zor bir duygudur." Şu anda bile çoğu kişi, bankerlerin ve şirket yöneticilerinin kazandığı ikramiyeleri görmezden geliyor. En üst düzey yöneticilerin maaşları öyle düzeylere geldi ki, tıpkı yıldızlar arası mesafe gibi bu rakamların ne anlama geldiğini anlamak oldukça güç bir hal aldı."

Aslında, ortalama Amerikalı şu anda yaşadığımız refah farklılıklarını büyük ölçüde görmezden geliyor. NY Times'ta yayımlanan bir araştırma ise, Amerikalıların, toplumumuzu olduğundan daha eşitçi olarak düşündüklerini ortaya koyuyor:

"Amerikalılar üzerine kısa süre önce yaptığımız bir araştırmada meslektaşım Dan Ariely ile birlikte şu sonuca ulaştık: Amerikalılar, ABD'deki refah eşitsizliğinin boyutlarını görmezden geliyorlar. Son dönemde elde edilen verilere göre, Amerikalıların en zengin %20'lik bölümü, toplam refahın %84'üne sahip bulunuyor. Insanlar ise, bu grubun en fazla %59'luk bir refaha sahip olduğu görüşünde. Dolayısıyla, bu ülkedeki toplam refahın, daha yoksul Amerikalılar arasında daha fazla bölündüğüne inanıyorlar."

Dahası, refahın nasıl dağıtılması gerektiği sorulduğunda ise, daha eşitlikçi bir dağıtım istediklerini söylüyorlar. Yani en zengin %20'lik kesimin toplam servetin sadece %32'sine sahip olmasını istiyorlar. Bu Demokratlar için de Cumhuriyetçiler için de, yoksulu için de zengini için de doğru. Ankete katılan tüm gruplar, belli bir eşitsizlik olduğunu kabul ediyorlar; ancak idealleri, mevcut düzeyle neredeyse eşit..."

İşin gerçeği şu ki, Amerikan halkının ezici çoğunluğu, ellerinin altındaki büyük servetin farkında değiller. Daha önce eşi görülmemiş bir servet yaratan bir kuşak, 35 yıldır toplumun %99'luk kesiminden gizlendi. Bu serveti şahsen hiçbir zaman deneyimlememiş ve tanımamış olan sıradan bir Amerikalı açısından, toplumun durumunun iyileştirilmesi için neyin mümkün olabileceğini idrak etmek pek kolay değil.

Aslında modern teknoloji ve servet göz önünde bulundurulduğunda, hiçbir Amerikalı yurttaşın sefalet içinde yaşamaması gerekiyor. Istatistikler açıkça şunu gösteriyor ki, halihazırda neo-feodal bir toplumda yaşıyoruz. Nüfusun en zengin yüzde birin onda birlik bölümü ile kıyaslandığında ki bu kesim, on trilyon dolarlık bir servet içinde yüzüyor- modern çağın köleleri ve hatta propaganda yapan köylüler gibiyiz.

Amerikalıların ezici çoğunluğunun geçim derdiyle uğraştığı gerçeği düşünüldüğünde, on trilyonlarca dolar, nüfusun küçük bir kesiminin elinde konsolide olmuş durumda. Bu ise, başlı başına insanlığa karşı işlenen bir suç teşkil ediyor.

Ortalama Amerikan vatandaşının söz konusu zengin zümrenin elinde ne kadar çok servet biriktiğini tam olarak anladığı gün, büyük bir ayaklanma olacak ve borç defteri kapanmış olan tüm politikacılar bertaraf edilecek.

Ay sonunu nasıl getireceğim stresini bir daha yaşadığınızda, borçlarınızı ödemek ve geçiminizi sağlamak için adeta mücadele verdiğinizde, sadece şunu düşünün: halkın yüzde birlik kesiminin onda birinin cepleri, trilyon dolarlarla dolu! Köylü olmaktan kurtulmak için atılacak ilk adım, kendinizin bir köylü olduğunuzu idrak etmenizdir. Bu yutulması zor bir ilaç gibidir; keza birçok insan, hep alışageldikleri gibi, medyanın pompaladığı yanılsamaları, inkarları, vurdumduymazlık ve cehaleti sürdürmeye devam edecektir.

Ancak yine de umudum var: yeterince insan bu gizlenmiş ve karartılmış hakikati anladıklarında, ihtiyaç duyulan ve şiddet içermeyen devrim gerçekleşebilir. O zamana dek, zengin daha da zengin olacak ve giderek ekonomik durumu kötüleşen kitleler, geçimlerini sürdürmek için canlarını dişlerine takacak.

Amerika'da Faşizm

Amerikan toplumunda geniş kesimleri yoksulluğa sevketmek ve çoğunluğu devasa bir borca ve mali bir çaresizliğe düşürmenin yanısıra, bugün gerçekleşen olayların daha da karanlık bir yüzü var. Ekonomik Elit, Amerika'yı modern çağın faşist devletine dönüştürdü.

Faşizm, birçok güçlü duyguyu çağrıştıran oldukça güçlü bir kelime. Insanlar, bu kelimenin Amerika'nın modern çağına uygulanamayacağını düşünebilirler. Ancak, Benito Mussolini'nin daha önce özetlediği gibi; "Faşizm demek yerine, korporatizm demek daha doğru; çünkü bu, devlet ve kurumsal gücün birleşimine karşılık geliyor." 1900'lü yılların başlarında faşizm kelimesini icat eden Italyanlar, onu aynı zamanda "estato curporativo" olarak da adlandırdılar. Yani, kurumsal devlet...

Şirketlerin günümüzde hükümetimizi denetledikleri ve toplum üzerinde hakim bir rol sahibi olduklarını iddia edecek çok az Amerikalı vardır. Ancak, bu bir gerçek... Artık yasallaşmış bir rüşvet sistemi aracılığıyla -seçim kampanyasının finansmanı, lobicilik ve Washington ile şirketler arasındaki "döner kapı"-, en güçlü küresel şirketler, daha önce hiç olmadığı kadar yasal ve siyasi süreçler üzerinde hakimiyet kurmuş durumdalar. Senator Huey Long (Ölümü: 10 Eylül 1935), yıllar önce şu uyarıda bulunurken haklıydı: "Faşizm Amerika'ya geldiğinde, demokrasi şeklinde gelecek."

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt de, zamanında faşizmi şu şekilde tanımlamıştı: "Eğer insanlar, özel şahısların gücünün, demokratik devletten bile daha fazla olduğu bir noktaya varmasına hoşgörüyle yaklaşıyorlarsa, artık demokrasinin özgürlüğü de tehlikede demektir. Bu da faşizm anlamına gelir. Yani hükümete; bir bireyin, bir topluluğun veya özel gücü denetleyen herhangi birinin sahip olması...

Bunun en çarpıcı örneği ise, Wall Street'in kurtarılması sırasında görüldü. "Batmak için fazla büyük" görülen bankalar, bu krize yol açan kişilere destek mahiyetinde vergi olarak ödenen trilyonlarca doları derhal elde etti; ancak bu kişilerden hiçbirisi yaşananlar karşısında hesap vermedi.

Modern Çağ Köleliği

Faşizme ne denli yaklaştığımıza dair bir diğer çarpıcı örnek ise, Amerikan Yasal Değişim Konseyi ALEC. Asıl itibariyle hükümetin işleyiş mevzuatını kaleme alan, şirket yöneticilerinden oluşan bir grup bu ALEC... Yoksulu mahkum eden ve mahkum edilmemiş işçilere yaşamlarını sürdürmelerine yetecek kadar maaş ödemek yerine onları çalışmaya yönelten bir sistem kurulmasında oldukça yol katettiler. Ciddi bir durumla karşı karşıyayız: Gözümüzün önünde akıp giden, modern bir kölelik sistemidir bu.

ALEC'in lider kadrosu ve diğer birçok ekonomik elit örgütüne göre, yoksulluk, herşeyden önce bir suç. Yoksula yönelik bu saldırıları kanıtlarcasına, kamu iskan programlarından 17 milyar dolarlık bir kesintiye gidildi. Hapishane inşasına yönelik programlarda da 19 milyar dolarlık bir artış yaşandı. 1980'de yasalar yeniden kaleme alınmadan önce, -ki ALEC'in de bu işte doğrudan parmağı var- hapishanelerdeki insan sayısı 500.000'e ulaştı. Yasaların yeniden yazımının ardından cezalar daha da ciddi bir hal alınca, ABD'deki hapishane nüfusu 2,4 milyon kişiye fırladı.

Şu anda dünyada en fazla hapishane nüfusuna sahip ülke ABD. Dünyadaki nüfusun sadece %4'ünü barındırmamıza karşın, dünyadaki hapishanelerde tutuklu bulunan toplam mahkumun %25'i ABD'de bulunuyor. Daha önceden aktardığım gibi, "Amerikan Gulag'ı: Dünyanın En Geniş Hapishane Kompleksi" başlıklı bir raporda şöyle denmekteydi:

"ABD, bu zamana değin dünya üzerinde hiçbir milletin olmadığı kadar mahkuma sahip. Çin'in ise, bir milyarlık nüfusuyla hapse attığı insan sayısı Amerika'ya erişebilmiş değil. ABD'de 100.000 kişiden 700'ü tutuklu. Çin'de ise her 100.000 kişiden 110 kişisi tutuklu. Orta Doğu'da baskıcı Suudi rejiminde bile 100.000 kişiden sadece 45'i tutuklu. ABD'de kişi başına düşen düzeyler, Sovyet Gulaglarının karanlık dönemlerini anımsatır nitelikte..."

Ölüm Çanları Çalıyor

Yoksulluğun çarpıcı düzeyde artması birçok ailenin de dağılmasına neden olurken, yıkıcı psikolojik yıkımlara da yol açtı. Ancak, yoksulluk ve ciddi refah eşitsizliklerinden dolayı ölümlerde de önemli bir artış olduğunu gözden kaçırmamak gerekiyor. Bu, kesin olarak ölçümü oldukça zor bir istatistiktir; ancak Kolombiya Üniversitesi bünyesindeki Kamu Sağlığı Okulu, ölüm oranları ve tıbbi verilere dair kapsamlı bir inceleme yürüttü ve şu tahmine ulaştı: "2000 yılında ABD'de ölen 875.000 kişinin ölüm nedeni, yoksulluk ve gelir eşitsizliğiyle bağlantılı sosyal etmenlerden dolayıdır."

Debra Watson'ın hazırladığı bir rapor ise, araştırmayı özetler nitelikte: "Sosyal programlara sürekli müdahaleler yapılan ve işsizlik oranlarının devamlı yüksek düzeylerde seyrettiği on yılın ardından, sosyal ölüm oranlarının azaldığına inanmamızı sağlayacak en ufak bir neden bile yok. Tam tersine, bu oran artmış bulunuyor." Keza, yoksulluk ve gelir adaletsizliği de, 2000'li yıllardan bu yana sıçrayışa geçmiş bulunuyor.

Nüfus Idaresi'ne göre, 2000 yılında 31,1 milyon kişi yoksulluk içinde yaşıyordu. Kolombiya Üniversitesi'nin araştırmasına göre ise, bunun sonucunda 875.000 kişi öldü. Tüm bu rakamlar şu anlama geliyor: Sefalet içinde yaşayan her 35,5 kişiden 1'i her yıl yoksulluktan ölüyor. Bu verileri 2009 yılını kapsayacak şekilde genişletirseniz, bu tarihte 52,8 milyon kişi sefalet içinde yaşıyordu. Bu da demek oluyor ki, 2009 yılında 1.486.338 kişi yoksulluktan öldü. Nüfus Idaresi'nin daha düşük yoksulluk rakamlarını temel aldığınızda bile (toplam 43,6 milyon kişi üzerinden), 2009 yılında 1.228.169 kişinin yoksulluktan öldüğü ortaya çıkıyor.

Kasti Sistemik Saldırılar

Ekonomik eşitsizlik ve yoksulluktaki çarpıcı artış, küçük bir zümrenin servetinde eşi benzeri görülmemiş artışla birlikte, aslında tesadüfen gerçekleşmedi. Tüm bunlar, kasti bir hükümet politikası ve ekonomi politikasının sonucudur ve bu şekilde tasarlanmıştır. Dünyanın en zengin kesimlerinin ve "batmak için aşırı büyük" addedilen bankaların; finans ve lobicilik sistemini kullanarak, finansal kazançları uğruna nüfusun %99,9'luk kesimini sömürmeye yönelik politikalar uygulayan siyasetçileri "satın almaları"nın sonucudur. ABD'de yaşananları "finansal bir terörist saldırı" olarak nitelendirmek, abartı olmasa gerek. Bu daha ziyade, şu anda olan bitene dair teknik bir terim olabilir ancak...

Bu ekonomik saldırılar sonucu her sene ölen milyonlarca kişi ile 9-11 saldırılarında ölen 2977 kişiyi karşılaştırın. Dünya Ticaret Merkezi'nden üç blok ötede yaşayan biri olarak, bu ekonomik

saldırıların, 9-11 saldırıları kadar trajik olduğunu, ancak milletimiz açısından çok daha ciddi ve yıkıcı sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. Her ne kadar ölü sayısı çok daha yavaş ve gizli olsa da... Bununla birlikte, sonuç, tamamen soykırım boyutlarına varmış durumda. İstatistikssel olarak ABD'de gerçekleştirilen ekonomik saldırılar ile bazı tahminlere göre bir milyon ölünün olduğu Irak işgali karşılaştırılabilir. Bir kez daha bu ölümlerin çoğu, "şok ve dehşet" olarak adlandırılan bombardımanlar sırasında çarpıcı ve acımasız bir şekilde gerçekleşti. Bununla birlikte, Irak'ta yaşananlar, dört yıldır süregelen ekonomik şok ve dehşet kampanyasına içkin örtülü acımasızlıkla karşılaştırılabilir. Irak'ın işgal edildiği gibi ABD de küresel bankacılık kartelinin işgaline uğramış bulunuyor.

Tasavvur edilmesi ne kadar dehşet verici olsa da, dünyada olan biteni bir kez düşünmenizi istiyorum. ABD'de yoksulluktan ölenlerin sayısı, muhtemelen, birçok Avrupa ülkesinden çok daha yüksek. Federal Rezerv'in ekonomi politikaları ise -IMF, Dünya Bankası ve Uluslararası Ödemeler Bankası'nınkilerle birleşince-, dünya çapında yaşam maliyetlerinin ve gıda fiyatlarının sıçramasından dolayı ayaklanmalara neden oluyor. Işin özü şu ki, küresel ekonomi planlamacıları, kasten, soykırım-vari ekonomi politikaları uyguluyorlar.

Küresel mali elit ile zamanında boy ölçüşen Che Guevara bir keresinde şöyle demişti: "Bir Rockefeller'in ortaya çıkması için gereken yoksulluk ve yoksunluk miktarı ve bu denli büyük bir servetin elde edilmesi için gereken ahlak yoksunluğunun boyutları, genellikle gözden kaçırılıyor. Insanların tüm bunları görmesini sağlamak her zaman pek mümkün olmuyor."

On trilyonlarca dolar, kasti olarak dünya nüfusunun yüzde birinin en zengin onda birlik bölümüne doğru akarken, geri kalan geniş kitleler yoksulluk içinde kıvranıyorlar. Bu tablo karşısında şöyle bir çıkarımda bulunmanız gerekiyor: Teknik olarak karşımızda neo-feodal bir faşist devlet bulunuyor. Zengin, hiçbir zaman bu denli zengin olmamıştı. Rüşvet yiyen politikacılar ise, yoksul ve orta sınıfa yönelik bütçe kesintilerine gitmeye ve temel ihtiyaç maddelerinin maliyetlerinin sıçramasına neden olmaya devam ediyorlar.

Durumu abarttığımı düşünebilirsiniz; ancak aslında, gerçeklik oldukça aşırı bir hal aldı. Bu insanlar, yani dünyanın en zengin zümresi, adeta bir holokost yürüten soykırımcı faşistlere benziyorlar. Faşizm şekil değiştirdi. İnsanları bir araya getirip soykırım kamplarına gönderirken elinizi kana bulamanıza artık gerek yok. Bunu, dünyanın geri kalanından tamamen tecrit edilmiş halde, şirketinize ait jetin içinde bir jakuzide yan gelip yatarak, ekonomi politikaları yoluyla da yapabilirsiniz.

Bununla birlikte, tüm imparatorlukların başına geldiği gibi, açgözlülük ve kibir, altından kalkılamayacak işler üstlenilmesine neden oluyor. Ezilmiş kitleler öyle bir noktaya geliyorlar ki, artık bu koşullar altında yaşamak imkansızlaşıyor. Içine düştükleri umutsuzluk hali toplumun geneline yayılıyor, ta ki kritik bir sayıya erişene dek. Işte o zaman ayaklanıveriyorlar ve imparatorluk çökmeye başlıyor. Tunus, Cezayir, Mısır, Israil (Kuzey Afrika ve Orta Doğu), Arnavutluk, Yunanistan, Ispanya, Britanya (Avrupa), Wisconsin...

Ekonomik elit, artık altından kalkamayacağı bir noktaya varıyor ve imparatorluğu çöküşe geçiyor.

Adem-i merkeziyetçi bir hal alan küresel bir ayaklanma başladı.

Hoşgeldin Üçüncü Dünya Savaşı.

Peki, siz, tarihin hangi noktasında konumlanmak istiyorsunuz? Tarafınız nedir?

Bilge bir dostum bana bir zamanlar şöyle demişti: "Hareket eden bir trenin üzerinde tarafsız kalamazsın".

** David DeGrau, AmpedStatus.com'un kurucusu ve direktörüdür. Uzun zamandır beklenen kitabı ("The Road Through 2012: Revolution or World War III" (2012'ye giden yol: Devrim mi Üçüncü Dünya Savaşı mı?), nihayet 28 Eylül'de raflarda yerini alacak.*

Kaynak: http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=25967

KÖLELER EFENDİ Mİ OLACAK

ÇİN'İN AVRUPA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ NÜFUZU GİDEREK ARTIYOR

Alexandra Scherle

Ekonomik kriz, dünyanın yükselen gücü Çin'e yeni ekonomik etki alanları açıyor. Kamu destekli Çinli şirketler, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanlar'da kazanmadık ihale bırakmıyor. Ancak yöntem ve finans kaynakları tepki çekiyor. Çin'in, başta Afrika olmak üzere kalkınma halindeki ülkelere olan ilgisi giderek artıyor. Çin kalkınma halindeki ülkelere Dünya Bankası'ndan daha fazla kredi veriyor. Üstelik de karşılığına hiç bir siyasi talepde bulunmadan...

Çin'in Avrupa ekonomisi üzerindeki nüfuzu giderek artıyor. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, ihtiyaçları olan kredileri, hem de çok uygun şartlarla Çin'de bulabiliyorlar. Çinli yatırımcılar, bölgede, özellikle de altyapı alanında giderek daha fazla dev projeye imza atıyorlar. Ancak Alman ve Avrupalı sanayiciler Çin'i haksız rekabetle suçluyor. Polonya'daki bir otoyol inşaatı buna örnek olarak veriliyor.

Polonya'da 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası hazırlıkları sürüyor. Futbol taraftarları Polonya ve turnuvanın diğer ev sahibi komşu Ukrayna'ya akın etmeden bitirilmesi gereken projelerden biri de, Varşova ile Lodz arasındaki otoyol inşaatı.Çin Devlet Demiryolları'na bağlı olan Covec adlı dev şirket, 2009 Eylülünde söz konusu otoyol için açılan iki ihaleyi kazanarak, AB sınırları içinde bu boyutta bir projeyi üstlenen ilk Çinli şirket oldu. İhaledeki en yakın rakibinden yüzde 30 daha hesaplı bir öneri getiren Covec, Avrupa İnşaat Birliği tarafından haksız rekabetle suçlanıyor, zira şirket devletten destek alıyor. Birlik Başkanı Ulrich Paetzold "Bizim işletmelerimiz de devletten 500 milyon dolar destek alırsa, o zaman biz de bu kadar ucuza iş çıkarabiliriz. Ancak Çin Halk Cumhuriyeti ile adil bir rekabete girmemiz imkânsız" diyor.

Çin, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanlar'da Alman ve Avrupalı şirketleri sistematik bir şekilde ekarte ediyor. Alman şirketlerin Doğu Avrupa, Balkanlar ve Orta Asya'da menfaatlerini gözeten Alman Ekonomisi Doğu Komisyonu adlı kurumun hazırladığı bir rapora göre, Çin zaman zaman şüpheli yollara başvuruyor. Komisyon Başkanı Klaus Mangold "Çin, pazar payı kazanmak için, Batı Avrupa'nın içinde bulunduğu krizden yararlandı. Pazar ekonomisinin şartları çerçevesinde, hesaplı finansmanlara kimsenin diyeceği bir şey yok. Ancak burada söz konusu olan, vadesi 15 yıl olan yüzde 1,5-2'lik faiz oranları. Bunun uluslararası alanda geçerli olan ve pazarın koşullarına endeksli faiz oranları ile hiçbir alakası yok" diyor.

Çinli yatırımcılara neden kucak açılıyor?

Ancak Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin, kriz döneminde başka hiçbir yerden bu kadar uygun kredi almalarına imkân yok. Doğu'daki Avrupa Birliği üyeleri arasında en büyük ekonomiye sahip olan ve 2009 yılında ekonomik krize rağmen gayri safi milli hâsılası artan Polonya, artan işsizlik ile mücadele ediyor ve Çin'in devreye girmesine sıcak bakıyor. Ayrıca krizin yoğun bir şekilde hırpaladığı Yunanistan gibi ülkeler de, Batılı yatırımcıların çekingen davrandığı bir dönemde, Çin'den gelen yatırımlara kucak açıyorlar. Atina hükümeti 2007 yılında Çin ile stratejik ortaklık anlaşması imzalamıştı. Çin'de devlete bağlı nakliyat şirketi Cosco, 2008'den bu yana Yunanistan'ın Pire kentindeki konteynır limanının işletmesini yürütüyor. Selanik limanının da aynı kapsama alınması planlanıyor. Geçtiğimiz Ekim ayı başında ülkeyi ziyaret eden Çin Başbakanı Wen Jiabao, Yunanistan'dan daha fazla devlet tahvili almayı istediklerini açıkladı.

Çin Sırbistan'da da gayet faal. Belgrad'daki yeni Tuna Köprüsü'nün inşaatına yakında start verilecek. Finansmanın yüzde 85'i Çin'de devlete bağlı İhracat-İthalat Bankası'ndan alınan krediyle sağlanıyor. Aynı banka, Çin'e gemi inşa etmesi için Karadağ'a da milyonluk bir kredi verdi.

Sofya'da Çin sanayi bölgesi kuruluyor

Hırvatistan ile ortaklaşa Zagreb Havalimanı'nın yeniden inşasını üstlenen Çin, Bulgaristan ile de, Sofya yakınlarında bir Çin sanayi bölgesi kurulması yönünde anlaştı. Yaklaşık 10 bin Çinli işletmenin faaliyet gösterdiği Romanya'da ise, Pekin yönetimi rüzgâr enerjisinin yaygınlaştırılmasına destek vereceğini ve altyapı, enerji, ziraat ve madencilik alanlarında da yatırım yapılacağını duyurdu. Çin'in 2009'da imzalanan bir anlaşmayla Moldova'ya vereceği bir milyar dolarlık kredi ise, bu ülkenin gayri safi milli hâsılanın yaklaşık yüzde 10'una denk geliyor.

Peki, Çin bu ülkelerden ne menfaat umuyor? Alman Dış Politika Derneği'nden Çin uzmanı Eberhard Sandschneider, genelde hedeflerin birbirlerine benzediğini söylüyor:

"Öncelikli amaç hammadde kaynaklarına erişim ve pazar payı kapmak. Çin ayrıca özenli bir şekilde kendini stratejik olarak konumlandırıyor. Çin'den akan finansman, özellikle yoksul ülkeleri etkiliyor. Bizim elimizde benzeri kaynaklar olsa ve istesek, biz de muhtemelen aynı şekilde davranırdık. Ancak bu zaten gizli bir strateji değil, Çin'in açısından baktığınızda gayet mantıklı bir yol."

Çinli şirketlere gözaltı talebi

Fakat Çin'in izlediği bu yol, özellikle AB iç pazarı söz konusu olunca yoğun eleştirilere hedef oluyor. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Eylül ayı başında, Çinli şirketlerin AB içindeki kamu ihalelerinde daha sıkı şartlara tâbi tutulmasını talep etti ve Avrupalı işletmeler ile rekabet içinde olan bu şirketlerin Çin devleti ve bankaları tarafından ne kadar destek aldığının şeffaf bir şekilde görülebilmesini istedi. Avrupa İnşaat Birliği Başkanı Ulrich Paetzold ise, kamu ihalelerini Çin gibi devlet desteğinin yoğun olduğu

ülkelerden gelen şirketlere veren AB üyelerinin, Brüksel'den aldıkları teşviklerin kesintiye uğramasını talep ediyor.

Çin uzmanı Eberhard Sandschneider da AB birçok alanda sübvansiyon vermeye devam ettiği sürece, Çin'e yönelik haksız rekabet suçlamalarının çok gerçekçi olmayacağını savunuyor. Bu arada Çin, Türkiye'de de kendini gösteriyor. Çin'in, Edirne-Kars arasında hızlı tren hatlarından oluşacak İpek Demiryolu inşası için Türkiye'ye 28 milyar dolar kredi vereceği bildiriliyor.

Çin sermayesi yayılıyor

Çin'in, başta Afrika olmak üzere kalkınma halindeki ülkelere olan ilgisi giderek artıyor. Financial Times gazetesinin haberine göre Çin kalkınma halindeki ülkelere Dünya Bankası'ndan daha fazla kredi veriyor.

Uzmanlar ihtiyatlı değerlendirseler de bu haber önemli bir trendi yansıtıyor. Çin öncelikle hammadde ihtiyacını garanti altına alabilmek için bütün dünyada milyarlarca dolarlık yatırım yaparak küresel nüfuzunu arttırıyor.

Aslında Dünya Bankası hiç şimdiki kadar aranır olmamıştı. 2008 – 2010 yılları arasındaki küresel ekonomik kriz döneminde Dünya Bankası kalkınma halindeki ülkelere 100 milyar dolarlık kredi dağıtarak rekor kırdı. Ama bu rekor Çin bankalarının kredi taarruzuna dayanamadı. Financial Times gazetesinin araştırmasına göre Çin Kalkınma Bankası ve Çin İhracat – İthalat Bankası son iki yılda kalkınma halindeki ülkelerle o ülkelerdeki şirketlere en az 110 milyar dolar kredi verdi. Leipzig Üniversitesi'nin Afrika uzmanı Helmut Asche Finacial Times'in haberini kuşkuyla karşılıyor. Çin'in özellikle kalkınma kredileri istatistiklerinin şeffaf olmadığını belirten Asche,'İki büyük Çin bankasının kredilerinin Dünya Bankası'nın kredilendirme kategorilerine göre nasıl dağıldığını kestirmek zor', diyor.

Çin ticari kreditör

Dünya Bankası'nın temel görevleri fakirlikle mücadele, çevrenin korunması ve özel sektörün yaygınlaştırılması. Dünya Bankası aynı zamanda fakir ülkelere uzun vadeli kalkınma kredileri de açıyor. Pekin hükümeti ile Çin kamu bankaları ise kalkınma halindeki ülkelere, Çin mallarına pazar açmak ve hızla büyüyen ekonomisinin hammadde ihtiyacını karşılamak için borç veriyor. Bonn'daki Alman Kalkınma Enstitüsü'nün Asya uzmanı ekonomist Doris Fischer Çin'in izlediği kalkınma işbirliği politikasının Batı'nın ekonomik işbirliği esaslarıyla benzeşmediğini vurguluyor. Fischer'e göre Çinliler, kalkınma yardımı değil ekonomik işbirliği yaptıklarını söylüyorlar. Her iki tarafı da kazançlı çıkarmayı hedeflediklerini için, dış ortaklıklarının uluslararası koordinasyona bağlı kaliteli kalkınma yardımı tarifine uymadığını iddia ediyorlar.

Çin kredilerinden en çok hammadde zengini ülkeler yararlanıyor. Çin bankaları Rusya, Venezüella ve Brezilya gibi ülkelere petrol karşılığında para veriyor. Gana ve Arjantin gibi ülkeler Çin kredisiyle Çin şirketlerine kara ve demiryolları inşa ettiriyor.

Çin rejim farkı gözetmez

Gerçi Çin bankalarının Dünya Bankası'ndan daha elverişli şartlarla kredi verdiği söylenemez. Dünya Bankası uzun vadeli kredi açıyor ve düşük faiz alıyor. Alacağını kısmen bağışladığı durumlar da olabiliyor. Londra'daki Denizaşırı Kalkınma Enstitüsü uzmanlarından Dirk Willem Tervelde buna rağmen Çin kredisinin bazı ülkelere neden daha cazip geldiğini şöyle açıklıyor: 'Dünya Bankası vereceği kredinin yararı kadar borçlu ülkenin iyi yönetilip yönetilmediğine de bakar. Çin ise kredi vereceği ülkenin nasıl yönetildiğine önem vermez.'

Eksen kayması

Pekin yönetimi kredi sözleşmesi yapacağı kalkınma halindeki ülkelerin insan hakları ve demokrasiye saygılı olup olmadıklarıyla ilgilenmiyor. Bu nedenle de Çin Zimbabwe ve Sudan gibi ülkelerin en önemli ticari ortakları arasında yer alıyor. Afrika uzmanı Helmut Asche Çin yönetiminin kalkınma işbirliğine giderek daha fazla önem vermesiyle güç ekseninin Batı'dan Doğu'ya doğru kaymaya başladığını ve bunun da sadece dikta rejimlerinin işine gelmediğini belirtiyor.

Asche eksen kaymasının yardım alan Afrika hükümetlerinin siyasi manevra alanını genişlettiği görüşünde.

Çin'in Dünya Bankası bünyesindeki nüfuzu da kendini hissettiriyor. Dünya Bankası'ndaki önemli görevlere atanan Çinlilerin sayısı her geçen yıl artıyor.

AÇLIK GEZEGENİ
21.YÜZYILDA KÜRESEL GIDA KITLIĞI

Russel Sticklor

20.yüzyılın henüz başlarındayken dünya nüfusu 2 milyara doğru ilerlemekteydi. Savaşların, soykırımların, hastalıkların ve açıkların etkisini bir yana bırakırsak, dünya nüfusu 1960'lı yıllarda 3 milyar iken, şimdilerde 7 milyara yaklaşıyor. 2050 itibariyle dünyanın 2 milyar kişiye daha ev sahipliği yapması bekleniyor.

Paul Ehrlick'in 1968 yılında yayımladığı o şaheser kitabında sözünü ettiği "nüfus patlaması"nı henüz yaşamamış olabiliriz; ancak bu denli hızlı demografik değişimler, uluslararası camiayı hiç kuşku yok ki bilinmeyen sulara doğru sürüklüyor. Sınırlı düzeyde sulanabilir arazi ve yine bu arazileri sulamak için sınırlı düzeyde su var iken, her yıl 70 milyon kişiyi daha kervanına katan bir gezegenin nasıl doyurulacağı meselesi, 21.yüzyılın en ivedi sorunlarından biri olarak kendini dayatıyor.

Küresel düzeyde gıda güvenliğini sağlamak için yapılan girişimler; Sovyetler Birliği'ni, Çin'i, Kuzey Kore'yi, Etiyopya'yı ve son yüzyılda dünyanın diğer birçok köşesini yerle bir eden açlıkları önleme arzusunun ötesine geçiyor. Keza, bugün yardım ve kalkınma örgütleri, haklı olarak gıda güvensizliği sorunlarını, özellikle kalkınmakta olan dünyada ekonomik kalkınma / kamu sağlığı / siyasi istikrar meseleleriyle bağlantılı olarak yorumluyor. Uluslararası camiada düzeni sağlamak ve önümüzdeki yıllarda yeni başarısız devletlerin ortaya çıkmasını önlemek için, Sahra-altı Afrikası'nda, Orta Doğu'da ve Güney ve Doğu Asya'da hızla artan nüfusu beslemenin daha yenilikçi yollarının bulunması önem arz ediyor.

Nüfus artışı, Gıda güvensizliği ve Devletlerin istikrarsızlığı

Yüzyıllar boyu gıda güvenliği ve siyasi istikrar yakından ilintili iki kavram olageldi: halkınızı iyi beslerseniz, koltuğunuzu kaybetmenize neden olacak gerekçelerden birini yok etmiş olursunuz. Öte yandan eğer vatandaşlar açlık çekerlerse ve temel gıdaları satın alacak paraları olmazsa, başınıza her şey gelebilir. İşte bu yüzden tarih boyunca gıda kıtlıkları birçok devrim fitilini de ateşleyen etmen olageldi. Bu yılın başında, "Arap Baharı" olarak bilinen ve Kuzey Afrika ile Orta Doğu'yu kasıp kavuran siyasi ayaklanmaların ardında, halkı harekete geçiren etmenlerden biri de gıda fiyatlarındaki artışlar olmuştu. Bölgedeki bazı otokratik rejimler devrilirken, dünya üzerindeki diğer hükümetler bu durumdan ders çıkarmışlar; Kuveyt 'ten Çin'e tüm siyaset yapıcılar ülkelerindeki gıda piyasalarına derhal müdahale edip, temel gıda maddelerinin fiyatının halkın alım gücüne uygun olmasını sağlamışlardı.

Demografik değişim ve gıda güvensizliği, devlet kurumlarına zarar vermeye ve gıdayla ilintili ayaklanmaları uzakta tutmaları için –özellikle Asya ve Afrika'daki- hükümetler üzerinde baskı kurmaya devam edecek. Yirmi yıl içinde Hindistan nüfusunun Çin'i geride bırakarak dünyanın en kalabalık milleti haline gelmesi bekleniyor. Ve bu iki ülkenin nüfusunun toplamı, büyük olasılıkla yüzyıl ortasında 3 milyara ulaşacak. Yeni Delhi ve Pekin, Latin Amerika ve Afrika'dan tarım arazisi satın almaya çabalıyor; böylelikle ihracat-odaklı "mega-çiftlikler"de yetiştirilen mısır, buğday ve diğer temel gıda maddeleri sayesinde, ülkelerindeki gıda güvensizliğinin yok olmasını umuyor.

Ancak, Asya'nın iki "ağır topu" 21.yüzyıldaki gıda güvensizliğine dair tartışmalar üzerinde ağırlıklarını koyarken, en büyük güvensizlikle de Afrika yüzleşmek zorunda kalıyor. Birleşmiş Milletler'in bu yılın başında yayımladığı bir rapora göre, 2100 yılında dünya nüfusu 10 milyara ulaşabilir ve bunun nedenlerinden en önemlisi de, Sahra-altı Afrikası'ndaki nüfus artışı olabilir. Nijerya, Tanzanya, Somali ve Etiyopya gibi ülkelerde artan nüfus, kıtanın önümüzdeki yüz yıl içinde %300 oranında büyümesi gibi bir sonuç doğuracak. Böylelikle, halihazırda 1 milyarlık nüfus, o tarihte 3,5 milyara doğru tırmanmış olacak. Daha şimdiden açlık ve ciddi gıda kıtlıklarıyla sürekli olarak karşılaşan bir bölgede, Afrika hükümetlerinin giderek büyüyen nüfuslarını nasıl doyurabilecekleri, bir yandan da sosyal ve siyasi istikrarı nasıl sağlayacakları bir soru işareti olarak duruyor.

21.yüzyıl sorunlarına 20.yüzyıl çözümleri

Hızlı demografik değişim ve artan gıda güvensizliğinin insan güvenliği üzerindeki etkileri, hem yerel hem de uluslararası düzeyler açısından daha da büyük olabilir. Sosyal ve siyasi ayaklanmaları tetiklemesinin yanı sıra, gıda kıtlığı, çok daha geniş kapsamlı güvenlik dinamikleriyle bağlantılı. Üretim konusundaki açıklar, uluslararası ticareti sekteye uğratabilir; keza hükümetler fiyat denetimleri dayatıyorlar veya gıda ihracatlarını kısıtlıyorlar. Gıda kıtlığı, aynı zamanda çevre güvenliğini de tehlikeye atabilir; keza ormanlardaki ağaçlar, tarım arazilerine yer açmak için kesiliyorlar ve gübreler, toprağa ve yerel su kaynaklarına karışıyorlar. Dahası, temel gıda ürünlerine yetersiz erişim, kötü beslenmeden dolayı kamu sağlığı krizlerini hızlandırabilir. Kalkınmakta olan dünyanın büyük bölümünde zaten kırılgan konumdaki sağlık altyapısının üzerine bu sürecin getirdiği baskı da cabası…

En azından yarım yüzyıldır -reel veya hayali de olsa- kitlesel gıda kıtlıklarının hortlağı üzerimizde dolanıyor. 20.yüzyılda açlıktan ölen kişi sayısı on milyonlarla ölçülüyor. Bu, belki de birçok gözlemcinin insanlık için kasvetli bir gelecek öngörüsünde bulunması için iyi bir sebep olabilir. Ancak İkinci Dünya Savaşı ertesinde, Yeşil Devrim sayesinde "gıda felaketleri" olacağı şeklindeki kıyamet senaryoları bir süreliğine rafa kaldırıldı. 1950'ler ve 60'lar boyunca kalkınmakta olan dünyayı etkisi altına alan bu hareket, tarımdaki üretkenliği daha önce eşi görülmemiş düzeylere çıkardı. Bunun ardında yatan etmenler; yenilikçi tarımsal sulama sistemlerinin yanı sıra, -sürdürülebilir olmasa da- böcek ilaçları ve gübrelerin yaygın şekilde kullanımı idi. Ardından, gelişmekte olan dünyadaki gıda güvenliğinin artırılması kapsamında, daha fazla büyük baş hayvan yetiştirmek yerine tarımsal üretkenliği artırma yoluna gidilmeye başlandı. Keza, hem insanlar hem de hayvanları beslemek için daha fazla temel gıdaya gereksinim duyuluyordu.

Yeşil Devrim sırasında uygulanan tarım politikaları, dünya çapında gıda tedarikini güçlendirmeye yönelik uluslararası çabalar üzerinde önemli etkiler doğurdu. 1950'li yıllardan itibaren çoktaraflı kuruluşlar ve hükümetler, arazi kullanımında radikal bir değişime neden olan, iddialı kalkınma projelerini fonladılar. Örneğin sulamaya yönelik olarak su depoları güçlendirildi; yeni araziler açmak için ormanlar dümdüz edildi. Bu sırada böcek ilaçları ve gübreler gibi kimyasallara olan artan bağımlılık, çiftçilerin arazilerinden her zamankinden daha fazla mahsul elde etmelerini sağladı.

İnatçı günlerdi onlar… Yeşil Devrim sonucun da gıda üretiminin artması, gelişmekte olan dünyada yeni bir jenerasyonu besledi. Ancak bu hareketin inkar edilemez başarılarına karşın, yarım yüzyıl içinde Yeşil Devrim parıltısının büyük bölümünü yitirdi ve küresel gıda tedarikini güçlendirmek anlamında artık pek fazla bir işlevi kalmadığına inanıldı. Keza tüm bu girişimlerin dünyanın doğal çevresine olumsuz bir etkide bulunduğu anlaşıldı. Örneğin, mahsul rotasyonu gibi bir uygulamanın olmadığı ve yoğun olarak işlenen çiftliklerde, toprak erozyonu sık rastlanır bir durum haline geldi. Bu da mahsul veriminde bir azalmaya yol açtı. Yüzey ve yeraltı sularına kimyasalların karışması, Yeşil Devrim'in bize bir mirasıdır.

Benzer bir ekolojik bozulma döngüsüne yol açabilecek politikaları uygulamaya veya bu yöndeki projeleri finanse etmeye hevesli birkaç devlet veya yardım grubu karşısında, Ehrlich, Paul Kennedy ve 20.yüzyılın diğer önemli düşün ve siyaset adamlarının ortaya attığı soru yeniden gündeme geldi: Bir yandan çevresel, siyasi ve ekonomik bir istikrarı sürdürmeye çalışırken, diğer yandan giderek artan bir nüfusu beslemek ne mümkün? 21.yüzyıldaki gıda güvensizliğini ortadan kaldıracak türden teknolojik bir "ayar noktamız" var mı? Su kıtlığı ve enerji üretimi meselelerinin yanı sıra, gıda güvensizliğiyle nasıl başa çıkılacağı, uluslararası camianın bugün karşılaştığı en ivedi sorunlardan biri olarak karşımızda duruyor. Ve yanıtı henüz bulunamadı.

Genetiği değiştirilmiş mahsullerde kurtuluşu aramak

Yeşil Devrim'in ortaya çıkışına eşlik eden heyecan, bir anlamda, genetiği değiştirilmiş mahsullerin de artan şekilde rağbet görmesine yol açtı. İnsanlığın çevre felaketlerinden kurtulmasının en iyi yolunun teknolojik yenilikçilikten geçtiği fikrine dayanan genetiği değiştirilmiş mahsuller, birkaç açıdan rağbet görmekteydi. Örneğin, birçok tohum cinsinin değişen iklime adapte olduğu kanıtlanmıştı. Giderek su sıkıntısı çeken bir dünya açısından belki de en önemlisi ise; bazı yağlı tohum ve mısır cinslerinin sellere dirençli olarak geliştirilmiş olmasıydı. Böylelikle, tarım alanında faaliyet gösteren birçok uluslararası şirket ve uluslararası camiadaki bazı politikayapıcılar, genetiği değiştirilmiş mahsulleri, gıda kıtlığı endişelerini yok etmenin bir çözümü olarak görmüşler.

Ancak, genetiği değiştirilmiş gıdalar gelişen ve gelişmiş ülkelerin bazılarında rağbet görürken, bazı ülkelerde de ciddi bir dirençle karşılaştı. Tarımın başlıca geçim kaynağı olduğu bazı küçük ölçekli çiftçilerin bakış açısıyla, arazilerine genetiği değiştirilmiş tohumlar ekilmesine izin vermek pek kolay alınabilecek bir karar değildi; keza bazı durumlarda böcek ilacı kullanımı gerekiyordu. Ayrıca, bazı çiftçiler de, işlerine başka şirketlerin karışmasından endişe ediyorlardı. Genetiği değiştirilmiş tohumların satımında dünya çapında bir lider olan Monsanto, bu korkuların yok edilmesine pek yardımcı olmadı; daha ziyade, tohumlarla ilgili patent davaları açarak çiftçilerin başını ağrıtma yolunu seçti. Şirketin, genetiği değiştirilmiş ve telif haklarını aldıkları tohumların kazara bulaştığı yan arazileri de kendi yasal mülkü olarak değerlendiren tartışmalı yasal girişimleri oldu.

Endişeler bununla da sınırlı değil. Arazilerinden kovulmaktan korkan çiftçilerin endişelerine ve kendi sınırları içinde dükkanlar açan güçlü çokuluslu şirketlerden kaygılanan hükümetlerin muhalefetine ek olarak, genetiği değiştirilmiş organizmalara ilişkin teknoloji, çevre üzerinde de endişe verici sorunları gündeme taşıyor; keza tohumların ekosistem üzerindeki etkisi, genellikle göz ardı ediliyor. Benzer şekilde, genetiği değiştirilmiş mahsul tüketmenin insan sağlığı üzerindeki potansiyel zararlı etkileri devam ediyor. Geçtiğimiz sene Zimbabwe hükümeti, yabancı devletlerin ülkedeki ciddi gıda kıtlığını ortadan kaldırmak üzere yaptığı ve içinde genetiği değiştirilmiş mısırların bulunduğu yardımları elinin tersiyle itti. Bu davranış anormal bir durum olarak gözükse de, uluslararası kalkınma camiası şunun kesinlikle ayrımına vardı ki, gıda yardımına ihtiyacı olan birçok ülke, genetiği değiştirilmiş mahsul ithalatından tir tir titriyor.

Şu noktada adil olmak gerek: genetiği değiştirilmiş mahsuller, önümüzdeki on yıllarda gıda güvensizliğini azaltmada mütevazi bir rol oynamayı sürdürebilir. Bu teknolojinin en umut verici unsuru ise, kurak koşullara dirençli tohumların geliştirilmesinde yatıyor. Böylelikle, iklim değişikliğiyle bağlantılı mevsimsel yağış değişimleri karşısında önemli bir katma değer sağlanabilir. Ancak, genetiği değiştirilmiş mahsullerin piyasaya sürülmesi karşısında oldukça hassas olunması gerekiyor. Genetiği değiştirilmiş mahsullere aşırı bir bağımlılık, sosyal ayaklanmaları tehdit edebilir. Keza, bunun sonucunda gelir düzeyi düşer veya küçük ölçekli çiftçiler açısından iş kaybı doğar.

Peki ya denizler?

Bu zamana değin, gıda güvensizliğini yok etmek için ortaya konan uluslararası ve ulusal çabaların büyük bölümü, çiftlik hayvanı sayısını artırmak yerine zirai üretkenliği güçlendirmeye odaklandı. Ancak, yoğunlaştırılmış akuakültür yoluyla dünya üzerindeki balık stoklarının artırılması, Asya kıyılarında ve diğer bölgelerde artan nüfusun besin ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynayabilir.

Hızla büyüyen bir besin üretim sektörü olarak akuakültür, balık, deniz yosunu ve insan tüketimine yönelik diğer deniz canlılarının yetiştiriciliğini ve hasadını içeriyor. 1970'li yıllarda akuakültür, ağırlık başına toplam üretim anlamında tüm gıda tedariklerinin %4'ünden azını sağlamaktaydı. 2004 itibariyle BM Gıda ve Tarım Örgütü verilerine göre söz konusu rakamın %32'nin üzerine çıkması ise, yeryüzünde denizlerde yetişen balıkların sayısındaki hızlı azalış karşısında akuakültürün güçlenme potansiyeli barındırdığını gösteriyor. Bugün sektör Çin'in egemenliği altında. Çin, dünya çapında akuakültür ile yetiştirilen tüm deniz canlılarının yaklaşık üçte ikisini üretiyor.

Dünya üzerinde balıkçılık faaliyetleri aşırı avlanma, kirlilik ve okyanusların asitlenmesinden etkilenmeye devam ederken, akuakültür, sürekli bir büyüme deneyimlemeye hazır görünüyor. Sektör, dış yardım için cazip bir hedef olabilir; keza akuakültürün geliştirilmesi, balıkçılık faaliyetleri üzerindeki baskının hafifletilmesi ve geleneksel beslenme biçimi balık temelli olan bu bölgelerin gıda güvenliğinin artırılmasına yardımcı oluyor. Sektör en çok Asya'da yerleşik iken, dünya üzerinde yaklaşık 3 milyar kişi, 60 mil uzunluğundaki bir sınır hattında yaşıyorlar. İşte bu nedenden ötürü, akuakültür, Afrika ve Latin Amerika'daki kıyı bölgelerinin yerel gıda güvenliğini güçlendirmenin önemli bir aracı olarak ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, akuakültürün sınır bölgelerin ve içsuların ekosistemine olası etkilerine dair endişeler göz önüne alındığında, bu tür operasyonların, çevre-

Devamı 24. Sayfada

sel olarak duyarlı bir şekilde gerçekleştirilmeleri gerekiyor. Bu zamana dek bazı hükümetler, balıkçılık faaliyetlerinin boyutu ve nerelerde gerçekleştirileceği konusunda denetimler kurarak akuakültür kirlenmesini engellemek üzere adımlar attılar.

Kentleri ekip biçmek

Gıda güvensizliğini ortadan kaldırmak için çok daha yenilikçi bir yaklaşım, hiç beklenmedik bir yerde ortaya çıkıyor: kentsel alanlar. Önümüzdeki 40 yılın demografik tahminlerine göre, kalkınmakta olan ülkelerdeki hızlı kentleşme devam edecek. Özellikle de Asya ve Sahra-altı Afrikası'nda. Bugün dünya nüfusunun yaklaşık yarısı kentlerde yaşarken, -BM öngörülerine göre- takvimler 2050'yi gösterdiğinde söz konusu oranın %65'e yükselmesi bekleniyor.

Küresel gıda güvensizliği meseleleri, bir süre daha dünya üzerindeki kırsal alanlarda yoğunlaşacağa benziyor. Ancak kentlerin eşi benzeri görülmemiş şekilde büyümesi sonucu, gıda üretim ihtiyaçlarına dair ortaya konan çözüm ve yaklaşımlarda bir değişikliğe gidilmesi gerekebilir. Kentlerdeki çiftliklere bir bakın. Yeni Delhi'den Nairobi'ye dek, küçük çaplı bahçeler, seralar ve çiftlikler, kent manzarasının olağan bir unsuru halini aldı. Böylelikle sadece yerel düzeydeki geçim olanakları desteklenmekle kalmıyor; aynı zamanda hızla yayılan megakentlerin çevresine adeta sağlık kazandırıyor.

Geri dönüştürülmüş lastiklerden yük konteynırlarına, kargo gemilerine dek kentlerdeki çiftlikler, artan nüfusu beslemeye ve kentlerdeki ekolojik ayakizini azaltmaya yardımcı oluyor. Böylelikle araziler yeniden ortaya çıkıyor; atıklar azaltılıyor; sulama için geri dönüştürülmüş atık su kullanılarak su etkinliği güçlendiriliyor. Bu tür operasyonlarda daha şimdiden dünyanın gıda tedarikinin %15'inden fazlası sağlanıyor.

Uzun zamandır Asya kentlerinde uygulanan kentsel tarım, şimdilerde Afrika kıtasına da yayılıyor. Afrika'daki kentlerin toplamının her yıl kırsaldan yaklaşık 14 milyon göç aldığı düşünüldüğünde, politika yapıcıların bu yöndeki uygulamaları teşvik etmesi akıllıca olacaktır. Keza, bu tür çiftlikler, yerel düzeyde oldukça önemli bir gıda güvenliği sağlarlar. Dahası, çiftlikler aynı zamanda gıda kullanımının etkinliğini artırırlar. Tüketici ile üretici arasındaki mesafenin az olması dolayısıyla, transit sırasında fazla bir gıda kaybı olmaz. Uganda, Güney Afrika, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Senegal, bu trendin "tuttuğu" ülkelerden sadece birkaçı…

Sağduyunun gereği olan çözüm

Her ne kadar kentlerdeki çiftçilik çalışmaları kazan-kazan çözümü gibi görünse de, böylelikle gıda üretimiyle ilgili meseleler belli bir dereceye dek giderilebilir. Daha öteye gidildiğinde, kırsal alanların küresel gıda güvenliğini iyileştirmede kendi ağırlıklarını taşımaları gerekecek. Ancak, ikinci bir Yeşil Devrim olmaz iken ve yakın gelecekte olması da öngörülmez iken, kırsaldaki çiftliklerin, yüzyıl sonunda 10 milyara ulaşmaya doğru ilerleyen dünya nüfusunun gıda taleplerini karşılaması ne mümkün?

Küresel düzeyde gıda güvenliğine dair mevcut tartışmanın büyük bölümü, gıda arzının nasıl güçlendirileceği noktasına odaklanmış halde. Ancak,

gıda güvensizliğini yok etmenin çok daha basit ve etkin bir yolu daha olabilir. Özellikle de kırsal alanlarda… Bu yol; eski yöntem korumadır. 2011 yılında BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün yayımladığı bir rapora göre, dünyanın yıllık gıda üretiminin üçte biri, ya "kaybediliyor", ya da israf ediliyor. (Gıda kaybı ile kastedilen, piyasaya erişmeden önce bozulan ürünlerdir. Gıda israfı ise, özellikle kalkınmış ülkelerde, yenilebilir gıdaların çöpe atılması anlamına geliyor.) Bu verimsizliğe yol açan nedenler çok fazla. Endüstriyelleşmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelerdeki taşımacılık altyapısına fazla yatırım yapmaması, bunun sonucunda da piyasaya ulaşmadan önce ürünün bozulması, bu nedenlerden sadece biri.

Sahra-altı Afrikası'nda, Orta Doğu genelinde ve Asya'da altyapı yoksunu ülkelerin yollarının iyileştirilmesi için uluslararası yardım ve kalkınma fonu sağlanması, gıda kullanımındaki bu israfı önlemenin yollarından biri olabilir. Yardımı alacak ülkeler açısından, ulaştırma ağlarının iyileştirilmesi sonucunda, gıda kaybı azalacak ve yerel düzeydeki gıda güvenliği artırılacak. Çiftçiler açısından ise taşımacılık maliyetleri azalacak ve çiftçiler üretimlerinden çok daha fazla kar elde etmeye başlayacaklar. Dahası, altyapının iyileştirilmesi sonucunda bu ülkelerdeki ekonomik modernizasyonun yolu açılacak; gıda dışı malların hareketi kolaylaştırılacak.

Öte yandan, donör ülkeler ve yardım kuruluşları açısından, taşımacılık sektörünün gelişimi için kalkınma yardımı sağlamak, farklı bir müdahale şeklidir; keza bu şekilde birçok alanda uzun dönemli yararlar sağlanabilir: kamu sağlığının iyileştirilmesinden kırsal düzeyde ekonomik kalkınmaya dek… Devlet istikrarı açısından bakıldığında ise, bu sektörlerde kaydedilen ilerleme, çatışmalara açık ve gıda açısından güvensiz ülkelerin "başarısız devlet" kategorisine gerileme olasılığını azaltır; dolayısıyla bu ülkelerin uluslararası güvenlik açısından potansiyel bir tehdit kaynağı olmaları ihtimalini uzaklaştırır.

"Yama"ya benzer bir yaklaşım

Bugün küresel gıda güvenliğini güçlendirmeye yönelik politika tartışmaları, 21.yüzyıl sonuna dair demografik gerçeklik öngörüleri misali bir kenara atılmamalı. Son birkaç aydır Somali'den gelen açlık fotoğraflarının da açıkça ortaya koyduğu gibi, gıda kıtlılıkları, her nerede olursa olsun felaket düzeylere varan insani maliyetleri de beraberinde getiriyor. Bölgede yıllardır görülen en kötü kriz olarak değerlendirilen son açlık krizi sonucunda 10 milyonun üzerinde kişi açlık sınırına dayandı. Kriz bu günlerde komşu Etiyopya, Uganda ve Kenya'yı da etkilemek üzere. Tüm bunlar gösterdi ki, gıda kıtlığı ile ilgili meseleler, ulusal sınır tanımıyor.

Giderek daha kalabalık ve birbiriyle bağlantılı bir hal alan bir dünyada, gıda güvenliğini yeterli düzeyde sağlamada en ufak bir hataya yer yok. Doğu Afrika ve başka yerlerde açıkça görüldüğü gibi, gıda kıtlılıkları sosyal ve siyasi istikrarsızlıkları kamçılayabilir. Kalkınma yardımı veren toplulukların, dünyanın gıda güvenliğini güçlendirecek yenilikçi yollar araştırmaları gerekiyor. Bu konuda kimsenin elinde sihirli bir değnek yok. Ancak, artan akuakültür, kentlerdeki çiftçilik çalışmalarının yaygınlaştırılması, gıda kullanımında etkinliğe çok daha fazla odaklanılır hale gelinmesi ve genetiği değiştirilmiş ekinlerin daha "düşünceli" şekilde kullanımı her birlikte düşünüldüğünde, dayanıklılığımızı güçlendiren etkiler doğurur. Son kertede, yerel, bölgesel ve uluslararası düzeydeki çatışmaları tetikleyen başka etmenler her zaman baki kalacaktır; ancak gıda güvensizliğini azaltmak için sözü edilen adımları atmak, en azından önümüzdeki dönemde potansiyel çatışma tetikleyicilerinden en azından birini güvenli bir şekilde atlatmamıza yardımcı olabilir.

Russell Sticklor, Washington-merkezli Woodrow Wilson Uluslararası Merkezi'nde Gıda Değişimi ve Güvenlik Programı'nda danışmandır.

Kaynak: http://www.worldpoliticsreview.com/articles/9707/the-hungry-planet-global-food-scarcity-in-the-21st-century

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

kariyerinde **yüksekleri** hedefleyenlere

YÜKSEK LİSANS PROGRAMLARIMIZ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İşletme Yönetimi *(Türkçe / İngilizce)*	*Tezli*
İnsan Kaynakları Yönetimi	*Tezli / Tezsiz*
Mahalli İdareler ve Yerinde Yönetim	*Tezli / Tezsiz*
Stratejik Pazarlama ve Marka Yönetimi	*Tezsiz*
Yöneticiler için İşletme	*Tezsiz*
Uluslararası İktisat	*Tezli / Tezsiz*
e- İşletme *(Uzaktan Eğitim)*	*Tezsiz*
Bankacılık ve Sigorta İşletmeciliği	*Tezli / Tezsiz*
Kalite Yönetimi ve Kalite Güvence Sistemleri	*Tezli / Tezsiz*
Muhasebe ve Denetimi	*Tezli*
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	*Tezli*
İngiliz Dili ve Edebiyatı	*Tezli*
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	*Tezli*

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bilgisayar Mühendisliği	*Tezli*
Bilişim	*Tezsiz*
Bilişim Destekli Öğretim Teknolojileri	*Tezsiz*
Mimarlık	*Tezli*
Mimari Tasarım	*Tezsiz*
Kentsel Tasarım	*Tezsiz*
Gıda Mühendisliği	*Tezli*
Makina Mühendisliği	*Tezli*

DOKTORA PROGRAMLARIMIZ

- İŞLETME
- İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI
- GIDA MÜHENDİSLİĞİ

Florya Yerleşkesi
İnönü Caddesi, Beşyol Mahallesi No:38
Florya Küçükçekmece / İstanbul
Tel : 0212 **444 1 428 / 1277-1278**
Faks: 0212 **425 57 59**

Beşiktaş Yerleşkesi
Barbaros Bulvarı No: 15 Beşiktaş / İstanbul
Tel : 0212 **236 20 37**
Faks : 0212 **236 20 38**
fbe@aydin.edu.tr **sbe@aydin.edu.tr**

www.aydin.edu.tr | **444 1 428**